

# TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

## FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Speciální pedagogika

Studijní obor: Speciální pedagogika předškolního věku

Kód oboru: 7506R012

Název bakalářské práce:

### SPECIÁLNĚ PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA ŠKOLNÍ ZRALOSTI A PŘIPRAVENOSTI

### *SPECIAL EDUCATIONAL DIAGNOSTICS OF SCHOOL MATURITY AND ADULTHOOD*

**Autor:**  
Alena Hambálková  
V. Klementa 1236  
293 01 Mladá Boleslav

**Podpis autora:** Alena Hambálková

**Vedoucí práce:** Mgr. Václava Tomická

**Počet:**

stran	obrázků	tabulek	grafů	zdrojů	příloh
100	0	35	2	26	15 + 1 CD

CD obsahuje celé znění bakalářské práce.

V Liberci dne: 20.3. 2006

# TU v Liberci, Fakulta pedagogická

---

## Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

### ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

**Jméno a příjmení studenta:** Alena Hambálková  
**Adresa:** Václava Klementa 1236, Mladá Boleslav 29301

**Bakalářský studijní program:** Speciální pedagogika  
**Studijní obor:** Speciální pedagogika předškolního věku

**Název bakalářské práce:** SPECIÁLNĚ PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA  
ŠKOLNÍ ZRALOSTI A PŘIPRAVENOSTI

**Název BP v angličtině:** Special Educational Diagnosties of School Maturity and  
Readiness

**Vedoucí práce:** Mgr. Václava Tomická

**Termín odevzdání:** 30. 4. 2006

**V Liberci dne** 11. 3. 2005

.....  
**vedoucí bakalářské práce**

.....  
**děkan FP TUL**

.....  
**vedoucí KSS**

**Převzal (student):** Alena Hambálková

**Datum:** 15.3. 2005

**Podpis studenta:** Alena Hambálková

**Charakteristika práce:** Bakalářská práce se zabývá teoreticky i prakticky diagnostikou školní zralosti a připravenosti u dítěte předškolního věku.

**Cíl práce:** Zmapování možností speciálně pedagogické diagnostiky školní zralosti a připravenosti u dětí předškolního věku.

**Předpoklad práce :** Znalost problematiky speciálně pedagogické diagnostiky školní zralosti a připravenosti u dítěte předškolního věku.

**Hlavní použité metody:** Anamnéza  
Jiráskův test  
Orientační logopedické vyšetření  
Test Sindelárové  
Rozhovor

**Základní literatura:**

SINDELÁROVÁ, B.: *Předcházíme poruchám učení*. 2. vyd. Praha: Portál, 2000: 63 s. ISBN 80-7178-431-1

ŠVINGALOVÁ, D.: *Teorie a praxe případové práce ve speciální pedagogice*. 1. vyd. Liberec TU v Liberci, 2004. 69 s. ISBN 80-7083-819-1

TOMICKÁ, V.: *Orientační logopedické vyšetření*. 1. vyd. Liberec: TU v Liberci, 2004. 37 s. ISBN 80-7083-808-6

VÁGNEROVÁ, M.: *Vývojová psychologie I*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. 353 s. ISBN 80-7184-317-2

## **Prohlášení**

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom(a) povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne: 20.3. 2006

Podpis: Alena Hambálková

Dovoluji si touto cestou vyjádřit poděkování vedoucí následně vypracované bakalářské práce Mgr. Václavě Tomické za cenné rady a připomínky.

Zároveň bych chtěla poděkovat rodičům dětí za poskytnuté informace, vedení MŠ v Řepově a vedení základních škol v Mladé Boleslavi (8. ZŠ, 5. ZŠ), v Dalovicích a v Debři za vstřícnost při realizaci praktické části.

**Název BP:** Speciálně pedagogická diagnostika školní zralosti a připravenosti

**Název BP:** Special Educational Diagnostics of School Maturity and Readiness

**Jméno a příjmení autora:** Alena Hambálková

**Akademický rok odevzdání BP:** 2006

**Vedoucí BP:** Mgr. Václava Tomická

## **Resumé**

Bakalářská práce se zabývala zmapováním možností speciálně pedagogické diagnostiky školní zralosti a připravenosti u dětí předškolního věku. Jejím cílem bylo orientačně posoudit školní zralost a připravenost se záměrem porovnat dosažené výsledky a ověřit si do jaké míry se shodují s odbornou literaturou.

Práce byla tvořena částí teoretickou, která pomocí zpracování literárních pramenů objasňovala problematiku školní zralosti a připravenosti a z částí praktickou, která zjišťovala úroveň školní zralosti a připravenosti u vzorku 16 dětí pomocí následujících metod: Anamnestického rozhovoru, Jiráskova testu školní zralosti, Jiráskova testu verbálního myšlení, čtyř zkoušek Orientačního logopedického vyšetření dle Tomické 2004 a šesti diagnostických úkolů dle Sindelárové 2000.

Výsledky ukázaly, že celková školní nezralost se projevovala u dětí nižšího věku v rámci roční populace a oslabení dílčích funkcí u dětí s "rizikovými faktory", které byly zjištěny z jejich osobní anamnézy.

Za přínos práce bylo možné považovat, že výsledky se z podstatné části shodují s odbornou literaturou a zároveň poslouží k vypracování individuálních vzdělávacích plánů pro děti s odloženou povinnou školní docházkou.

**Klíčová slova:** Anamnéza, diagnostika, klasicky nezralé dítě, lateralita, metoda, percepce, rizikové faktory, školní připravenost, školní zralost, test.

**Název BP:** Speciálně pedagogická diagnostika školní zralosti a připravenosti

**Název BP:** Special Educational Diagnostics of School Maturity and Readiness

### **Summary**

This essay dealt with the research of the possibilities of the special educational diagnostics of school maturity and adulthood of pre-school children.

Its objective was approximately qualify school maturity and adulthood with the plan to compare the records and verify their concordance rate with special literature.

The essay consisted of two parts; theoretical part, which explained questions of school maturity on the base of the literary sources and practical part, which detected school maturity and readiness level of 16 children on the base of the following methods:

Anamnestic talk, Jirásek's school maturity test, Jirásek's word thinking test, four tests of Orientation logopaedia investigation of Tomická 2004 and six diagnostic tasks of Sindelárová 2000.

The results showed, that general school immaturity was found at lower age children in terms of year population and function weakening was found at children with „hazard factors“ which were detected in their personal anamneses.

The contribution of this essay is finding, that the results generally agreed with special literature and that they can contribute to elaboration of the personal education programs for the children with postponed school attendance.

## Obsah

<b>1 Úvod</b>	7
<b>2 Teoretické zpracování problému</b>	10
2.1 Školní zralost a připravenost	10
2.1.1 Charakteristika předškolního období	10
2.1.2 Vymezení pojmů školní zralost a připravenost	13
2.1.3 Klasifikace složek školní zralosti a připravenosti	16
2.1.4 Metody zjišťování školní zralosti a připravenosti	19
2.1.5 Metody používané v poradenství	23
2.1.6 Metody používané v pedagogické práci mateřských škol	27
2.1.7 Komplexnost v posuzování školní zralosti a připravenosti	30
2.2 Školsky nezralé a nepřipravené dítě	31
2.2.1 Příčiny školní nezralosti a nepřipravenosti	32
2.2.2 Rizikové dítě z pohledu školní zralosti a připravenosti	33
2.2.3 Odklad povinné školní docházky	34
<b>3 Praktická část</b>	37
3.1 Cíl praktické části	37
3.2 Popis zkoumaného vzorku	37
3.3 Použité metody	41
3.4 Stanovení předpokladů	47
3.5 Výsledky a jejich interpretace	49
3.6 Shrnutí výsledků praktické části	84
<b>4 Závěr</b>	88
<b>5 Návrh opatření</b>	95
<b>6 Seznam použitých zdrojů</b>	98
<b>7 Seznam příloh</b>	100
<b>8 Přílohy</b>	



## 1 ÚVOD

Vstup dítěte do školy je významným vývojovým mezníkem. Je pomyslnou hranicí mezi dvěma vývojovými etapami a to předškolním věkem a mladším školním věkem. Základním předpokladem pro zdárné zvládnutí a úspěšné zahájení školní docházky je, aby dítě bylo pro vstup do školy "zralé a připravené".

Problematikou školní zralosti se zabýval již J. A. Komenský v díle "Velká didaktika". Se zvyšujícími se nároky na počátku školní docházky na dítě se školní zralost v šedesátých letech stává vážným sociálním problémem. V této době se objevuje mnoho odborných publikací, které se tímto tématem zabývají a řeší ho. Základní poznatky přinesl průzkum J. Langmeiera (1961) prováděný ve všech prvních třídách v Havlíčkově Brodě, jak uvádí Matějček (1994, s. 94). Mezi další významné osobnosti se řadí J. Jirásek a další.

Během posledních dvaceti let dochází ve společnosti v chápání školní zralosti a připravenosti ke změnám. V minulosti bylo zcela běžné, že do první třídy nastoupilo dítě, které nedosáhlo věku šesti let na začátku školního roku. V současné době jsou takové případy spíše výjimkou a naopak se objevují případy, kdy rodiče žádají odklad školní docházky i pro dítě nadprůměrně vyspělé. Samotní rodiče si stále více uvědomují jaký má pro jejich dítě význam úspěšný počátek školní docházky. Na základě výsledků diagnostických vyšetření a na žádost rodičů lze tedy začátek školní docházky odložit o jeden rok a nebo i uspíšit.

Otázka školní zralosti a připravenosti je v současné době stále aktuální a to z různých pohledů.

Z pohledu celospolečenského, jak uvádí Kropáčková (2/2004, s. 6) podle Friedla, má termín školní zralost a připravenost své nezastupitelné místo i v komentáři "školského zákona", kde je začátek školní docházky stanoven nejen časově ("povinná školní docházka začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dovrší šestý rok věku"),

ale současně s ohledem na tělesnou i duševní vyspělost dítěte ("začátek školní docházky je volen tak, aby dítě dosáhlo tzv. školní zralosti").

Z pohledu psychologického školní zralost souvisí s biologickým zráním a to převážně se zráním centrálního nervového systému. Psychologové uvádějí tři základní složky školní zralosti - fyzickou, psychickou, sociálně-emocionální. Současně berou v úvahu i vlivy prostředí, které podporují a urychlují rozvoj dispozic, které jsou důležité pro vstup dítěte do školy. Předčasné zařazení dítěte do školy může mít negativní vliv na jeho sebedůvěru, psychiku a chování.

Z pohledu pedagogického se hovoří o školní připravenosti nebo způsobilosti. Jedná se o připravenost dítěte zvládnout vyučovací proces tzv. výchovně-vzdělávací požadavky a nároky.

Z pohledu speciálně pedagogického se hovoří o speciálně pedagogické péči u "rizikového dítěte", s cílem odstranit deficit ve vývoji jednotlivých oblastí a tak pomoci dítěti k úspěšnému nástupu vzdělávací dráhy. Jak uvádí Guziová (4/2002, s.1).

Z pohledu mateřské školy je školní zralost a připravenost chápána jako "určitý pedagogicko-psychologický jev", který vede k osvojení potřebných kompetencí dítěte. V současné době tyto kompetence vymezuje "Rámcový vzdělávací program", podle kterého pracují všechny mateřské školy. V procesu vymezení kompetencí je důležité, které stránky osobnosti je třeba rozvíjet, aby dítě dosáhlo školní připravenosti. Rozvoj všech stránek osobnosti dítěte je podmíněn odpovídajícím rozvíjením oblastí kognitivní, percepčně-motorické, sociálně-emocionální. Tyto oblasti jsou navzájem propojeny a s rozvojem jedné oblasti se rozvíjejí i oblasti další. Z toho vyplývá, že "Rámcový vzdělávací program" má učitelkám mateřských škol umožnit, vytvořit si přesnější představy o tom, jakých schopností by dítě mělo před vstupem do školy dosáhnout. Mateřská škola se neorientuje v takové míře při osvojování vědomostí, dovedností a návyků na výkon dítěte, tak jako škola základní. Naopak se snaží respektovat při osvojování kompetencí právě "proces zrání". Současným trendem v pedagogické práci mateřských škol je jednak spontánní učení formou hry, dále cílevědomé "hrové" učení, ale hlavně individuální přístup ke každému dítěti s cílem

posílit ty oblasti, které se jeví jako oslabené a tak před vstupem do školy dosáhnout těch kompetencí, které by dítě mělo mít osvojené.

Cílem bakalářské práce je zmapovat teoreticky i prakticky problematiku školní zralosti a připravenosti dětí, se zaměřením na mateřskou školu, ve které pracuji. Práce má empirický, srovnávací charakter. Pro zpracování práce byla použita odborná literatura českých a slovenských psychologů, (viz Seznam použitých zdrojů na str. 98), kteří srozumitelnou formou pro odbornou veřejnost i rodiče vysvětlují otázky a význam školní zralosti a připravenosti dítěte předškolního věku, což považuji za celospolečenský přínos. Dále byly použity články z pedagogických odborných časopisů s touto tematikou, které jsou určeny učitelkám mateřských škol pro rozšíření jejich odborných znalostí a tím i zkvalitnění jejich pedagogické práce - viz Seznam použitých zdrojů na str. 98.

Teoretická část práce se zabývá charakteristikou předškolního období, vymezením pojmů školní zralost a připravenost, klasifikací složek školní zralosti a připravenosti, metodami posuzování školní zralosti a připravenosti v poradenství, v pedagogické práci mateřských škol a komplexností v jejím posuzování.

Za důležité považuji zařazení i tématu školsky nezralého a nepřipraveného dítěte, s uvedením možných příčin, s kterými souvisí i otázky prevence školního neúspěchu jako je depistáž "rizikového dítěte" a odklad povinné školní docházky.

Praktická část práce se zabývá orientačním posouzením školní zralosti a připravenosti dětí v mateřské škole, za použití následujících metod: "Anamnestický rozhovor", "Jiráskův test školní zralosti", "Jiráskův test verbálního myšlení", "Orientační logopedické vyšetření"dle Tomické 2004, se zaměřením na orientační zkoušku výslovnosti , artikulační obratnosti, verbální sluchové paměti a laterality, dále části diagnostických úkolů dle Sindelárové 2000, se zaměřením na možné oslabení některých dílčích funkcí - zrakové a sluchové percepce.

## **2 TEORETICKÉ ZPRACOVÁNÍ PROBLÉMU**

### **2.1 Školní zralost a připravenost**

Problematika školní zralosti a připravenosti dítěte předškolního věku a jeho vstup do školy jsou společností chápány jako významný vývojový a sociální mezník, který úzce souvisí s celkovým tělesným a psychickým vývojem dítěte v průběhu předškolního období.

#### **2.1.1 Charakteristika předškolního období**

Předškolní věk je vymezen od 3 do 6-7 let. V tomto období hlavně v jeho závěru dochází v oblasti tělesného vývoje k podstatným růstovým změnám. Prodlužují se končetiny, zřetelněji se odděluje hrudník od břicha a dochází k výměně dentice. Zdokonaluje se motorický vývoj (chůze, běh, skok, střídání nohou při chůzi do schodů a ze schodů, celková obratnost, zlepšuje se koordinace pohybů, dítě zvládá náročnější pohybové aktivity - jízda na kole, plavání, bruslení apod.).

Jak uvádí Langmeier (1983, s. 63) typický vývoj jemné motoriky a kresby dítěte předškolního věku je následující:

Ve třech letech dítě dokáže napodobit z kostek most, ve čtyřech letech bránu a v pěti letech schody. Dítě je schopné napodobovat v kresbě podle předlohy stále složitější geometrické obrazce. Ve třech letech kruh, ve čtyřech letech křížek, v pěti letech trojúhelník, v šesti letech čtverec, v sedmi letech kosočtverec.

Ve třech letech ve spontánní kresbě něco namaluje a dodatečně pojmenuje. Ve čtyřech letech maluje již s jistým záměrem, který není obvykle totožný s výsledkem: "Nakreslím žábu. Je to slon". Vývoj kresby lidské postavy je stále diferencovanější, reálnější, propracovanější a detailnější.

Kresba pětiletého dítěte odpovídá předem stanovené představě.

Ve třech letech se jedná o nereálnou kresbu, ve čtyřech letech kreslí postavu jako hlavonožce. V pěti letech jde již o detailnější kresbu, postava má hlavní části. V šesti letech je kresba obvykle dobře propracovaná.

Jak uvádí Vágnerová (1996, s. 134) k dalším znakům kresby tohoto období patří: symbolické zobrazení skutečnosti se subjektivně podstatnými rysy zobrazovaného objektu než je jeho reálná podoba a fázi reprezentativní kresby, kdy dítě kreslí to, co vidí.

Vývoj poznávacích procesů je podmíněn zráním centrálních nervových struktur a učením.

**Myšlení:** Jak uvádí Švingalová (2003, s. 37) podle Piageta je předškolní období fází, pro kterou je charakteristické názorné, intuitivní myšlení, které je vázané na konkrétní činnost, na přítomnost a je závislé na aktuální situaci. Jak uvádí Langmeier (1983, s. 66) dalšími typickými rysy myšlení dítěte předškolního věku je egocentrické myšlení, dítě se cítí středem pozornosti (např. „dítě si zakrývá rukama oči, aby ho ostatní neviděli“), antropomorfní myšlení („dítě vše polidšťuje“), arteficialistické myšlení („všechno se dělá“). Ke konci období nastupuje již prelogické myšlení. Jak uvádí Vágnerová (1996, s. 133) dalšími znaky je magičnost myšlení (dítě si upravuje realitu podle svého přání, aby pro něho byla srozumitelná), myšlení je útržkovité, nekoordinované a chybí mu komplexní přístup. Rozvíjí se obecné znalosti a informovanost. Pětileté dítě dokáže pojmenovat všechny barvy, základní geometrické tvary, má osvojené základní informace o sobě, rodině, přírodě, apod. Chápe jednoduché vztahy ve skutečnosti i na obrázku.

**Řeč:** Dítě předškolního věku používá řeč na úrovni svého myšlení. Řečové schopnosti se zdokonalují ve všech složkách. Dítě dokáže sdělit požadavek, přání, zážitek apod. Svá sdělení dokáže diferencovat podle toho s kým mluví (jinak mluví s dospělým a jinak s dítětem). Výslovnost bývá hlavně na počátku tohoto období nápadná nesprávným vyslovováním hlásek, které buď komolí nebo je nahrazuje jinými hláskami. Rozvíjí se slovní zásoba, gramatická pravidla si osvojuje na základě nápodoby. Jak uvádí Vágnerová (1996, s. 142) jde o rigidní užívání gramatických pravidel, v důsledku nezralého jazykového citu. V dětském vyprávění se objevují nepřesnosti a agramatismy. Dalším typickým znakem, jak je uvedeno tamtéž je "egocentrická řeč", která

není primárně určena pro jinou osobu, slouží ke zjednodušení orientace a k řešení problému. Postupně se mění ve vnitřní řeč.

**Sluchové vnímání:** S rozvojem řeči úzce souvisí i sluchové vnímání řeči. Mezi čtvrtým a pátým rokem dítě začíná rozlišovat jednotlivá slova ve větě. V pěti letech rozlišuje a analyzuje hlásky ve slovech. Nejprve hlásku na počátku slova, později na konci slova. Schopnost vnímání délky samohlásek a rozlišování mezi měkkými a tvrdými souhláskami se objevuje v šesti až sedmi letech.

**Zrakové vnímání** dozrává ke konci předškolního věku na takovou úroveň, která se může stát přijatelným předpokladem pro učení čtení a psaní. Dítě vidí lépe na dálku než na velmi blízkou vzdálenost, dochází k rozvoji zrakové diferenciaci (rozlišuje podobné obrázky, detaily, tvary, počet). Kolem šesti let je dítě schopné určité analýzy a syntézy (uvědomuje si z jakých částí je celek a naopak), dále dochází k rozvoji koordinace očních pohybů.

**Časové vnímání** dítě zvládá s obtížemi. Nejprve vnímá přítomnost a teprve až v šesti letech minulost a budoucnost na základě opakujících se událostí. Vnímání časového sledu je mezi pátým a šestým rokem na takové úrovni, že by dítě mělo umět splnit ve stanoveném pořadí až čtyři úkoly za sebou. V tomto období si již dovede představit např. posloupnost dní v týdnu. Ve vnímání prostorových vztahů se objevuje též "egocentrismus" (prostor vnímá vzhledem k vlastní osobě). Dokáže rozlišovat pojmy (nahore, dole, vedle, apod., pojmy vlevo, vpravo mu činí potíže). Orientace v prostoru je především závislá na percepci zrakové, sluchové a kinestetické.

**Paměť:** Pro toto období je charakteristická mechanická paměť, dítě je schopné si zapamatovat mnoho říkadel, básní a písni.

**Fantazie:** V předškolním věku dochází k rozvoji fantazie, projevuje se to ve hře, kresbě a vyprávění. Objevuje se i tzv. "konfabulace"- "nepravá

lež", kdy dochází ke kombinaci vzpomínek a fantazie. Dítě je o pravdivosti samo přesvědčeno. Fantazie může mít i význam obranného mechanismu a být signálem nějakého problému, který dítě prožívá (citová nejistota, strádání apod.). V předškolním období se formují charakterové vlastnosti, začíná se vytvářet svědomí. Dítě prožívá pocity viny při nevhodném chování. Základním úkolem tohoto období je sebezprosažení, ke kterému může dojít jedině ve vrstevnické skupině. Pokud dochází do mateřské školy osvojuje si roli "žáka mateřské školy", zde se setkává s rolí učitelky jako autority.

Dítě začíná chápat rozdíly mužské a ženské role, uvědomuje si rozdíl obou pohlaví a začíná se s nimi identifikovat. Jak uvádí Švingalová (2003, s.41) Vágnerová (2000) zdůrazňuje tzv. „gender roli“, kterou vymezuje jako sociální pohlavní roli, s níž se dítě pod tlakem sociokulturních vlivů postupně ztotožňuje.

Na konci předškolního období je dítě relativně ukázněné, samostatné, s rozvinutými poznávacími procesy, přiměřeně vytrvalé a soustředěné, plní i pro něho méně atraktivní úkoly. Tyto všechny uvedené aspekty jsou důležité pro vstup do školy a jsou předpokladem školní zralosti a připravenosti.

### **2.1.2 Vymezení pojmů školní zralost a připravenost**

Pro označení vývojového předpokladu pro úspěšné zahájení školní docházky se v odborné literatuře setkáváme s pojmy: školní zralost, školní připravenost či školní způsobilost atd. Samotný termín "školní zralost" pochází z vídeňské psychologické školy CH. Buhlerové z dvacátých let 20.století.

Langmeier (1983, s. 78) definuje školní zralost takto:

Školní zralost je takový stav somato-psycho-sociálního vývoje, který je (1) výsledkem úspěšně dovršeného vývoje celého předchozího období útlého a předškolního dětství, (2) je vyznačen přiměřenými fyzickými a psychickými dispozicemi pro požadovaný výkon ve škole a je doprovázen pocitem štěstí dítěte a který je současně (3) dobrým

předpokladem budoucího úspěšného školního výkonu a sociálního zařazení.

Langmeier dále poukazuje na to, že podmínkou každého učení je biologická zralost tzn. určitý stupeň zralosti centrálního nervového systému. Biologické zrání je závislé na věku a na individuálních vlastnostech každého jedince-vnějšími faktory je lze měnit jen málo, spíše za extrémních podmínek.

Matějček (1994, s. 94) definuje školní zralost takto:

Školní zralost je schopnost (připravenost, pohotovost) dítěte dostát nárokům školního vzdělávacího procesu, a to nárokům kladeným na jeho organismus (především na jeho nervový systém), nárokům intelektovým, citovým a společenským. Termín "zralost" naznačuje určitou biologickou podmíněnost, kdy se jedná o zralost centrálního nervového systému, která podmiňuje schopnost soustředění, pracovní vytrvalost, kontrolu impulsivity, míru pohyblivosti, vyspělost jemné motoriky apod., ale na druhé straně i vliv životních podmínek společenského prostředí a výchovného vedení dítěte.

V 70. letech minulého století pod vlivem zvláště pedagogů se objevuje a jednoznačně preferuje termín "školní připravenost" jako výstižnější než školní zralost.

Jak uvádí Valentová (2001, s. 220) pedagogové nacházeli podporu v odborných publikacích zejména východoněmeckých autorů, hlavně pak Witzlacka, který nepovažuje zralost za nutnou podmínku pro vstup do školy.

Škola má možnosti k tomu, aby soustavně rozvíjela a přizpůsobovala učební podmínky aktuálním možnostem dítěte. Valentová dále upozorňuje na to, že naznačený koncept je sice podnětný, ale nedá se příliš efektivně prosazovat ve stále centralisticky řízeném školství a též do určité míry přeceňuje možnosti řízeného učení a podceňuje fyziologické a biologické faktory. Valentová nadřazuje termín "školní připravenost" nad termínem "školní zralost".



Valentová (2001, s. 220) definuje školní zralost takto:

Školní připravenost je považována za "historicky" se vyvíjející a komplexní charakteristiku, která zahrnuje stupeň biologického a psychického vývoje dítěte, sociální a výchovné vlivy i požadavky školy.

Kropáčková (2/2004, s. 8) uvádí charakteristiku školní způsobilosti a pedagogické zralosti takto:

Kolem 80. let minulého století se objevuje v odborné literatuře i pojem "školní způsobilost", který prosazovali někteří pedagogové se zdůvodněním, že pojmy školní zralost a školní připravenost vystihují jen určitou část komplexu, který činí dítě způsobilým zahájit povinnou školní docházku. Negativum tohoto pojmu je spatřováno v jeho protikladu "školní nezpůsobilost", neboť takto bývá označováno dítě handicapované, které nikdy nedosáhne kvalit dítěte zralého pro školu.

V tomtéž období se objevuje další pojem "pedagogická zralost". Tento pojem je chápán jako "integrace tělesné, duševní, společenské a výchovné vyspělosti dítěte" Monátová (1998). Připravenost na školu je tedy chápána jako součást celkové pedagogické zralosti dítěte (většina dětí jí dosahuje ve věkovém rozmezí šestého a sedmého roku života) a je dělena na vnější připravenost (např. dítě projevuje zájem o školu) a vnitřní připravenost (vlastní připravenost ke školní docházce - úroveň poznatků, schopností, návyků, sociální a emocionální oblast). Pojem pedagogická zralost je i v současné době používán v pedagogické literatuře a má širší význam než školní zralost a připravenost.

Vágnerová (1996, s. 155) definuje školní zralost takto:

Školní zralost je jedním z předpokladů úspěšnosti ve škole. Jde především o určitou úroveň zralosti centrálního nervového systému, která se projevuje v celkové reaktivitě dítěte, zejména v odolnosti a schopnosti koncentrace pozornosti.

Zráním centrálního nervového systému je podmíněna lateralizace ruky a rozvoj senzomotorických dovedností. Na zrání závisí i rozvoj zrakového a sluchového vnímání.

Školní připravenost je souhrn předpokladů pro úspěšné zvládnutí školní situace, která je hodnocena ve vztahu k určitému školskému systému.

Patří sem:

**a) Hodnota a smysl školního vzdělání** (motivace dítěte ke škole je dána postojem rodičů a jejich aktivním přístupem k získávání poznatků, celkovým životním stylem).

**b) Socializační úroveň** (dítě by mělo umět diferencovat různé role - roli dítěte, žáka, dospělého, učitele a též rozlišovat chování ve vztahu k těmto rolím).

**c) Úroveň verbální komunikace** (dobrá verbální komunikace je předpokladem pro zvládnutí vyučovacího jazyka)

**d) Orientace v hodnotovém systému a normách chování** (dítě by mělo chápat a dodržovat základní normy chování, které si převážně osvojuje v rodině).

Odborná terminologie v této oblasti zaznamenala v průběhu svého vývoje určité změny. Výše uvedení psychologové jako Lagmeier a Matějček kladou důraz na biologické zrání, ale současně kladou důraz i na působení vlivů vnějšího prostředí. Valentová používá termín školní připravenost, který je nadřazeným pojmem pro školní zralost a zároveň zahrnuje i aspekty školní zralosti. Pojem pedagogická zralost se mi jeví jako příliš široký a obecný. Vágnerová od sebe diferencuje pojmy školní zralost a školní připravenost, každý pojem zahrnuje odlišné předpoklady, které jsou stejně důležité pro vstup dítěte do školy.

### **2.1.3 Klasifikace složek školní zralosti a připravenosti**

Tak jako v odborné terminologii pojmů školní zralost a připravenost můžeme zaznamenat různé odchylky, tak se můžeme setkat v odborné literatuře s menšími rozdíly v klasifikaci složek školní zralosti a připravenosti (někteří autoři uvádějí 3 základní složky jiní uvádějí 4 složky).

Charakteristika složek školní zralosti a připravenosti, jak ji uvádí Langmeier (1983, s. 83-87):

**a) Tělesná zralost:** Jedná se o posouzení výšky a hmotnosti dítěte. Za optimální se považuje výška cca 120 cm a hmotnost cca 20kg. Pozdější výzkumy nepotvrdily, že by tělesná postava byla průkazným ukazatelem zralosti dítěte.

Pouze děti extrémně slabé, chronicky nemocné, jsou mohou být ohroženy zvýšenou tělesnou únavou nebo děti nápadně malého vzrůstu, mohou trpět pocity méněcennosti pokud tělesný vzrůst s ostatními brzy nevyrovnejí. V předškolním období dochází k celkovému protažení postavy a nápadně se mění tělesné proporce . Prodlužují se končetiny, zmenšuje se k poměru těla velikost hlavy, zužuje se trup. Zjišťuje se "filipínská míra" (pravá ruka natažená přes vzpřímenou hlavu dosáhne na levý ušní lalůček.

Mezi další ukazatele patří "Kapalínův index", který zjišťuje růstový věk (podíl výška a hmotnosti). Dokončuje se osifikace zápěstních kůstek a začíná probíhat výměna dentice. Dalším ukazatelem tělesné zralosti je i fyzický věk dítěte. Mezi žáky v 1. třídě bývá i věkový rozdíl 11 měsíců. Věk vstupu do školy byl u nás stanoven na šest let. Výzkumy ovšem prokázaly, že optimální věková hranice pro vstup do školy je 6,6 let.

**b) Kognitivní zralost:** Je charakterizována jako určitá dosažená úroveň poznávacích procesů. Dítě v šesti letech začíná chápat svět realističtěji, je méně závislé na svých přáních a okamžitých potřebách. V myšlení se objevují počátky logického myšlení i když jen na konkrétních předmětech a při konkrétních činnostech a odpoutávání od egocentrizmu. Ve sluchovém a zrakovém vnímání je dítě schopné analýzy a syntézy, tato schopnost je nezbytným předpokladem pro osvojení čtení a psaní. Kresba dítěte je detailnější a zpracovanější.

**c) Emoční, motivační a sociální zralost:** Emoční zralostí se rozumí schopnost dítěte ovládat a kontrolovat své city a impulsy. Dítě by mělo být schopné odložit splnění svých přání. Jedná se o určitou citovou

stabilitu. S citovou zralostí úzce souvisí i motivační neboli úkolová zralost či "zralost pro práci". Dítě by mělo spontánně přecházet od hry k plnění úkolu. Mělo by být schopné danou činnost dokončit, pracovat ve skupině a ve prospěch plnění úkolu se i na čas přizpůsobit skupině. Sociální zralost předpokládá menší závislost na rodině, schopnost odloučit se na určitý čas od rodiny. Schopnost podřídit se cizí autoritě a přijmout roli školáka. Řídit se pravidly, která vyplývají z dané role. Dítě by mělo zvládat navazování kamarádských vztahů.

Klasifikace složek školní připravenosti, jak ji uvádí Valentová (2001, s. 221):

Školní připravenost zahrnuje čtyři základní složky, u kterých se předpokládá dosažení určité "prahové" úrovně, má-li být dítě ve škole úspěšné.

- a) **Kognitivní připravenost** (rozvoj vnímání, paměti, pozornosti, myšlení, představivosti)
- b) **Emocionálně-sociální připravenost** (přijetí nové role školáka, schopnost respektovat školní normy chování, způsob komunikace s učitelem a spolužáky)
- c) **Pracovní připravenost** (dítě by mělo převzít úkoly, ale taky u nich určitou dobu setrvat)
- d) **Somatická připravenost** (posuzuje pediatr s ohledem na zdravý vývoj dítěte, zrání organismu, především centrálního nervového systému, což se projeví ve zvýšení emoční stability a odolnosti vůči školní zátěži)

Školní práce dítěte připraveného na školu, by měla tedy odpovídat jeho možnostem nebo by se neměla od nich podstatně odlišovat. Z tohoto vyplývá, že školní připravenost se školní úspěšností v počátcích školní docházky spolu úzce souvisejí.

#### **2.1.4 Metody zjišťování školní zralosti a připravenosti**

Pro zjišťování školní zralosti a připravenosti lze použít různé klinické metody, které se uplatňují i ve speciálně pedagogické diagnostice. Diagnostická činnost předpokládá zvolení adekvátních metod, používání několika metod a jejich kombinace, nebo práci s určitou baterií metod. Tím se zvyšuje objektivita diagnostických závěrů. Mezi diagnostické metody, jejichž prostřednictvím se zjišťuje školní zralost a připravenost dítěte předškolního věku patří (anamnéza, studium spisové dokumentace, rozhovor, dotazník, pozorování, kresba, analýza projevů, test). Charakteristika metod, jak je uvádí Švingalová (2004, s. 18-27):

##### **Anamnéza**

Prostřednictvím této metody jsou zjišťovány a analyzovány údaje o jedinci od jeho početí až do současnosti. Podle charakteru informací se rozlišuje anamnéza osobní a rodinná.

Osobní anamnéza obsahuje údaje o neuropsychickém vývoji jedince v prvních 7 - 8 letech.

Rodinná anamnéza obsahuje údaje o sociálním prostředí, ve kterém jedinec žije. Při diagnostikování rodinných vlivů v odborné literatuře se rozdělují získané poznatky do dvou následujících skupin:

- a) vlivy, které se dají odstranit, popřípadě upravit vhodnými výchovnými zásahy, nejčastěji taktními výchovnými radami rodičům (změnit postoj rodičů k dítěti, upravit denní režim, nepřetěžovat dítě, volba přiměřených trestů apod.)
- b) vlivy, do kterých nelze zasahovat, ale musíme je dobře znát a počítat s nimi, někdy je můžeme nepřímou částečně ovlivnit (prostřednictvím dítěte)

Podle způsobu zjišťování informací se anamnéza rozlišuje na:

a) autoanamnézu (údaje jsou získávány přímo od zkoumané osoby)

b) heteroanamnézu (údaje jsou získány prostřednictvím jiných osob nebo spisovou dokumentací - tento způsob se používá převážně u dětí)

Anamnestické údaje se mohou zjišťovat pomocí dalších metod jako je dotazník (anamnestický dotazník) nebo rozhovor (anamnestickým rozhovor).

Anamnéza obsahuje jednak tzv. "tvrdá data", která jsou objektivní a jsou snadno ověřitelná např. datum narození, třída, škola, porodní míry apod. Dále obsahuje "měkká data", která jsou zatížená jistou mírou subjektivity např. údaje z výpovědi vyšetřované osoby apod.

Vzájemným porovnáváním všech dat a výsledků jiných psychodiagnostických metod se zvyšuje validita a objektivita údajů o jedinci.

### **Studium spisové dokumentace**

Jedná se o metodu, která je součástí jiných metod, hlavně výše uvedené anamnézy. Pomocí této metody můžeme získat vysoce objektivní údaje.

### **Rozhovor**

Jedná se o explorativní metodu, která spočívá v ústním dotazování, jejímž cílem je nejenom získání potřebných informací, ale i formulace problému nebo potřeby dotazovaného jedince.

Vedení rozhovoru má svá specifika, podle toho, s kým je veden. Zda se jedná o dospělého, dospívajícího či dítě.

Otázky v rozhovoru se dělí na otevřené (poskytují jedinci určitý vyjadřovací prostor) a uzavřené (vyžadují jednoznačný způsob odpovědi - používá se u sběru anamnestických dat).

### **Rozhovor prochází třemi základními fázemi:**

- a) úvodní fázi: slouží k navázání kontaktu, odstranění obav, k položení prvních základů pro důvěru, k vzájemnému naladění komunikujících osob. Je tu prostor pro získání základních údajů.
- b) hlavní fázi (jadernou): obsahem jádra je vlastní cíl rozhovoru (např. zjištění anamnestických údajů).
- c) závěrečnou fázi: měla by nastat rekapitulace, rozloučení, navození kroků pro další spolupráci.

### **Pozorování**

Metoda pozorování se nejčastěji používá v kombinaci s dalšími metodami např. rozhovorem apod. Cílem této metody je získat informace o dítěti v přirozených podmínkách a pro něho přirozené činnosti jako je hra.

Předmětem pozorování jsou jednak neverbální projevy (celkový vzhled dítěte, gestikulace, mimika, aktivita, motorické projevy, upravenost apod.). Dále to jsou verbální projevy (obsahové a formální charakteristiky řeči apod.)

Pozorování se rozlišuje podle různých hledisek na: krátkodobé, dlouhodobé, náhodné, systematické, přímé, nepřímé, skryté, individuální, skupinové, celostní a částečné.

Jak uvádí Švingalová (2004, s. 31) objektivitu pozorování a posuzování pozorovaných jevů zvyšuje účast dvou i více pozorovatelů.

### **Dotazník**

Dotazník je explorativní metoda, která slouží k písemnému dotazování a hromadnému zjišťování jevů ( charakterové, temperamentové vlastnosti apod.). V oblasti školní zralosti a připravenosti se jedná o anamnestický dotazník, ke zjištění osobní a rodinné anamnézy.

Podle typu otázek se dotazníky dělí takto:

- a) uzavřené (respondent ne ně může odpovídat např. ano, ne, nevím, nejčastější formou zaškrťáváním)
- b) otevřené (umožňují obsírnější odpovědi)
- c) jejich kombinace

Podle počtu vlastností a rysů, které dotazník měří se dělí takto:

- a) jednorozměrné
- b) vícerozměrné

### **Test**

Jedná se o psychologické standardizované zkoušky, které mají své metodologické požadavky. K těmto požadavkům patří:

- a) validita (platnost) - jedná se o požadavek, aby test měřil to, co měřit má
- b) reliabilita (spolehlivost) - jedná se o požadavek, aby test při opakování dával za týchž podmínek stejné výsledky
- c) objektivnost - test nesmí být závislý na subjektivních přístupech hodnotící osoby a ani vyšetřovaná osoba nesmí vědomě ovlivňovat výsledek testu

Podle počtu vlastností nebo schopností, které testy zkoumají se dělí takto:

- a) jednorozměrné
- b) vícerozměrné

Podle formulování úloh se rozlišují testy takto:

- a) testy verbální (otázky a odpovědi mají slovní charakter)
- b) testy neverbální (patří sem - obrazy, symboly, manipulace s předměty atd.)
- b) jejich kombinace

Podle způsobu administrace se dělí na:

- a) individuální (testu se účastní jedna osoba)
- b) skupinové (test vypracovává více lidí najednou)

Testy, kterými se zjišťuje úroveň kognitivních funkcí a jsou zaměřeny na aktuální výkon vyšetřované osoby jsou testy výkonové a mají následující rozdělení:



- a) testy inteligence (vyšetřují rozumové schopnosti a současnou mentální úroveň jedince)
- b) testy speciálních schopností (vyšetřují např. pozornost, senzomotoriku atd.)
- c) testy didaktické (používají se ve škole na zjištění vědomostí a dovedností získaných učením)

Testy, které slouží k vyšetření nekognitivních funkcí jsou testy osobnosti. Do těchto testů patří:

- a) testy projektivní (vyšetřovaný jedinec nevědomě při plnění úkolů do nich vkládá svoje vlastní duševní procesy, vlastnosti apod., které se tímto způsobem lépe zjistí, než kdybychom se na ně přímo vyptávali)

### **Analýza projevů**

Jedná se o metodu, pomocí které se analyzuje konkrétní projev, který zkoumaná osoba vytvořila. Tato metoda je založená na poznatku, že každý projev jedince je poznamenán do určité míry jeho osobnostními vlastnostmi např. kresba, výsledky ručních prací, deníky apod.

### **2.1.5 Metody používané v poradenství**

V odborné literatuře je uváděno, že pro určování školní zralosti a připravenosti dítěte předškolního věku existuje přibližně 30 testů, které se zaměřují na různé oblasti (např. zjišťování úrovně kognitivních funkcí, speciálních schopností, nekognitivních funkcí apod.). V poradenské práci se v současné době používají následující klinické metody:

**Anamnestický rozhovor a anamnestický dotazník** pro rodiče vyšetřovaného dítěte. Těmito metodami psycholog zjišťuje, jaký byl neuropsychický vývoj dítěte v prvních 7 - 8 letech a z jakého je dítě sociálního prostředí.

### **Kresba postavy autorů - Šturmy, Vágnerové**

Test je určen pro děti od 3,6 do 11 let, pokud nejsou zrakově či motoricky postižené. Test hodnotí vývoj percepce a senzomotorické

koordinace - úroveň specifických funkcí, orientačně hodnotí i úroveň mentálního vývoje. Jako součást baterie je vhodné test použít v diagnostice u dětí se sníženou mentální úrovní, při odhadu školní zralosti, zjišťování příčin selhání ve školní práci, u dětí s lehkou mozkovou dysfunkcí, dětskou mozkovou obrnou, u dětí s poruchami sluchu a řeči. Administrace je individuální nebo skupinová.

Na kresbě lidské postavy se celkem skóruje 35 položek (15 položek obsahových a 20 položek formálních). Zdar se hodnotí jedním bodem, chybné nebo nedostatečné splnění položky se hodnotí nulou. Interpretace výsledků je odlišná u jednotlivých diagnostických skupin.

Test v obsahové části hodnotí: způsob znázornění trupu, krku, úst, nosu, detailů očí, vlasy, paže, prsty - počet, zakončení nohou, oděv.

Test ve formální části hodnotí: proporce hlavy, profil celé postavy, nos, proporce oka, připojení paží, připojení paží ve správném místě, způsob kresby paží, upažení paží, ramena, proporce a symetrie paží, kloub lokte, prsty ve dvou dimenzích, trup, připojení nohou k trupu, způsob kresby nohou, proporce nohou, symetrie nohou, proporce chodidla, členění chodidla.

V průběhu kresby psycholog pozoruje a zaznamenává - úchop tužky, tlak na tužku, pohotovost, pečlivost, povrchnost, nedostatek sebedůvěry, impulzivitu apod. Po zhodnocení kresby lidské postavy psycholog získá tři skóry: celkový, obsahový, formální.

### **Test obkreslování autorů - Matějčka, Strnadové**

Test obsahuje soubor 12 kresebných předloh, prvních pět předloh (kruh, kříž, čtverec, trojúhelník, kosočtverec) je určeno pro děti od 3 do 7 let.

Test hodnotí úroveň grafomotoriky a senzomotorické koordinace. Administrace u dětí předškolního věku je individuální. Skupinové vyšetření od 1. třídy.

### **Zkouška laterality autorů - Matějčka, Žlaba**

Vyšetření zkoušky laterality je jednou z podmínek při hodnocení školní zralosti dítěte před vstupem do školy. Zkouška zachycuje vnější projevy funkční asymetrie se zaměřením na fenotyp a částečně i na určení

genotypu. Test má zachytit lateralitu horních končetin a očí v různých formách projevů, v motorice hrubé i jemné, v činnostech vyžadujících přesnou koordinaci i sílu a předpokládajících účast buď jen jedné končetiny nebo obou, kdy jedna funguje jako hlavní a druhá jako pomocná.

Test obsahuje zkoušku na horní končetiny, která má 10 subtestů a dva náhradní např. ("Korálky do krabičky", "Zasouvání kolíčků", "Klíč do zámku", "Míček do krabičky", "Jakou máš sílu", "Stlač mi ruce k zemi", "Sáhni si na ucho", "Jak nejvýš dosáhneš", "Tleskání", "Jehla a nit" atd.).

Test obsahuje zkoušku na oči pomocí manoptoskopu, kukátka.

Test obsahuje zkoušku na dolní končetiny, která má 4 subtesty ("Vystoupit na stoličku", "Posunout kostku po čáře", "Zvednutí nohy", "Skákat po jedné noze").

Test obsahuje zkoušku na uši ("Poslechni si hodinky").

V klinické praxi se rozlišují tři základní typy lateralit: 1. lateralita souhlasná, 2. lateralita nevyhraněná, 3. lateralita zkřížená.

**Wechslerova inteligenční škála pro děti** autora - Wechslera, česká verze - Krejčířová a kol.

Jedná se o klinickou metodu, která slouží k hodnocení intelektových schopností dětí ve věku od 6 let do 16 let a 6 měsíců. Test se skládá z několika subtestů, z nichž každý měří jiný aspekt inteligence dále ukazují index slovního porozumění, percepční uspořádání, koncentrovanost, rychlost zpracování. Zároveň není možné očekávat, že by tento soubor úkolů mohl pokrýt všechny aspekty inteligence jedince.

Psycholog v rámci kvalitního vyšetření musí brát v úvahu sociální a zdravotní anamnézu, jazykové a kulturní pozadí apod.

**Reverzní test** autora - Edfeldta, česká verze - Malotínová

Tento test zjišťuje, zda je dítě zralé pro výuku čtení. Tímto testem je možné predikovat úspěch při běžné výuce čtení a psaní v 1. třídě. Dále mapuje i úkolovou zralost dítěte.

### **Orientační test dynamické praxe** autora - Míky

Tento test je určen k jednorázovému vyšetření a zjišťuje bezprostřední pohybové učení a možnosti koordinace pohybů. Test obsahuje 8 subtestů, kdy je dán přesný sled pohybů, které dítě bezprostředně napodobuje. Jedná se o test screeningový a je určen pro děti předškolního věku.

### **Test rizika** poruch čtení a psaní pro rané školáky autorek - Švancarové, Kuchárské

Test má 56 položek ve 13 subtestech, které obsahují 2 až 8 úkolů. Zadává se individuálně a podle schopností dítěte trvá 20 - 30 minut. Podstatná část testu je zaměřena na sluchovou oblast, zjišťuje úroveň sluchové analýzy slov a slovních spojení na jednotlivé slabiky, schopnost rozlišení první hlásky ve slově, ale i uprostřed a na konci slova.

Dále je zaměřen na sluchovou diferenciaci délky slabik, měkčení typu "dě tě ně" i "di ti ni" apod. Test hodnotí též zrakovou oblast (diferenciace zrcadlově podobných tvarů, krátkodobou zrakovou paměť, zrakovou diferenciaci v ploše apod.). Další sledovanou oblastí je artikulační obratnost, úroveň jemné motoriky, schopnost učení, tvoření rýmu.

V testu je uvedeno, že nižších výkonů dosahují některé skupiny dětí.

Děti, které nastoupili do školy nezralé, u kterých byla přehlédnuta v předškolním období určitá vývojová oslabení.

Děti jejichž rodiče byli upozorněni na možnost vzniku problémů a přesto nesouhlasili s odkladem školní docházky.

Děti s lehkou mozkovou dysfunkcí, které mají problémy s koncentrací pozornosti, zvýšenou únavou, pomalým pracovním tempem.

Děti s nižšími předpoklady pro školní úspěšnost (snížená inteligence, opožděný rozumový vývoj).

Psycholog při testování dítěte používá další metody jako je pozorování, rozhovor při kterém sleduje motivaci dítěte ke školní docházce, jeho zájmy apod. Dále orientačně posuzuje výslovnost dítěte, artikulační obratnost, diferenciaci ostrých a tupých sykavek, měkčení apod. Požaduje po dítěti přednes básně, písničky, vyjmenování číselné řady, znalost barev apod.

Z této psychologické baterie si pak poradenský psycholog vybírá konkrétní testy, které vhodným způsobem kombinuje s cílem všestranně posoudit školní zralost a připravenost.

#### **2.1.6 Metody používané v pedagogické práci mateřských škol**

Nejčastěji používanou metodou pro posuzování školní zralosti a připravenosti v práci učitelek mateřských škol je pozorování, prostřednictvím kterého se učitelka dovídá o přirozeném průběhu psychického a motorického vývoje dětí. V pedagogické praxi lze pozorování využít v průběhu celého výchovně-vzdělávacího procesu, v průběhu přirozených činnostech jako je hra nebo při řízených činnostech, kdy učitelka může sledovat koncentraci pozornosti, volní úsilí během plnění úkolů, motivaci pro plnění méně přitažlivých úkolů, pracovní tempo apod.

Předmětem pozorování jsou jednak neverbální projevy dětí (aktivita, gestikulace, celkový vzhled, vnější upravenost, mimika apod.), ale i verbální projevy (způsob komunikace, výslovnost, obsahová stránka řeči, celková srozumitelnost projevu apod.) Dále to mohou být i sociální projevy dítěte (schopnost navazování kontaktu s učitelkou, ostatními dětmi, schopnost spolupráce, dominantní či submisivní chování apod.). Předmětem pozorování jsou i citové projevy dětí (náladovost, emoční labilita, síla emočních reakcí apod.).

Učitelka používá různé typy pozorování (dlouhodobé, které má podobu přerušovaného pozorování, náhodné pozorování - chování dítěte mimo školku, systematické, přímé, nepřímé prostřednictvím druhé učitelky, individuální, skupinové, celostní i částečné.

Učitelka se může při posuzování sledovaných jevů dopustit chyb, např. "halo efekt", tendence k průměrnosti, "efekt dobroty" apod.

**Rozhovor** je další používanou metodou v orientačním posuzování školní zralosti a připravenosti. Nejčastěji touto metodou učitelka zjišťuje obecnou úroveň vědomostí, dovedností, návyků, řečový projev, zájmy, přání, konflikty, problémy osobnosti apod. Učitelka může podle situace a záměru zařadit různé formy rozhovoru. Jednak rozhovor volný

(spontánní výpověď dětí) nebo řízený (v průběhu ověřování znalostí dětí, při řízených činnostech). Při podezření na nezralost a nepřípravenost dítěte na školní docházku, může učitelka použít i anamnestický rozhovor s rodiči, pro získání základních informací o neuropsychickém vývoji dítěte (vývoj motoriky, vývoj řeči, návyk udržování čistoty apod.) Podle toho jaké má učitelka vztahy s rodiči a podle charakteru problému, může použít buď otázky přímé (míří přímo k danému problému) nebo nepřímé (vedou k cíli oklikou).

**Kresba postavy** je další metodou používanou v pedagogické práci učitelky mateřské školy.

Při speciálně pedagogické diagnostice se očekává pouze vývojové hodnocení kresby tzn. ohodnocením kresby porovnáním s kresbami dětí příslušného věku nebo popis vyskytujících se obecných anomálních znaků.

K těmto znakům patří např. postava s neurčitým pohlavím, sešikmená, kreslená zezadu, asymetrická, extrémně malá - 30 mm, postava bizarní - s nápadnými prvky, vyčerněná - vyšrafovaná, slabé roztřesené čáry nebo naopak silné čáry - rytí, gumování apod.).

V kompetenci učitelek mateřských škol při orientačním posuzování školní zralosti a připravenosti je i možnost uplatnit klinickou metodu - testu. Tuto metodu učitelka může používat pouze po zaškolení příslušným psychologem nebo na základě odborného studia. Jedná se o tyto testy:

### **Jiráskův test školní zralosti**

Jedná se o standardizovaný test v modifikaci Kernova testu. Na základě tohoto testu byl v 60. letech konstruován Jiráskem tzv. orientační test školní zralosti (pokusně užíván od šk. r. 1963/64). Při použití této metody je nutné dodržet standardní podmínky - záznamový arch, jednotné instrukce a vyhodnocení. Jiráskův test vybírá z Kernova testu v určité modifikaci tyto úkoly:

a) kresbu postavy pána

- b) napodobení psacího písma
- d) obkreslení skupiny 10 teček podle vzoru v daném tvaru

Jak uvádí Dittrich (1992, s. 21) u kresby postavy se vychází z testu Goodenoughové, která ve svém testu požaduje kresbu podle představy. Grafická reprodukce písma je standardně stanovena větou "Eva je tu" (v dalších úpravách najdeme ještě čtyři další předlohy). Konstelace skupiny bodů (tvar) je převzata od Kerna, počet bodů je však dvojnásobný. Původní třístupňová hodnotící stupnice je u Jiráskova testu změněna na pětistupňovou. Výkon se hodnotí jako ve škole: za nejlepší výkon 1, za nejhorší výkon 5.

Pro jednotlivé úkoly jsou přesně stanovena kritéria hodnocení, vycházejících z poznatků vývojové psychologie a empirických zkušeností s hodnocením testů u předškolních dětí. Dittrich dále uvádí na téže straně, že větší rozpory v dílčích úkolech by měl vyšetřit a posoudit odborník pedagog a psycholog zejména tehdy, pokud se tato nevyváženost opakuje. Tento test přináší mnoho informací o školní zralosti dítěte, ale jeden faktor byl opomenut. Jedná se o posouzení verbálních projevů dítěte. Proto se později začal používat další Jiráskův test verbálního myšlení.

#### **Test verbálního myšlení autora - Jiráska**

Jedná se o orientační verbální test školní zralosti. Výsledek testu je součet bodů (+ a -) dosažených v jednotlivých otázkách.

#### **Orientační logopedické vyšetření autorky - Tomické**

Jedná se o další depistážní metodu, jejíž některé zkoušky, může učitelka mateřské školy použít jako součást vyšetření školní zralosti.

Je to oblast orientačního vyšetření výslovnosti jednotlivých hlásek, artikulační obratnost, orientační zkoušku lateralitu, orientační vyšetření slovní zásoby, řečového projevu, verbální sluchové paměti.

Jak uvádí Tomická (2004, s. 4) další ze zkoušek orientačního logopedického vyšetření mohou být využívány pro zjištění specifického

logopedického nálezu při stanovení možného vývoje směrem ke specifickým poruchám učení a chování.

Další depistážní metodou, kterou může použít učitelka mateřské školy z pohledu "rizikového dítěte" vzhledem ke školní zralosti, je soubor úkolů Dr. B. Sindelárové v knize "Předcházíme poruchám učení".

Jak uvádí Sindelárová (2000, s. 29) po vyhodnocení těchto cvičení se dá vysledovat, která z dílčích funkcí pro nácvik čtení a psaní je nevyzrálá nebo oslabená tzn., zda dítě v některé oblasti ve srovnání se svými ostatními schopnostmi není ve svém vývoji trochu pozadu.

Jedná se o oblast zrakového vnímání (schopnost zrakové diferenciacce), sluchového vnímání (verbálně akustická diferenciacce), oblast optické paměti, verbálně akustické paměti, oblast schopnosti intermodality, oblast senzomotorické koordinace a schopnost prostorové orientace.

V kompetenci učitelky mateřské školy pro orientační posouzení školní zralosti z pohledu rizika specifických poruch učení a chování, po odborném zácviu je možnost používat již zmiňované testy:

"Test rizika", "Orientační test dynamické praxe", "Zkouška laterality".

Všechny uvedené metody mají pouze orientační a depistážní význam. Výsledky zjištění mají pomoci učitelce naznačit směr, jakým se má individuální přístup ke každému dítěti ubírat ještě před nástupem do školy nebo po odkladu povinné školní docházky. Dále na základě určitých zjištění může učitelka rodičům doporučit odborné vyšetření.

### **2.1.7 Komplexnost v posuzování školní zralosti a připravenosti**

Předpokladem objektivního posouzení školní zralosti a připravenosti je komplexní vyšetření dítěte týmem odborníků. V odborné literatuře se hovoří o tzv. "komplexnosti v posuzování školní zralosti a připravenosti". Somatický a zdravotní stav je obvykle posuzován dětským pediatrem nebo jiným odborným lékařem např. (neurologem, psychiatrem, foniatrem apod.). Posuzování zdravotního stavu se týká hlavně dětí s tělesnými či smyslovými vadami, dětí chronicky nemocných nebo dětí výrazně nižšího věku apod.

Posuzování kognitivní oblasti bývá v kompetenci odborného psychologa či speciálního pedagoga. Vyšetření inteligence může provádět pouze



psycholog, vyšetření lateralit může provádět i speciální pedagog. Učitelka mateřské školy má v kompetenci provést pouze orientační posouzení školní zralosti a připravenosti. Výsledky tohoto posouzení mohou být podkladem pro podrobnější psychologické a speciálně pedagogické vyšetření.

Oblast emoční, morální, motivační a sociální zralosti dítěte je posuzována v rámci psychologického a speciálně pedagogického vyšetření. Orientační posouzení této oblasti má v kompetenci i učitelka mateřské školy a rodiče dítěte.

## **2.2 Školsky nezralé a nepřípravené dítě**

Jestliže jsou u dítěte zjištěny nedostatky v oblasti biologické, psychické či sociální hovoříme o "školní nezralosti" a "školní nepřípravenosti." Tyto děti nemají potřebné schopnosti nebo je nedovedou vhodným způsobem využívat.

Jak uvádí Vágnerová (2000, s. 89) rozvoj mnoha kompetencí pro zvládnutí nároků základní školy je vývojově podmíněný, závisí na zrání centrálního nervového systému, který je do určité míry individuálně variabilní a proto nejsou všechny děti ve svých šesti letech stejně zralé. Autorka dále uvádí, že nezralost centrálního nervového systému se může projevit v celkové reaktivitě, nestabilitě, nižší odolnosti vůči zátěži což se projeví tím, že je dítě emočně labilnější, dráždivější, rychleji unavitelné, kolísáním pozornosti, nižší schopností adaptovat se na školní režim. Nezralost se může projevit i celkovou nešikovností, nepřesnou koordinací ruky a oka, nedostatečnou koordinací motoriky mluvidel (nesprávná nebo vadná výslovnost hlásek), opožděným rozvojem zrakového a sluchového vnímání.

Nezralé dítě nedovede přesně rozlišovat podobné obrázky, detaily na obrázcích, jejich tvar, počet, rozlišování jejich směru, činí jim potíže zraková analýza a syntéza, které jsou předpokladem pro výuku čtení a psaní.

Oslabení se mohou projevit i ve sluchovém vnímání a to takovým způsobem, že dítě nerozlišuje podobně znějící hlásky. Nezralé dítě má nedostatečnou schopnost regulovat své chování. Jak uvádí Vágnerová

(2000, s. 92-93) nedostatečná připravenost na školní docházku zahrnuje, neschopnost dítěte adekvátně rozlišovat různé role a diferencovat jejich obsah (role žáka, role učitele apod.), nedostatečná schopnost přiměřeným způsobem komunikovat s učitelem a spolužáky (neznalost vyučovacího jazyka) a neschopnost přijatelným způsobem respektovat standardní normy chování.

### **2.2.1 Příčiny školní nezralosti a nepřipravenosti**

Základní příčiny školní nezralosti a nepřipravenosti se dělí na vnější a vnitřní.

K vnějším příčinám patří sociální vlivy - prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Jedná se o nevhodný výchovný vliv rodiny, rodina s nižší sociokulturní úrovní, nedostatečná podnětová stimulace v rodině, důsledky psychické deprivace (zanedbávání dítěte, týrání, ústavní výchova apod.).

K vnitřním příčinám patří jednak vliv dědičných dispozic (nižší nadání, poškození centrálního nervového systému na základě genetickém) a vliv vrozených dispozic působením rizikových faktorů v období prenatálním, perinatálním a časně postnatálním.

Jak uvádí Valentová (2001, s. 221-222) jedná se o děti výrazně retardované (úplná nezralost a nepřipravenost pro školní docházku), děti s mírně podprůměrně rozvinutými dispozicemi (celkové pomalé tempo dozrávání s pravděpodobně nižším celkovým rozvojem v kognitivní oblasti), děti "klasicky nezralé" (nižší fyzický věk, děti - zvláště chlapci narození v červnu až srpnu).

Dále se jedné o děti s nerovnoměrným vývojem psychických funkcí (normální intelektové předpoklady se kombinují s nevyzrálou percepcí, nižší úrovní grafomotoriky, sníženou koncentrací pozornosti apod.). Jak uvádí Švingalová (2003, s. 56) jedná se také o děti se syndromem lehké mozkové dysfunkce, u kterých nacházíme často nerovnoměrný psychický vývoj, kdy je nápadný rozdíl mezi dobrou úrovní rozumových schopností a projevy dítěte v ostatních oblastech (hravost, neklid, poruchy koncentrace pozornosti, sociální nevyzrálost), dále uvádí děti s neurotickým povahovým vývojem (jsou to děti se sníženou tolerancí k

zátěži - úzkostné, bázlivé s neurotickými návyky), děti s intelektem v "hraničním pásmu", tzn. na rozhraní průměru a podprůměru (IQ 85 - 89), kdy takováto úroveň rozumových schopností je pro běžné nároky základní školy určitým znevýhodněním.

Dále se jedná o děti s nedostatky v somatické složce a zdravotním stavu (děti se zdravotním postižením).

Souhrnně můžeme říci, že riziko školního selhání závisí na snížené inteligenci, nezralosti některých dílčích schopností a nedostatkem potřebných sociálních zkušeností.

### **2.2.2 Rizikové dítě z pohledu školní zralosti a připravenosti**

Pojem rizikové dítě slouží k označení skupiny dětí, u kterých lze předpokládat selhání ve škole. Jedná se o děti ze znevýhodněného sociokulturní prostředí, nepodnětného rodinného prostředí, děti s poruchami řeči, děti ohrožené specifickými poruchami učení na základě dědičných nebo vrozených dispozic.

Jak uvádí Zelinková (2001, s. 114) základními rizikovými faktory specifických poruch učení pro předškolní věk jsou:

- a) pohybová neobratnost v rámci hrubé motoriky (dítě je pohybově neobratné)
- b) pohybová neobratnost v rámci jemné motoriky (dítě má nechuť a obtíže v sebeobsluze - manipulace s knoflíky, oblékání, svlékání apod.)
- c) špatná senzomotorická koordinace (dítěti činí obtíže stavění z kostek, kreslí neochotně a primitivně)
- d) opožděný vývoj v oblasti laterality (nevyhraněná lateralita)
- e) opožděný vývoj prostorové orientace a orientace v tělesném schématu

- f) poruchy vývoje zrakové pozornosti a paměti ( např. bezradnost v kresbě)
- g) opožděný vývoj řeči ( nesprávná výslovnost většího počtu hlásek, artikulační neobratnost)

V současné době se také setkáváme s pojmem dílčí oslabení výkonu ve vnímání. Touto oblastí se začala zabývat přibližně před dvaceti lety vídeňská psychologka Dr. B. Sindelárová. Její výzkum předškolních dětí ukázal, že deficity v dílčích funkcích vyjadřují oslabení základních schopností, které mohou vést u některých dětí v průběhu školní docházky k obtížím v učení a chování.

U většiny nezralých dětí během času dojde ke zlepšení či nápravě těchto dílčích nedostatků a k tomu může účinně napomoci i odklad povinné školní docházky s využitím různých reedukačních programů například program výše uvedené Sindelárové .

Jak uvádí Zelinková (2001, s. 112) označení rizikové dítě není nálepkou, ale signálem k tomu, aby dítěti byla věnována speciální péče.

### **2.2.3 Odklad povinné školní docházky**

Odklad povinné školní docházky je prostředkem, jak snížit v nejvyšší možné míře riziko selhání dítěte v první třídě. Na základě odborného vyšetření a doporučení dětského lékaře je nutné rozhodnout, zda odklad školní docházky dítěti prospěje pro pozdější školní úspěšnost.

V současné době většina dětí před nástupem do školy prochází screeningovými zkouškami, které provádějí pedagogicko-psychologické poradny na žádost samotných rodičů nebo na doporučení dětského lékaře či učitelky mateřské školy.

Z důvodů školní "nezralosti" se jedná přibližně o 10% dětí s odkladem školní docházky. Jedná se tedy o problém společensky závažný, a proto je nutné velice pečlivě zvážit a komplexně posoudit schopnosti a předpoklady každého dítěte před nástupem do školy. Jak je uvedeno ve Sbírce zákonů č. 561/ 2004, § 37, odst. 2: "Není-li dítě po dovršení šestého roku věku tělesně nebo duševně přiměřeně vyspělé, odloží ředitel školy začátek povinné školní docházky o jeden rok...." Písemnou žádost

podává zákonný zástupce dítěte na základě doporučujícího posouzení školského poradenského zařízení a odborného lékaře.

Pokud se u dítěte v prvním roce plnění povinné školní docházky projeví nedostatečná tělesná nebo duševní vyspělost, může ředitel školy během prvního pololetí školního roku odložit školní docházku. Tuto možnost rodiče často též využívají, ale psychologové ji nedoporučují.

Jak uvádí Matějček (1994, s. 99) vracet dítě po neúspěšném nástupu zpět do mateřské školy v listopadu nebo prosinci je zpravidla spojeno s vážnějšími komplikacemi než samotný odklad, s kterým se dítě velice rychle vyrovná.

U dětí nezralých v důsledku jejich přetěžování ve škole se mohou objevit různé obtíže (bolest hlavy, úzkostnost, bojácnost, zvýšená únava, která může být příčinou nižšího výkonu, ztráta sebedůvěry, nesoustředěnost apod.

Jedná se o neurotizující faktory, které mohou být přechodné, ale také mohou vést ke vzniku neurózy nebo poruch chování. Jak uvádí Trpišovská (1997, s. 40) nerespektování školní zralosti může mít výrazný vliv i na počet neprospívajících žáků.

Podle výzkumu J. Langmeiera mezi nezralými dětmi byla skupina 21,4% s podprůměrným školským výkonem. Další výzkumy ukázaly, že po odkladu školní docházky o jeden rok se počet dětí s podprůměrným školským výkonem podstatně snížil.

Často se můžeme setkat i s opačnými případy, kdy odklad školní docházky žádají rodiče dítěte s nadprůměrnými schopnostmi. Jedná se o rodiče, kteří mají obavy, aby jejich dítě bylo úspěšné a netrpělo ve škole. U těchto dětí odklad školní docházky psychologové nedoporučují, protože by po roce bylo na úrovni desátého roku a do první třídy by už nezapadalo. Pokud se objevuje u těchto dětí úzkostnost psychologové doporučují zařadit "otužovací" výchovná opatření (povzbuzovat ho, postupně ho vystavovat zátěžovým situacím apod.). Pokud se objevuje u těchto dětí oslabení nervového systému - neklid, kolísání pozornosti není to opět důvod k odkladu školní docházky, protože při svých intelektových schopnostech bude dosahovat uspokojivých výsledků.

Odklad školní docházky má význam pro děti s nerovnoměrným psychickým vývojem, kdy dítě má dobrou úroveň rozumových schopností, ale je nápadně hravostí, neklidem, sociální nevyzrálostí, narušenou koncentrací pozornosti. Jedná se o děti se syndromem lehké mozkové dysfunkce, jejichž potíže by se ještě prohloubily nástupem do školy.

Dále se jedná o děti "klasicky nezralé" (hlavně chlapci narození v měsících červen - srpen), děti s intelektovými schopnostmi při spodní hranici průměru nebo podprůměru. U dětí s nerovnoměrným zráním mozkových struktur ve smyslu oslabení dílčí funkce odklad školní docházky není zcela nezbytný, pokud je dítě umístěno ve třídě s nižším počtem žáků a je u něho uplatňován individuální přístup.

Odklad školní docházky by měl být využit k vývojové stimulaci dítěte v rodině a v mateřské škole.

Učitelka mateřské školy dítěti věnuje zvýšenou individuální péči v těch oblastech, ve kterých se projevovala nezralost. Na základě svých pozorování a doporučení pedagogicko-psychologického vyšetření si vypracuje individuální plán, ve kterém může použít různé reedukační metody a stimulační programy podle potřeb dítěte. Příloha č. 1: Přehled stimulačních programů. Hlavním cílem je odstranit ty nedostatky, které byly příčinou nezralosti a nepřipravenosti dítěte.

Ve své praxi se v současné době často setkávám se situací, kdy rodiče sami vidí, že jejich dítě ještě není na školní zátěž připravené a váhají se zahájením školní docházky (jedná se hlavně o děti narozené v měsících červen až srpen). Zlom nastává při povinném školním zápisu, kdy paní učitelky ze základní školy usoudí, že dítě je zralé nebo případné nedostatky vyrovná v průběhu první třídy. Rodiče přesvědčí o zbytečnosti "ztráty" dalšího roku v mateřské škole.

Samotné p. učitelky pak v průběhu prvního pololetí školní docházky do první třídy uvádějí, že děti jsou nesoustředěné, hravé i plačtivé, nejsou schopné samostatně splnit zadaný úkol, přetrvává u nich mnohočetná patlavost apod. Dodatečně doporučují rodičům, aby s dítětem absolvovali vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně s podezřením na

specifické poruchy učení popřípadě, aby se dítě vrátilo zpět do mateřské školy.

### **3. PRAKTICKÁ ČÁST**

#### **3.1 Cíl praktické části**

Cílem praktické části bakalářské práce je orientační posouzení školní zralosti a připravenosti za pomoci speciálně pedagogických metod, se záměrem porovnat dosažené výsledky a ověřit si, do jaké míry výsledky korerují s odbornou literaturou.

Následující použité diagnostické metody: Jiráskův test školní zralosti, Test verbálního myšlení jehož autorem je též Jirásek, anamnestický rozhovor, čtyři zkoušky z Orientačního logopedického vyšetření dle Tomické 2004, šest diagnostických úkolů dle Sindelárové 2000.

#### **3.2 Popis výběrového vzorku a průběh průzkumu**

Průzkum probíhal na venkovské soukromé mateřské škole v Řepově u Mladé Boleslavi. Jedná se o dvoutřídní mateřskou školu s celkovým počtem 39 dětí ve věkovém rozmezí 2,5 let až 6-7 let.

Ve školním roce 2004/05 do třetího ročníku výše uvedené mateřské školy docházelo 16 dětí, které se zúčastnily daného průzkumu školní zralosti a připravenosti. Z počtu 16 dětí bylo 9 dívek a 7 chlapců.

Testování probíhalo ve dvou následujících etapách:

**První etapa** testování se uskutečnila v měsíci dubnu 2005 před nástupem dětí do základní školy. V této době se věkové rozmezí skupiny pohybovalo od 5,8 let do 7,2 let. Z počtu 16 dětí se 10 dětí nacházelo ve věkovém rozmezí od 5,8 let do 5,11 let, 3 děti byly ve věku od 6,3 do 6,4 let, 3 děti ve věku od 6,7 let do 7,2 let, kdy jedno z nich mělo již odloženou povinnou školní docházku.

Tabulka č. 1: Věkový přehled skupiny v dubnu

věk dětí	5 r 8 m	5 r 9 m	5 r 10 m	5 r 11 m	6 r 3 m	6 r 4 m	6 r 7 m	6 r 8 m	7 r 2 m
chlapci	3	1	1	0	1	0	0	1	0
dívky	2	1	1	1	1	1	1	0	1
celkem	5	2	2	1	2	1	1	1	1

**Druhá etapa** kontrolního testování se uskutečnila na počátku měsíce října 2005. V této době se věkové rozmezí kontrolní skupiny pohybovalo od 6 let 2 m. do 7 let 8 m. Z počtu 16 dětí bylo 10 dětí, které v době druhého testování nedosáhlo 6 let 6 m., 3 děti byly ve věku od 6 let 9 m. do 6 let 10 m. a 3 děti ve věku od 7 let 1 m do 7 let 8m..

Tabulka č.2: Věkový přehled skupiny v říjnu

věk dětí	6 r 2 m	6 r 3m	6 r 4 m	6 r 5 m	6 r 9 m	6 r 10 m	7 r 1 m	7r 2m	7 r 8m
chlapci	3	1	1	0	1	0	0	1	0
dívky	2	1	1	1	1	1	1	0	1
celkem	5	2	2	1	2	1	1	1	1

Do základní školy v září 2005 odešlo 12 dětí a 4 děti zůstaly v mateřské škole s odloženou povinnou školní docházkou v důsledku sociální a úkolové nezralosti, nevyhraněné dominance ruky, nesprávné výslovnosti, nižší koncentrace pozornosti.

Anamnestickým rozhovorem byly zjišťovány základní údaje o rodinách dětí, psychomotorickém vývoji a sociabilitě vyšetřovaných dětí. Anamnestický rozhovor probíhal individuálně v mateřské škole podle



předem připravených otázek. Odpovědi byly zaznamenávány do záznamového archu v přítomnosti rodičů. K vytvoření záznamového archu byl částečně použit materiál z Orientačního logopedického vyšetření dle Tomické (2004, s. 8-9). Příloha č. 2: Záznamový arch k anamnestickému rozhovoru.

Anamnestický rozhovor byl veden v 15 případech s matkami a v jednom případě s otcem (samoživitelem). Rodiče ochotně poskytli příslušné informace a zároveň souhlasili s provedením orientačního vyšetření školní zralosti a připravenosti.

Prvního testování Jiráskovým testem školní zralosti se v dubnu 2005 zúčastnilo 16 dětí z toho 9 dívek a 7 chlapců a uskutečnilo se během několika dní individuálně v mateřské škole v dopoledních hodinách v časovém rozmezí od 7 hod. do 10 hod. bez přítomnosti rodičů.

Byly dodrženy standardní podmínky - záznamový arch a jednotné instrukce:

"Nakresli nějakého pána tak, jak ho umíš."

"Podívej se, tady je něco napsáno. "Ty ses ještě psát neučil, ale zkus jestli bys to také uměl."

"Tady jsou puntíky, zkus je vedle nakreslit zrovna tak."

Příloha č. 3: Hodnocení výkonu Jiráskova testu školní zralosti.

Současně s tímto testem byl zadán Test verbálního myšlení též autora

J. Jiráska. Příloha č. 4: Test verbálního myšlení J. Jiráska.

Orientační logopedické vyšetření dle Tomické (2004) opět podstoupilo 16 dětí z toho 9 dívek a 7 chlapců.

Vyšetření probíhalo individuálně a byly použity čtyři následující zkoušky:

1. orientační zkouška výslovnosti
2. orientační zkouška artikulační obratnosti
3. orientační zkouška verbální sluchové paměti
4. zkouška lateralit

V prvních dvou zkouškách dítě následně opakovalo slova po učitelce (slovní hra "Na ozvěnu")

Příloha č. 5: Seznam slov na výslovnost. Příloha č. 6: Seznam slov na artikulační obratnost. Tento seznam byl použit i jako záznamový arch.

Výsledky první zkoušky byly zapsány do logopedických záznamových archů. Příloha č. 7: Logopedický záznamový arch.

Průběh třetí zkoušky na orientační zjištění úrovně verbální sluchové paměti je uveden v příloze. Příloha č. 8: Zkouška verbální sluchové paměti.

Průběh orientační zkoušky laterality je rovněž uveden v příloze. Příloha č. 9: Zkouška laterality Štěpána, Petráše (1995) dle Tomické (2004).

Výsledky byly zaznamenávány do záznamového archu. Příloha č. 10: Záznamový arch zkoušky laterality.

Dále následovalo 6 diagnostických úkolů metodiky dle Sindelárové (2000) k orientačnímu zjištění úrovně zrakové a sluchové percepce:

úkol č. 1 rozdíl v párových obrázcích

úkol č. 2 rozdíl v párových tvarech

úkol č. 3 ukryté tvary

úkol č. 4 rozdíl mezi dvěma slovy

úkol č. 5 rozdíl mezi slovy nemající smysl

úkol č. 6 ukrytá slova

Příloha č. 11: Soubor diagnostických úkolů 1 - 6.

Druhého kontrolního testování, které se uskutečnilo v říjnu 2005, se zúčastnilo 16 dětí z toho 9 dívek a 7 chlapců.

Testování probíhalo jednak v mateřské škole za účasti čtyř dětí s odloženou povinnou školní docházkou a u zbývajících 12 dětí probíhalo na základních školách po dohodě s rodiči dětí, řediteli škol a třídními učitelkami. Jednalo se o 5. ZŠ (6 dětí), 6. ZŠ (1 dítě), 8. ZŠ (3 děti) v Mladé Boleslavi, ZŠ Debř (1 dítě), ZŠ Dalovice (1 dítě). U všech 16 dětí bylo použito stejných metod jako v prvním testování.

V mateřské škole byly všechny 4 děti s odloženou povinnou školní docházkou testovány individuálně opět Jiráskovým testem školní zralosti, Testem verbálního myšlení J. Jiráska.

Orientační logopedické vyšetření dle Tomické (2004) v rozsahu 4 již výše uvedených zkoušek bylo provedeno pouze u těch dětí, u kterých byl zaznamenán v průběhu prvního testování logopedický nález 1 dítě (chlapec), artikulační neobratnost 2 děti (1 chlapec, 1 dívka), oslabená verbální akustická paměť 2 děti (chlapci).

Orientační zkouška lateralit byla zadána všem 4 dětem s odkladem povinné školní docházky.

Diagnostické úkoly dle Sindelárové (2000) byly zadány pouze těm dětem, které vykazovaly dílčí oslabení zrakové či sluchové percepce. Jednalo se o 3 děti (1 dívku, 2 chlapce).

Na základních školách testování probíhalo individuálně v kabinetu, v dopoledních hodinách.

U všech 12 dětí byl opět zadán Jiráskův test školní zralosti a Test verbálního myšlení J. Jiráska.

Orientační logopedické vyšetření dle Tomické (2004) v rozsahu 3 zkoušek bylo zadáno jen dětem, u kterých byl zaznamenán v průběhu prvního testování logopedický nález - 5 dětí (3 chlapci, 2 dívky), artikulační neobratnost - 5 dětí (3 chlapci, 2 dívky), zkouška verbální sluchové paměti - 6 dětí (4 chlapci, 2 dívky).

Kontrolní zkouška lateralit byla provedena u všech 12 dětí. Diagnostické úkoly dle Sindelárové (2000), byly zadány pouze těm dětem, které vykazovaly dílčí oslabení zrakové či sluchové percepce, jednalo se o 6 dětí (4 chlapci, 2 dívky).

Kontakt s dětmi byl bezprostřední, byly ochotné ke spolupráci, dávaly najevo radost ze společného setkání.

### **3.3 Použité metody**

K orientačnímu zjištění školní zralosti a připravenosti byly použity následující metody: Anamnestický rozhovor, Jiráskův test školní zralosti, Test verbálního myšlení J. Jiráska, Orientační logopedické vyšetření dle Tomické (2004), v rozsahu čtyř zkoušek se zaměřením na výslovnost, artikulační obratnost, verbální sluchovou paměť a lateralitu, diagnostické úkoly v rozsahu 1 až 6 se zaměřením na úroveň zrakové a sluchové percepce dle Sindelárové (2000).

### **Anamnéza**

Jedná se o diagnostickou klinickou metodu, jejímž cílem je získat od rodičů přesné údaje o psychickém a fyzickém vývoji dítěte a o jeho rodinném prostředí. Údaje byly získávány řízeným anamnestickým

rozhovorem s uzavřenými otázkami. Otázky k rodinné a osobní anamnéze byly částečně použity z Orientačního logopedického vyšetření, jak uvádí Tomická (2004, s. 8-9). Odpovědi byly zaznamenávány za přítomnosti rodiče do předem vytvořených záznamových archů.

Anamnéza, jak ji uvádí Švingalová (2003, s. 37) obsahuje tvrdá data - objektivní (snadno ověřitelné údaje - škola, věk, váha, míra dítěte při narození apod.), dále měkká data - subjektivní (údaje zatížené určitou mírou subjektivity - vlastnosti dítěte, zájmy apod.).

Podle způsobu získávaných informací byla použita heteroanamnéza (informace byly získávány pouze od rodičů, vzhledem k nízkému věku dětí).

Podle charakteru informací se rozlišuje anamnéza osobní, rodinná a sociální. Osobní anamnéza zahrnuje jednak údaje o psychickém a fyzickém vývoji dítěte od jeho narození.

Dále údaje o prenatálním, perinatálním a časně postnatálním vývojovém období se zaměřením na rizikové faktory např. (komplikace během těhotenství - onemocnění matky, užívání nevhodných léků, alkohol, kouření apod., komplikace během porodu - protrahovaný, předčasný apod., poporodní komplikace - mechanické poškození dítěte, infekce apod.), které mohou negativně ovlivnit psychický a fyzický vývoj dítěte. Rodinná anamnéza zahrnuje údaje o rodičích dítěte a rodinném prostředí, které těž ovlivňuje fyzický, psychický a sociální vývoj dítěte. Dále byly zjišťovány informace o sociabilitě dítěte z pohledu rodičů (zda je dítě samostatné, schopné odloučit se od rodičů, míra závislosti na rodičích, respektování autority v rodině apod.)

### **Jiráskův test školní zralosti**

Jedná se o standardizovaný test, modifikace Kernova testu, jehož cílem je orientační zjištění úrovně školní zralosti a připravenosti dítěte předškolního věku. Při použití této metody je nutné dodržet standardní podmínky - záznamový arch, jednotné instrukce, vyhodnocení. Nedoporučuje se test zadávat za přítomnosti rodičů. Zároveň lze použít i pro 2 děti, kdy navíc můžeme zjistit, zda je dítě schopné podřídit se kolektivní činnosti tak, jak se od něho požaduje při školní práci.

Test se skládá ze tří následujících subtestů:

### **Kresba lidské postavy - nějakého pána**

Tento subtest posuzuje orientační úroveň obecné inteligence a jeho vývojovou úroveň. Dále dosažení přiměřeného stupně představivosti, jemné motoriky a vizuomotorickou koordinaci.

### **Napodobení psacího písma**

Subtest zjišťuje schopnost analýzy bohatě členěného tvaru, vyvinutí volního úsilí při náročném a méně přitažlivém úkolu, koncentraci pozornosti, vizuomotorickou koordinaci.

### **Obkreslení skupiny teček**

Subtest zjišťuje schopnost analýzy a syntézy, volní úsilí.

### **Vyhodnocení testu:**

Vyhodnocení se provádí na pěti bodové škále. Za nejlepší výkon lze získat 1 bod, za nejhorší výkon 5 bodů. Součtem jednotlivých úloh lze získat 3 - 15 bodů.

Hodnocení výkonu v jednotlivých subtestech se provádí následujícím způsobem. Výsledek testu má orientační a depistážní význam, je spolehlivým podkladem pro posouzení školní zralosti.

Jak uvádí Švingalová (2004, s. 48), výše uvedené metodě lze vytknout jednostrannost k dětské psychice a zanedbání verbálního projevu mentálních funkcí. Pro zmírnění těchto nedostatků se používá následující test, který klade nároky na verbální myšlenkové operace-procesy.

### **Test verbálního myšlení**

Jde o orientační verbální test školní zralosti. Autorem testu je také Jirásek. Jak uvádí Dittrich (1992, s. 21) větší rozpory v dílčích úkolech by měl vyšetřit a posoudit odborník pedagog a psycholog, zejména pokud se nevyváženost opakuje.

### **Orientační logopedické vyšetření**

Jak uvádí Tomická (2004, s.4), jedná se o diagnostickou a depistážní metodu, jejímž cílem je orientační posouzení stavu výslovnosti dětí předškolního věku, ale i dětí nastupujících do 1. tříd dále stanovení logopedické diagnózy, prognózy a stanovení následných logopedických opatření a doporučení. Některé ze zkoušek lze použít jako součást vyšetření školní zralosti nebo pro zjištění specifického logopedického nálezu při stanovení možného vývoje ke specifickým poruchám učení a chování.

V práci byly použity čtyři následující zkoušky:

#### **Orientační zkouška výslovnosti**

Cílem vyšetření je zjistit, které hlásky dítě nevyslovuje vůbec (mogilálie), které hlásky nahrazuje jinou hláskou (paralálie), a které hlásky vyslovuje vadně (dyslálie). Výslovnost všech hlásek je nutné sledovat na začátku slova, uprostřed, a na konci slova. Obsah slov dítě musí znát. Ke zkoušce byla použita slova z výše uvedeného Orientačního logopedického vyšetření se zaměřením na výslovnost souhlásek. Zjištěný nález se zaznamená do záznamového archu. Nevyrovené a vadně tvořené hlásky se rozčlení do artikulačních okrsků a orientačně se stanoví diagnóza, zda se jedná o fyziologickou dyslálii, fyziologicky prodlouženou dyslálii či pravou dyslálii.

#### **Orientační zkouška artikulační obratnosti**

Cílem zkoušky je zjistit artikulační obratnost dítěte hlavně tehdy, pokud se v řeči dítěte objevují přesmyky slabik, vypouštění hlásek, směšování hlásek apod. V této zkoušce je nutné respektovat věk dětí a vybírat jen taková hlásková spojení z hlásek, které dítě správně vyslovuje. Ke zkoušce byla použita slova z "Orientačního logopedického vyšetření".

Jak uvádí Tomická (2004, s. 17) v případě, že pozorujeme nápadně těžkou artikulaci je nutná konzultace s odborníkem. Pokud dítě nedokáže správně vyslovit slovo či slovní spojení v daném sledu a shluku hlásek, lze u něho předpokládat obtíže ve čtení a psaní.

### **Orientační zkouška verbální sluchové paměti**

Cílem této zkoušky je ověření schopnosti dítěte zapamatovat si pojmy, udržet je v paměti a vybavit si je, vzhledem k jeho věku. Zkouška tedy zjišťuje úroveň krátkodobé sluchové paměti na slovní podněty. Dítě by si mělo zapamatovat říkadlo, báseň v daném sledu slov a bez vkládání vlastních vymyšlených slov.

### **Orientační zkouška laterality dle Štěpána, Petráše jak uvádí Tomická (2004, s. 30-31)**

Cílem této zkoušky je orientačně zjistit, kterému z párových orgánů dítě dává přednost.

V odborné literatuře se uvádí, že potlačováním dominance ruky vznikají obtíže v oblasti řeči (koktavost), v oblasti prostorové orientace, v oblasti somatické apod.

Lateralita je určena genotypem tzn. je vrozená na podkladě strukturalizace mozku. Rozlišujeme následující typy: praváctví, leváctví, ambidextrií (používání obou rukou).

Z hlediska součinnosti ruky a oka se rozlišuje: lateralita souhlasná (dítě používá stejnou ruku a oko), lateralita zkřížená (dítě používá např. pravou ruku a vedoucí oko je levé a naopak), lateralita nevyhraněná (dítě střídá ruce, oko může být nevyhraněné nebo střídá ruce a oko je vyhraněné).

Dále se rozlišují tyto druhy laterality (vrozený levák, přecvičený levák, levák z nutnosti v důsledku úrazu, patologický levák, ambidexter, vrozený pravák, přecvičený pravák).

Zkouška laterality se skládala ze čtyř zkoušek na ruku a jedné zkoušky na oko:

1. Zkouška stavění kostek
2. Zkouška zasouvání kolíčků
3. Zkouška stříháním
4. Zkouška kreslením
5. Krasohled

### **Soubor diagnostických úkolů z metodiky autorky B. Sindelárové**

Cílem diagnostických úkolů je zjistit případná oslabení v dílčích funkcích u dětí předškolního věku.

V druhé části jsou uvedena metodická cvičení se zaměřením na posílení těch funkcí, které se jeví jako oslabené. Metodika dle Sindelárové (2000) slouží jako preventivní opatření v prevenci vzniku specifických poruch učení a chování.

V práci bylo použito šest diagnostických úkolů k orientačnímu zjištění úrovně zrakové a sluchové percepce vzhledem ke školní zralosti se záměrem poukázat na možné problémy pro nácvik čtení a psaní.

#### **Jedná se o následující úkoly:**

**1. Rozdíly v párových obrázcích** (schopnost zrakové diferenciacce, zjišťovaná na konkrétních obrázcích). Jedná se o deset párů obrázků, kdy pět párů je shodných a pět rozdílných.

**Slovní instrukce:** "Pozorně si prohlédni oba obrázky a řekni mi, zda jsou oba stejné nebo ne."

**Správné řešení:** shodné obrázky (jitrnice, hodinky, sekyrka, deštník, muchomůrka), rozdílné obrázky (dům, loď, hruška, třešně, list)

**2. Rozdíly v párových tvarech** (schopnost zrakové diferenciacce zjišťovaná na abstraktních obrázcích). Dítě má za úkol poznat, zda jsou párové obrázky shodné či ne.

**Slovní instrukce:** "Pozorně si prohlédni oba obrázky a řekni mi, zda jsou stejné nebo ne."

**Správné řešení:** shodné obrázky (1, 2, 3, 7, 10), rozdílné obrázky (4, 5, 6, 8, 9)

**3. Ukryté tvary** (optické členění, zjišťováno na abstraktních obrázcích)

**Slovní instrukce:** "Tady nahoře je nakreslený tvar, který se vyskytuje ve spodním velkém obrázku ještě jednou. Umíš ukázat, kam se ten tvar schoval v tom velkém obrázku?"



**Správné řešení:** podle malého geometrického tvaru

U všech tří úkolů si dítě může obrázky prohlížet libovolně dlouhou dobu.

**4. Rozdíly mezi dvěma slovy** (verbálně akustická diferenciaci, zjišťovaná na dvojicích pro dítě srozumitelných slov). Jedná se o zjištění, zda dítě umí sluchem rozlišit slova podobně znějící. Dítě má po zaslechnutí každého páru říci, zda jsou slova stejná nebo ne. Dítě nesmí odezírat ze rtů učitelky.

**Slovní instrukce:** "Řeknu ti vždy dvě slova. Dobře poslouvej a řekneš mi, zda jsou obě slova stejná nebo ne."

**Správné řešení:** stejné dvojice (1, 2, 3, 5, 8), rozdílné dvojice (4, 6, 7, 9, 10)

**5. Rozdíly mezi slovy nemající smysl** (verbálně akustická diferenciaci, zjišťovaná na dvojicích slov nemajících smysl). Jedná se o zjištění, zda je dítě schopné sluchem rozlišovat rozdíly mezi slovy, která nic neznamenaají. Dítě nesmí odezírat ze rtů učitelky.

**Slovní instrukce:** "Řeknu ti vždy dvě slova. Dobře poslouvej a řekneš mi, zda jsou obě slova stejná nebo ne"

**Správné řešení:** stejné dvojice (2, 3, 4, 7, 10), (1, 5, 6, 8, 9,)

**6. Ukrytá slova** (verbálně akustické členění, sluchová diferenciaci figury a pozadí). Jedná se o zjištění, zda je dítě schopno rozložit slovo na jeho jednotlivé části a tedy sluchem rozpoznat určitý detail.

**Slovní instrukce:** "Řeknu ti vždy jedno slovo a řekneš mi, když ve slově uslyšíš slabiku "pří"

**Správné řešení:** slova se slabikou "pří" (1, 3, 7, 9, 10), slova bez slabiky "pří" (2, 4, 5, 6, 8)

### 3.4 Stanovení předpokladů

**Předpoklad č. 1:** Lze předpokládat, že děti narozené v měsících červen až srpen v důsledku nižšího věku v rámci roční populace budou při plnění úkolů nesamostatné, s nižší koncentrací pozornosti a slabším

volným úsilím, což se negativně může projevit v celkovém výkonu a tedy školní nezralostí. Jedná se o děti, které dovrší šesti let v měsících červen - srpen.

(Zjišťováno pomocí Jiráskova testu školní zralosti a Testem verbálního myšlení).

**Předpoklad č. 2:** Lze předpokládat, že nižšího výkonu budou dosahovat děti, u kterých byly zaznamenány "rizikové faktory" (rizikové těhotenství, rizikový novorozenec, sociálně znevýhodněné rodinné prostředí, fetální alkoholový syndrom apod.).

(Zjišťováno pomocí Jiráskova testu školní zralosti, Testem verbálního myšlení a anamnestickým rozhovorem).

**Předpoklad č. 3:** Lze předpokládat, že nižšího výkonu v oblasti výslovnosti, artikulační obratnosti, sluchové verbální paměti, zrakové a sluchové percepce budou dosahovat děti "klasicky nezralé" - s nevyzrálostí centrálního nervového systému (narozené v měsících červen až srpen), děti s uvedenými "rizikovými faktory" a děti s nerovnoměrně rozvinutými psychickými funkcemi.

(Zjišťováno pomocí zkoušek Orientačního logopedického vyšetření dle Tomické 2004 a diagnostických úkolů dle Sindelárové 2000).

**Předpoklad č. 4:** Lze předpokládat, že nezralost v oblasti řeči (výslovnost, artikulační obratnost) se ve větší míře bude vyskytovat u chlapců než u dívek.

(Zjišťováno pomocí orientační zkoušky výslovnosti a zkoušky artikulační obratnosti z Orientačního logopedického vyšetření dle Tomické 2004).

**Předpoklad č. 5:** Lze předpokládat, že přetrvávající nižší výkon v průběhu kontrolního testování budou podávat děti narozené v letních měsících (červen až srpen).

(Zjišťováno pomocí Jiráskova testu školní zralosti a Testem verbálního myšlení).

### 3.5 Výsledky a jejich interpretace

Základní údaje o sociálním prostředí, psychomotorickém vývoji dítěte a jeho sociabilitě byly získány anamnestickým rozhovorem s rodiči dětí. Údaje o úrovni školní zralosti a připravenosti byly získány za pomoci Jiráskova testu školní zralosti, Testu verbálního myšlení, čtyř zkoušek z Orientačního logopedického vyšetření Tomické (2004) v orientační zkoušce výslovnosti, orientační zkoušce artikulační obratnosti, orientační zkoušce verbální paměti, orientační zkoušce laterality a ze šesti diagnostických úkolů Sindelárové (2000) na orientační zjištění úrovně zrakové a sluchové percepce.

#### **Výsledky získané na základě anamnestického rozhovoru jsou následující:**

Průměrný věk matek v době početí jejich dítěte byl 22 let a u otců 25 let, což se shoduje s výsledky výzkumu, které jsou uváděny v odborné literatuře, že nejvíce dětí se u nás rodí ženám ve věku od 20 do 24 let. Z hlediska rodičovské zralosti, jak uvádí Matějček (1994, s. 119) po 20 roku věku rodičů rizika z rodičovské nezralosti ubývá. Maximální dosažené vzdělání rodičů je středoškolské.

Dále bylo zjištěno, že 14 dětí ze 16 dětí sice pochází z úplných rodin, ale čtyři děti mají již nevlastního otce. Další dvě děti jsou z neúplné rodiny, kdy v jednom případě chlapec žije zatím pouze s matkou a v druhém případě děvče žije pouze s otcem. Z těchto údajů vyplývá, že 6 dětí z celkového počtu 16 dětí již zažilo rozvod svých rodičů.

Tabulka č. 3: Přehled údajů o rodině

údaje o rodině	průměrný věk rodičů	rodič vlastní	rodič nevlastní	rodina úplná	rodina neúplná	rodina rozšířená
otec	25	12	4	-	-	-
matka	21-22	16	-	-	-	-
rodina	-	-	-	14	2	5

V odborné literatuře je uváděno, že největší rozvodovost u nás je právě do pěti let od uzavření sňatku.

Z hlediska zdravotního stavu rodin nebyla rodiči uvedena žádná zátěžová onemocnění, smyslové či tělesné vady u samotných rodičů ani u sourozenců dětí. U prarodičů byla uvedena nádorová onemocnění (rakovina) a kardiovaskulární onemocnění (infarkt).

Z hlediska řečového vývoje a vadné výslovnosti byl ve dvou případech z pěti uveden fyziologicky opožděný vývoj řeči u otců a zároveň u všech pěti otců vadná výslovnost hlásek nejčastěji (rotacismus, rotacismus bohemicus, lambdacismus, sigmatismus ostrých sykavek), ve dvou případech i vadná výslovnost u sourozenců vyšetřovaných dětí.

Tabulka č. 4: Přehled údajů o zdravotním stavu v rodině.

údaje o zdravotním stavu v rodině	zátěžové nemoci, alergie, astma ap.	smyslová postižení	tělesná postižení	pravá dyslálie	fyzilog. prodloužená dyslálie
otec	-	-	-	5	-
matka	-	-	-	-	-
sourozenci	-	-	-	1	1

Na základě osobní anamnézy bylo zjištěno, že u 11 matek byl průběh těhotenství bez komplikací, u 5 matek bylo uvedeno těhotenství rizikové, v 15 případech bylo těhotenství chtěné v jednom případě těhotenství nechtěné (z výpovědi otce, který uvedl, že matka v těhotenství kouřila a pila alkohol - rizikové těhotenství).

Tabulka č. 5: Přehled údajů o prenatálním období.

těhotenství	chtěné	ne- chtěné	v normě	rizikové	chem. faktory alkohol, kouření	více- četné
počet	15	1	13	3	1	1

U 12 matek proběhl porod bez komplikací a v termínu, u 1 matky byl porod vyvolán v důsledku nedostatku kyslíku pro jeden z plodů (vícečetné těhotenství - císařským řezem), v jednom případě bylo dítě přenášeno o dva týdny po termínu a u jedné matky bylo uvedeno těhotenství bez komplikací, porod v termínu, ale protrahovaný (dlouhotrvající), kdy dítě bylo kříšeno v důsledku omotané pupeční šňůry kolem krku.

Tabulka č. 6: Přehled údajů o perinatálním období

průběh porodu	v termínu	před termínem spontán- ní	před termínem vyvolaný	císařským řezem	protra- hovaný	po termínu
počet	13	0	1	1	1	1

Zdravotní stav dětí po porodu byl následující:

Ve 4 případech byla uvedena slabá novorozenecká žloutenka, ve 2 případech hypotrofie jednak v důsledku vícečetného těhotenství (váha 2150 g, 2200g - dvojčata) tyto děti byly následně umístěny do inkubátoru. V 1 případě šlo o hypertrofické dítě, jehož novorozenecká váha byla nad 4500 g (4700g).

Tabulka č. 7: Přehled údajů o postnatálním období.

stav po porodu	váha v normě	váha nižší než 2,70	váha nad 4 kg	kříšení dítěte	inkubátor	novorozen. žloutenka
počet	13	2	1	2	2	4

Z těchto údajů vyplývá, že v 6 případech šlo o rizikové novorozence.

Jak uvádí Švingalová (2003, s. 60), "rizikový novorozenec" je pojem, kterým se rozumí nehomogenní skupina novorozenců ohrožených různými negativními faktory, které mohou narušit jejich zdárný psychický nebo somatický vývoj. V odborné literatuře se dále uvádí, že největší podíl rizikových novorozenců pochází z rizikového těhotenství. Za rizikové novorozence můžeme v daném průzkumu považovat tyto děti (děti nedonošené - narozené před 37. týdnem těhotenství, děti hypotrofické - s nízkou porodní váhou pod 2500 g, dítě hypertrofické s váhou nad 4500 g - riziko je z důvodu mechanického poškození při porodu a hypoxie, dítě asfyxické v důsledku protražovaného porodu a přidušené pupeční šňůrou, dítě s fetálním alkoholovým syndromem matky alkoholičky a kuřačky - riziko postižení dítěte se udává ve 30-50%, dítě přenášené, ale jen tehdy, kdy je porod nad 294 dnů, což uvedenému případu neodpovídá.

Psychomotorický vývoj u 12 dětí odpovídal normě. U všech 16 dětí období samostatného sezení se pohybovalo v rozmezí od 5 - 6 - 7 měsíce, u 5 dětí neproběhla fáze lezení, samostatná chůze u 3 dětí byla uvedena od 8 až 10 měsíce (jednalo se o rizikové novorozence - matky upozorňovaly na jejich velkou živost), u zbývajících 13 dětí byla uvedena samostatná chůze přibližně na jednom roce.

Vývoj řeči u 14 dětí proběhl v normě (první slova na 12 měsících), u 2 dětí byla uvedena opožděná fyziologická nemluvnost - "nezájem" dítěte

o komunikaci a osvojování slov, jednalo se o chlapce s dědičnými dispozicemi po otcích. Mluvit začali ve dvou letech. Všech 16 dětí si osvojilo návyk udržování čistoty v rozmezí od 1 roku do 2 let.

Tabulka č. 8: Přehled údajů o psychomotorickém vývoji.

<b>vývoj motoriky</b>	<b>sezení 6 -7 měs.</b>	<b>fáze lezení</b>	<b>chůze 8-10 měs.</b>	<b>chůze 12-13 měs.</b>	<b>vývoj řeči v normě</b>	<b>prodloužená fyziologická nemluvnost</b>
<b>chlapci</b>	7	4	2	5	5	2
<b>dívky</b>	9	7	1	8	9	-

<b>návyk udržování čistoty od 1-2 let</b>	<b>smysl. tělesné vady, úrazy</b>	<b>závažná onemocnění</b>	<b>sekundární pomočování</b>	<b>neklidný spánek, děsivé sny</b>
7	-	-	-	1
9	-	1	1	3

Z hlediska zdravotního stavu u žádného z dětí nebyly uvedeny smyslové ani tělesné vady, závažné úrazy, v jednom případě bylo uvedeno u dívky ve dvou letech infekční onemocnění (herpetická neuroinfekce).

U dětí, které prožily rozvod rodičů, byla uvedena citová labilita s neurotickými příznaky (sekundární enuréza po 4 roce věku u dívky v důsledku zvykání na nového partnera matky a následné narození sourozence, ve 3 případech neklidný spánek a v jednom případě děsivé sny, společným znakem pro všechny tyto děti bylo nepřiměřené afektivní chování - výbuchy vzteku a zlosti namířené proti matkám, otci nebo novému partnerovi).

Z hlediska sociability byly zjištěny následující údaje:

Osm rodičů uvedlo, že jejich děti jsou nesamostatné v sebeobsluze, u jednoho chlapce z úplné rodiny byla uvedena přílišná závislost na otci a

u třech dívek a jednoho chlapce přílišná závislost na matce (chlapec a dvě dívky z rozvedených rodin, jedna dívka z úplné rodiny). U těchto dětí byla též uvedena neochota odloučit se od matky na více než jeden den. Rodiče 7 dětí dále uvedly nerespektování rodičovské autority. V 5 případech se jednalo o děti z rozvedených rodin (v důsledku přítomnosti nového partnera dále nedůsledná a rozmazlující výchova matek s cílem fixovat si dítě na sebe) a ve dvou případech o rodinu úplnou opět s nedůslednou a příliš povolnou výchovou. Rodiče všech 16 dětí uvedli, že děti do mateřské školy chodí rády a bez problémů se dokáží od nich odloučit po dobu pobytu v mateřské škole.

Tabulka č. 9: Sociabilita.

sociabilita	dítě je samostatné	ne-samostatné	přílišná závislost na otci	na matce	jiné osobě	respektuje autoritu rodičů
chlapci	3	4	2	-	-	4
dívky	5	4	-	3	-	6

#### Výsledky Jiráskova testu školní zralosti:

**První etapa testování úrovně školní zralosti v dubnu 2005 před nástupem do školy ve věkovém rozmezí 5r. 8 m. - 5r. 10 m.** Následující věková rozmezí byla použita podle J. Langmeiera (1983, s. 79).

Děti narozené v červnu až srpnu dosáhly následujících výsledků:

**slabší průměr** - 3 chlapci, 1 dívka (10 -11 bodů)

**průměrná úroveň** - 1 chlapec (8 bodů) 2 dívky (7-9 bodů)

**nadprůměrná úroveň** - 1 chlapec (6 bodů)

**výrazný nadprůměr** – 1 dívka (5 bodů)



Tabulka č. 10a: Přehled výsledků Jiráskova testu školní zralosti  
v dubnu 2005.

výsledky / věk	výrazný nad- průměr			nad- průměr	průměr			slabší průměr		pod- průměr	velmi slabá úroveň
	3b	4b	5b	6b	7b	8b	9b	10b	11b	12b	13b - 15b
5r8m - 5r10m			1d	1ch	1d	1ch	1d	2ch 1d	1ch		

d - počet dívek, ch - počet chlapců, b - počet bodů

V prvním subtestu kresby postavy "nějakého pána" byl zaznamenán syntetický způsob kresby u 9 dětí. Při kresbě postupovaly od hlavy přes trup ke končetinám, pouze jedno dítě (chlapec) postupovalo opačným způsobem od dolních končetin přes trup k hlavě. Zároveň v kresbě tohoto chlapce jsou patrné obecné anomální znaky, které mohou mít vztah k rizikovému těhotenství matky (neurčité pohlaví, silné čáry, rytí). Vývojová úroveň kresby postavy u 6 dětí neodpovídá úrovni školsky zralého dítěte. U těchto postav chybí např. (horní končetiny, krk, vlasy, uši, ústa, zakončení dolních končetin, končetiny vyjádřeny jednoduchou čarou). Z toho vyplývá i neodpovídající stupeň představivosti.

Dále u 5 dětí byl zaznamenán silný tlak na tužku a její nesprávný úchop. V druhém subtestu "napodobení psacího písma" vizuomotorická koordinace u 8 dětí se projevovala nevyzrálostí, dále u těchto dětí byla zaznamenána nízká koncentrace pozornosti, nejistota při plnění úkolu (obavy z neúspěchu), hravost, slabé volní úsilí, (vyžadovaly radu učitelky).

Odpovídající koncentrace pozornosti, samostatnost a volní úsilí při plnění méně přitažlivého úkolu a velmi dobrá vizuomotorická koordinace byla zaznamenána pouze u 1 dítěte (dívky).

Ve třetím subtestu "obkreslení skupiny teček" se také u 5 dětí projevila nevyzrálost schopnosti analýzy a syntézy.

**Kontrolní výsledky Jiráskova testu školní zralosti v říjnu 2005 - ve věkovém rozmezí 6 r. 2 m. - 6 r. 4 m. (děti narozené v červnu až srpnu).**

V druhé etapě kontrolního testování v této věkové skupině nedošlo k výrazným změnám:

**slabší průměr** - 3 chlapci, 1 dívka (10 -11 bodů)

**průměrná úroveň** - 1 chlapec (7 bodů) 2 dívky (7-9 bodů)

**nadprůměrná úroveň** - 1 chlapec (6 bodů)

**výrazný nadprůměr** – 1 dívka (4 body)

Tabulka č.11a: Přehled výsledků Jiráskova testu školní zralosti v říjnu 2005.

výsledky / věk	výrazný nad-průměr			nad-průměr	průměr			slabší průměr		pod-průměr	velmi slabá úroveň
	3b	4b	5b	6b	7b	8b	9b	10b	11b	12b	13b - 15b
6r2m - 6r4m		1d		1ch	1d 1ch		1d	2ch 1d	1ch		

d - počet dívek, ch - počet chlapců, b - počet bodů

Z těchto dětí odešlo 5 do základní školy s dosaženou úrovní školní zralosti (nadprůměr, průměr, slabší průměr) a 4 děti zůstaly v mateřské škole s odloženou školní docházkou s dosaženou úrovní školní zralosti (výrazný nadprůměr, průměr, slabší průměr).

Holčička s výrazně nadprůměrnými výsledky zůstala v mateřské škole proto, že její bratr (dvojče) se projevoval celkovou nezralostí i během vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně. V Jiráskově testu školní zralosti dosáhl úrovně slabšího průměru. V kresbě postavy byly u něho opět patrné obecné anomální znaky (neurčité pohlaví, silný tlak na tužku - rytí, postava umístěná v dolním pravém rohu, črtání).

Příloha č.12: Kresba postavy č. 1 - duben a říjen. Kresba postavy nadále neodpovídá vývojové úrovni školsky zralého dítěte, dále nebyl dosažen přiměřený stupeň představivosti, jemná motorika se jeví stále na velmi nízké úrovni v důsledku neobratnosti levé ruky (nevyhraněná lateralita).

U dětí s průměrnou úrovní školní zralosti a se slabší průměrnou úrovní nedošlo v kresbě postavy ke zlepšení. V některých případech se tyto děti nepatrně zlepšily ve druhém subtestu v nápodobě psacího písma nebo třetím subtestu v obkreslování teček (mírné zlepšení koncentrace pozornosti, vizuomotorické koordinace, volního úsilí pro méně přitažlivou činnost).

**Předpoklad č. 1:** Lze předpokládat, že děti narozené v měsících červen až srpen, v důsledku nižšího věku v rámci roční populace budou při plnění úkolů nesamostatné, s nižší koncentrací pozornosti a slabším volním úsilím, což se negativně může projevit v celkovém výkonu a tedy školní nezralostí. Jedná se o děti, které dovrší šesti let ve výše uvedených měsících.

**Tento předpoklad se v prvním i druhém testování potvrdil u 7 dětí z 9 dětí tedy na 78%.**

Slabšího průměru v úrovni školní zralosti dosáhli 3 chlapci a 1 dívka, průměrné úrovně 1 chlapec a 2 dívky, nadprůměrné úrovně 1 chlapec a 1 dívka výrazně nadprůměrné úrovně.

**Výsledky Jiráskova testu školní zralosti z první etapy testování v dubnu 2005 u dětí ve věkovém rozmezí 5 r. 11 m. - 6 r. 2 m., 6 r. 3 m. - 6 r. 5 m., 6 r. 6 m. - 6 r. 8 m., 6 r. 9 m. - 7 r. 2 m.**

**Věkovému rozmezí 5 r. 11 m. - 6 r. 2 m.** odpovídal věk pouze 1 dítěte (dívky), která dosáhla **nadprůměrné úrovně** školní zralosti s počtem 6 bodů.

V prvním subtestu kresby postavy "nějakého pána" byl dodržen syntetický způsob. Kresba odpovídala vývojové úrovni a přiměřenému stupni představivosti, tlak na tužku byl přiměřený a úchop tužky správný ("špetkovitý").

V druhém subtestu "napodobení písma" bylo dodrženo členění tvaru, vizuomotorická koordinace je na velmi dobré úrovni, při realizaci úkolu byla ale nápadná nejistota (obavy z neúspěchu). V průběhu třetího subtestu "obkreslení skupiny teček" byla zjištěna vyzrálá schopnost analýzy a syntézy.

Tabulka č. 10b: Přehled výsledků Jiráskova testu školní zralosti  
v dubnu 2005

výsledky / věk	výrazný nad- průměr			nad- průměr	průměr			slabší průměr		pod- průměr	velmi slabá úroveň
	3b	4b	5b	6b	7b	8b	9b	10b	11b	12b	13b - 15b
5r11m - 6r2m				1d							

d - počet dívek, ch - počet chlapců, b - počet bodů

**Kontrolní výsledky Jiráskova testu školní zralosti v říjnu 2005 - ve věkovém rozmezí 6 r. 5 m. - 6 r. 7m.**

Ve druhém testování dívka dosáhla **výrazně nadprůměrné úrovně** a tím došlo ke zlepšení z 6 bodů na 5 bodů.

Tabulka č. 11b: Přehled výsledků Jiráskova testu školní zralosti  
v říjnu 2005

výsledky / věk	výrazný nad- průměr			nad- průměr	průměr			slabší průměr		pod- průměr	velmi slabá úroveň
	3b	4b	5b	6b	7b	8b	9b	10b	11b	12b	13b - 15b
6r5m - 6r8m			1d								

d - počet dívek, ch - počet chlapců, b - počet bodů

Dívka pracovala samostatně, s jistotou a s přiměřeným sebevědomím.

K posílení sebevědomí dítěte přispěla školní úspěšnost a povzbuzující přístup učitelky ze základní školy.

Jak uvádí Trpišovská (1997, s. 38) výzkumy prokázaly, že optimální věková hranice pro vstup dítěte do školy je 6 let a 6 měsíců.

**Věkovému rozmezí 6 r. 3 m. - 6 r. 5 m.** odpovídal věk 3 dětí (1 chlapec, 2 dívky), které dosáhly následujících výsledků:

**průměrná úroveň** - 1 dívka (8 bodů).

**nadprůměrná úroveň** -1 chlapec, 1 dívka (6 bodů)

Tabulka č. 10c: Přehled výsledků Jiráskova testu školní zralosti  
v dubnu 2005

výsledky / věk	výrazný nad-průměr			nad-průměr	průměr			slabší průměr		pod-průměr	velmi slabá úroveň
	3b	4b	5b	6b	7b	8b	9b	10b	11b	12b	13b - 15b
6r3m - 6r5m				1ch 1d		1d					

d - počet dívek, ch - počet chlapců, b - počet bodů

U všech 3 dětí v subtestu kresby postavy "nějakého pána" byl dodržen syntetický způsob kresby. Nakreslené postavy odpovídaly vývojové úrovni a přiměřenému stupni představivosti. U chlapce a jedné z dívek byl přiměřený tlak na tužku a její správné držení. U druhé dívky byl nesprávný úchop a silný tlak na tužku, který se projevoval i v ostatních subtestech.

V druhém subtestu "napodobení písma" u všech tří dětí byla přiměřená koncentrace pozornosti, úkol plnily samostatně s jistotou (nevyžadovaly pomoc učitelky). Volní úsilí bylo přiměřené. Vizuomotorická koordinace, jemná motorika v druhém subtestu (chyběla znaménka,

nedodržena velikost prvního písmene, členění pouze na dvě části), schopnost analýzy a syntézy v třetím subtestu "obkreslení teček" u jedné z dívek byla na nižší úrovni, což může mít vztah k prodělanému neuroinfekčnímu onemocnění ve dvou letech.

**Kontrolní výsledky Jiráskova testu školní zralosti v říjnu 2005 - ve věkovém rozmezí 6 r. 9 m. - 6 r. 11 m.**

V průběhu druhého testování děti dosáhly stejných výsledků:

**průměrná úroveň** - 1 dívka (8 bodů).

**nadprůměrná úroveň** - 1 chlapec, 1 dívka (6 bodů)

Tabulka č. 11c: Přehled následků Jiráskova testu školní zralosti  
v říjnu 2005

výsledky / věk	výrazný nad-průměr			nad-průměr	průměr			slabší průměr		pod-průměr	velmi slabá úroveň
	3b	4b	5b	6b	7b	8b	9b	10b	11b	12b	13b - 15b
6r9m - 6r11m				1ch 1d		1d					

d - počet dívek, ch - počet chlapců, b - počet bodů

U dítěte s průměrným výsledkem došlo k mírnému zlepšení ve 2 subtestu v nápodobě písma (bylo dodrženo členění textu i znaménka), zlepšila se koncentrace pozornosti a vynaložené volní úsilí. Kresba postavy zůstala na stejné úrovni.

**Věkovému rozmezí 6 r. 6 m. - 6 r. 8 m.** odpovídal věk 2 dětí (chlapce, dívky), které dosáhly **nadprůměrné úrovně** (6 bodů).

Tabulka č. 10d: Přehled výsledků Jiráskova testu školní zralosti  
v dubnu 2005

výsledky / věk	výrazný nad- průměr			nad- průměr	průměr			slabší průměr		pod- průměr	velmi slabá úroveň
	3b	4b	5b	6b	7b	8b	9b	10b	11b	12b	13b - 15b
<b>6r6m - 6r8m</b>				1ch 1d							

d - počet dívek, ch - počet chlapců, b - počet bodů

U obou dětí v prvním subtestu kresby "nějakého pána" byl dodržen syntetický způsob kresby. U chlapce nakreslená postava zcela neodpovídala vývojové úrovni (chyběly uši a vlasy, ústa a prsty jsou nakresleny pouze jednodimenziálně). V kresbě postavy u chlapce jsou patrné některé obecné anomální znaky (postava větší nad 180 mm, postava vyčerněná, velká ústa, trojúhelníkový nos). Výše uvedené znaky mohou mít vztah k rizikovému faktoru (komplikovaný porod, asfyxie, křížení).

Příloha č.13: Kresba postavy č. 2 - duben, říjen.

Dále byla zaznamenána při plnění druhého subtestu "napodobení písma" nižší koncentrace pozornosti (mírný neklid), ale s motivací úkol splnit a s čitelným napodobením napsané věty. Dále silný tlak na tužku i přes správný úchop tužky. Schopnost analýzy a syntézy při obkreslování teček sejevila na velmi dobré úrovni.

**Kontrolní výsledky Jiráskova testu školní zralosti v říjnu 2005 - ve věkovém rozmezí 7 r. - 7 r. 2 m.**

V průběhu 2 testování děti dosáhly opět **nadprůměrné úrovně** (6 bodů).

Tabulka č. 11d: Přehled výsledků Jiráskova testu školní zralosti  
v říjnu 2005

výsledky / věk	výrazný nad- průměr			nad- průměr	průměr			slabší průměr		pod- průměr	velmi slabá úroveň
	3b	4b	5b	6b	7b	8b	9b	10b	11b	12b	13b - 15b
7r - 7r2m				1ch 1d							

d - počet dívek, ch - počet chlapců, b - počet bodů

U chlapce v kresbě postavy pána došlo ke změně ve dvou aspektech jednak nos již není znázorněn jako trojúhelník a též jsou zachyceny vlasy, opět chybí uši, naznačení oděvu.

Prsty a ústa jsou nakresleny pouze jednodimenziálně, přetrvává nadměrně velká postava (nad 180 mm). Stále je patrný silnější tlak na tužku s jejím správným držením.

Zlepšila se koncentrace pozornosti. Dívka dosáhla opět nadprůměrné úrovně.

V kresbě postavy chybělo naznačení oděvu a uší, bylo z větší části dosaženo odpovídajícího stupně představivosti. Přiměřený tlak na tužku s jejím správným úchopem.

Napodobení písma bylo čitelné a téměř dokonalé obkreslení skupiny teček (schopnost analýzy a syntézy se jeví na velmi dobré úrovni a též vizuomotorická koordinace). Dívka plnila úkoly s chutí, samostatně s odpovídajícím volným úsilím.



**Věkovému rozmezí 6 r. 9 m. - 7 r. 2 m.** odpovídal věk 1 dítěte (dívky).

Dívka dosáhla v testu úrovně **slabšího průměru** ( 11 bodů).

Tabulka č. 10e: Přehled výsledků Jiráskova testu školní zralosti  
v dubnu 2005

výsledky / věk	výrazný nad- průměr			nad- průměr	průměr			slabší průměr		pod- průměr	velmi slabá úroveň
	3b	4b	5b	6b	7b	8b	9b	10b	11b	12b	13b - 15b
6r9m - 7r2m									1d		

d - počet dívek, ch - počet chlapců, b - počet bodů

V prvním subtestu kresby "nějakého pána" byl dodržen syntetický způsob kresby. Nakreslená postava zcela neodpovídá vývojové úrovni (chybí zřetelné vyznačení trupu, zdvojené čáry u dolních končetin). V kresbě postavy jsou patrné některé obecné anomální znaky (postava bez trupu s detailním propracováním očí a bot, silné čáry - rytí).

Příloha č.14: Kresba postavy č. 3 - duben, říjen.

Dále byl patrný silný tlak na tužku a její nesprávný úchop. V druhém subtestu "nápodoba písma" chyběla znaménka, členění bylo dodrženo částečně. Dítě pracovalo samostatně, ale nejistě (obtahování písmen) na dané úkoly se soustředilo i vynaložilo úsilí k jejich dokončení. Celková dosažená slabší úroveň může mít souvislost s rizikovými faktory (fetální alkoholový syndrom, nedodržování životosprávy matky v době těhotenství, sociálně slabší rodinné prostředí - vychovávána pouze otcem).

**Kontrolní výsledky Jiráskova testu školní zralosti v říjnu 2005 - ve věkovém rozmezí 7 r. 3 m. - 7 r. 8 m.**

Dívka dosáhla v testu opět úrovně **slabšího průměru**, ale s mírným zlepšením (z 11 na 10 bodů).

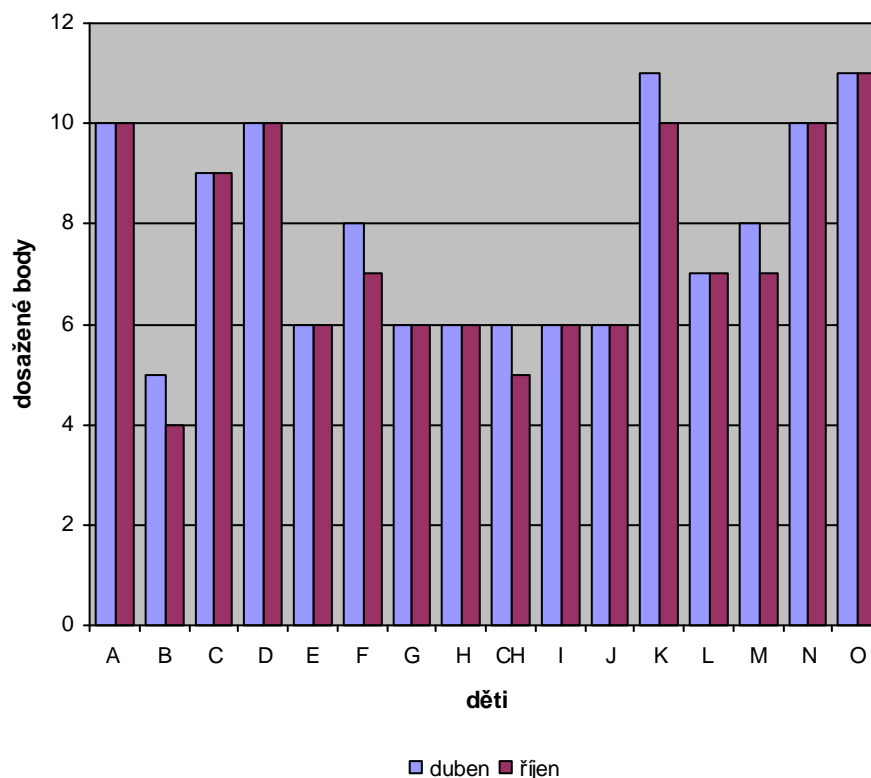
Tabulka č. 11e: Přehled výsledků Jiráskova testu školní zralosti  
v říjnu 2005

výsledky / věk	výrazný nad-průměr			nad-průměr	průměr			slabší průměr		pod-průměr	velmi slabá úroveň
	3b	4b	5b	6b	7b	8b	9b	10b	11b	12b	13b - 15b
7r3m - 7r8m								1d			

d - počet dívek, ch - počet chlapců, b - počet bodů

Kresba postavy odpovídá opět nižší vývojové úrovni (chybí zřetelné vyznačení trupu), v některých aspektech došlo k regresy např. (pohlaví je ženské, místo nosu tečka, neodpovídající počet prstů na ruce, zakončení nohou čtyřmi prsty - v předchozí kresbě byly nakresleny boty). Pouze ke zlepšení došlo ve znázornění končetin dvojí čarou. V nápodobě písma chyběla znaménka, členění písmen dodrženo částečně, čitelná 4 písmena (vizuomotorická koordinace se jeví na nízké úrovni i schopnost analýzy a syntézy v obkreslení skupiny teček). Úkoly dokončila, pracovala samostatně ale s nejistotou (obtahování písmen, gumování), nižší koncentrace pozornosti.

Srovnávací graf výsledků Jiráskova testu školní zralosti



**Předpoklad č. 2:** Lze předpokládat, že nižšího výkonu budou dosahovat děti, u kterých byly zaznamenány "rizikové faktory" (rizikové těhotenství, rizikový novorozenec, sociálně znevýhodněné rodinné prostředí, fetální alkoholový syndrom, apod.).

**Tento předpoklad se v průběhu prvního i druhého testování potvrdil z podstatné části a to u 4 dětí z 5 výše uvedených tedy na 80%.**

U těchto dětí byla zaznamenána nižší koncentrace pozornosti, oslabení v senzomotorické koordinaci, jemné motorice, u 3 dětí se v kresbě objevily obecné anomální znaky, které mohou mít vztah ke specifickým poruchám učení a chování. Mírně podprůměrně rozvinuté dispozice se jeví u 1 dítěte. Pouze jedno dítě dosáhlo výrazně nadprůměrného výsledku.

### Výsledky Jiráskova testu verbálního myšlení:

**První etapa testování úrovně školní zralosti v dubnu 2005 před nástupem dětí do školy, ve věkovém rozmezí 5 r. 8 m. - 5 r. 10 m.**

Děti dosáhly následujících výsledků:

**průměrná úroveň** - 4 chlapci (3, 5, 10, 13 bodů), 3 dívky (6, 9, 13 b.).

**nadprůměrná úroveň** - 1 chlapec (16 bodů)

**výrazně nadprůměrná úroveň** - 1 dívka (24 body).

Děti s průměrnou úrovní se projevovaly hravostí, nezájmem o úkoly, neklidem a nesoustředěností.

Tabulka č.12a: Přehled výsledků Testu verbálního myšlení v dubnu 2005.

výsledky	výrazný nadprůměr		nadprůměr		průměr		podprůměr		výrazný podprům.	
	24 b a více		14 b - 23 b		0 b - 13 b		-1 b - 10 b		-11 b a méně	
věk, pohlaví	ch	d	ch	d	ch	d	ch	d	ch	d
5r8m - 5r10m		1	1		4	3				

d - počet dívek, ch - počet chlapců, b - počet bodů

**Kontrolní výsledky Testu verbálního myšlení v říjnu 2005 - ve věkovém rozmezí 6 r. 2 m. - 6 r. 4 m.**

Děti dosáhly následujících výsledků:

**průměrná úroveň** - 2 chlapci (3 a 10 bodů), 3 dívky (6, 9, 13 bodů).

**nadprůměrná úroveň** - 3 chlapci (19 bodů)

**výrazně nadprůměrná úroveň** - 1 dívka (24 body).

Ve srovnání s výsledky prvního testu došlo u dvou chlapců k výraznému zlepšení z průměrné úrovně na nadprůměrnou.

Tabulka č. 13a: Přehled výsledků Testu verbálního myšlení v říjnu 2005

výsledky	výrazný nadprůměr		nadprůměr		průměr		podprůměr		výrazný podprům.	
	24 b a více		14 b - 23 b		0 b - 13 b		-1 b - 10 b		-11 b a méně	
věk, pohlaví	ch	d	ch	d	ch	d	ch	d	ch	d
6r2m - 6r4m		1	3		2	3				

d - počet dívek, ch - počet chlapců, b - počet bodů

Jak uvádí Valentová (2001, s.222) u těchto dětí neproběhla kvalitativní vývojová změna funkčních a morfologických charakteristik relevantních pro školu. Podstatným znakem pro školní nezralost je u této skupiny dětí věk.

Jak uvádí Matějček (1994, s. 96), děti s intelektovými schopnostmi při spodní hranici průměru a nebo podprůměru budou školním nárokům stačit s "vypětím všech sil" a za velmi vydatného přispění domácích vychovatelů. Tyto děti jsou vystaveny zbytečnému nebezpečí selhání. Naopak u dítěte s nadprůměrnými či výrazně nadprůměrnými intelektovými schopnostmi u kterých se projevuje kolísání pozornosti či nižší sociální nezralost, není důvodem pro odklad povinné školní docházky.

**Předpoklad č. 1:** Lze předpokládat, že děti narozené v měsících červen až srpen v důsledku nižšího věku v rámci roční populace, budou při plnění úkolů nesamostatné, s nižší koncentrací pozornosti a slabším volným úsilím, což se negativně může projevit v celkovém výkonu a tedy školní nezralostí.

**Tento předpoklad se v prvním testování potvrdil u 7 dětí z 9 , tedy na 78% a v druhém testování u 5 dětí z 9, tedy na 56%.**

**Věkovému rozmezí 5 r. 11 m. - 6 r. 2 m.** v době prvního testování v dubnu 2005 odpovídal věk 1 dítěte. Dívka v testu dosáhla **výrazně nadprůměrné úrovně** (24 body). Tento výsledek není důvodem pro odklad povinné školní docházky.

Tabulka č.12b: Přehled výsledků Testu verbálního myšlení v dubnu 2005

výsledky	výrazný nadprůměr 24 b a více		nadprůměr 14 b - 23 b		průměr 0 b - 13 b		podprůměr -1 b - 10 b		výrazný podprům. -11 b a méně	
	ch	d	ch	d	ch	d	ch	d	ch	d
5r11m - 6r2m		1								

d - počet dívek, ch - počet chlapců, b - počet bodů

**Kontrolní výsledky Testu verbálního myšlení v říjnu 2005 - ve věkovém rozmezí 6 r. 5 m. - 6 r. 8 m.**

Dívka v kontrolním testu dosáhla opět **výrazně nadprůměrné úrovně** (24 body).

Tabulka č. 13b: Přehled výsledků Testu verbálního myšlení v říjnu 2005

výsledky	výrazný nadprůměr 24 b a více		nadprůměr 14 b - 23 b		průměr 0 b - 13 b		podprůměr 1 b - 10 b		výrazný podprům. 11 b a méně	
	ch	d	ch	d	ch	d	ch	d	ch	d
6r5m - 6r8m		1								

d - počet dívek, ch - počet chlapců, b - počet bodů

**Věkovému rozmezí 6 r. 3 m. - 6 r. 5 m.** v době prvního testování v dubnu 2005 odpovídal věk 3 dětí ( 1 chlapce, 2 dívky). Děti dosáhly následujících výsledků:

**nadprůměrná úroveň** - 1 chlapec (16 bodů), 1 dívka (22 body)

**průměrná úroveň** -1 dívka (9 bodů)

Tabulka č. 12c: Přehled výsledků Testu verbálního myšlení v dubnu 2005

výsledky	výrazný nadprůměr 24 b a více		nadprůměr 14 b - 23 b		průměr 0 b - 13 b		podprůměr -1 b - 10 b		výrazný podprům. -11 b a méně	
	ch	d	ch	d	ch	d	ch	d	ch	d
6r3m - 6r5m			1	1		1				

d - počet dívek, ch - počet chlapců, b - počet bodů

**Kontrolní výsledky Testu verbálního myšlení v říjnu 2005 - ve věkovém rozmezí 6 r. 9 m. - 6 r. 11 m.**

V kontrolním testu děti dosáhly těchto výsledků:

**nadprůměrná úroveň** - 1 chlapec (18 bodů), 2 dívky (18 a 22 body)

Tabulka č. 13c: Přehled výsledků Testu verbálního myšlení v říjnu 2005

výsledky	výrazný nadprůměr 24 b a více		nadprůměr 14 b - 23 b		průměr 0 b - 13 b		podprůměr -1 b - 10 b		výrazný podprům. -11 b a méně	
	ch	d	ch	d	ch	d	ch	d	ch	d
6r9m - 6r11m			1	2						

d - počet dívek, ch - počet chlapců, b - počet bodů

**Věkovému rozmezí 6 r. 6 m. - 6 r. 8 m.** v době prvního testování v dubnu 2005 odpovídal věk 2 dětí (1 chlapec, 1 dívka). Děti dosáhly následujících výsledků:

**výrazně nadprůměrná úroveň** - 1 chlapec (28 bodů)

**průměrná úroveň** - 1 dívka (8 bodů)

Tabulka č.12d: Přehled výsledků Testu verbálního myšlení v dubnu 2005

výsledky	výrazný nadprůměr 24 b a více		nadprůměr 14 b - 23 b		průměr 0 b - 13 b		podprůměr -1 b - 10 b		výrazný podprům. -11 b a méně	
	ch	d	ch	d	ch	d	ch	d	ch	d
6r6m - 6r8m	1					1				

d - počet dívek, ch - počet chlapců, b - počet bodů

**Kontrolní výsledky Testu verbálního myšlení v říjnu 2005 - ve věkovém rozmezí 7 r. - 7 r. 2 m.** Děti dosáhly následujících výsledků:

**výrazně nadprůměrná úroveň** - 1 chlapec (30 bodů)

**nadprůměrná úroveň** - 1 dívka (14 bodů)

Tabulka č. 13d: Přehled výsledků Testu verbálního myšlení 2005

výsledky	výrazný nadprůměr 24 b a více		nadprůměr 14 b - 23 b		průměr 0 b - 13 b		podprůměr -1 b - 10 b		výrazný podprům. -11 b a méně	
	ch	d	ch	d	ch	d	ch	d	ch	d
7r - 7r2m	1			1						

d - počet dívek, ch - počet chlapců, b - počet bodů



**Věkovému rozmezí 6 r. 9 m. - 7 r. 2 m.** v době prvního testování v dubnu 2005 odpovídal věk 1 dítěte (1 dívka).

Dívka dosáhla v testu **podprůměrné úrovně** (-1 bod).

Tabulka č. 12e: Přehled výsledků Testu verbálního myšlení v dubnu 2005

výsledky	výrazný nadprůměr 24 b a více		nadprůměr 14 b - 23 b		průměr 0 b - 13 b		podprůměr -1 b - 10 b		výrazný podprům. -11 b a méně	
	ch	d	ch	d	ch	d	ch	d	ch	d
76r9m - 7r2m								1		

d - počet dívek, ch - počet chlapců, b - počet bodů

**Kontrolní výsledky Testu verbálního myšlení v říjnu 2005 - ve věkovém rozmezí 7 r. 3 m. - 7 r. 8 m.**

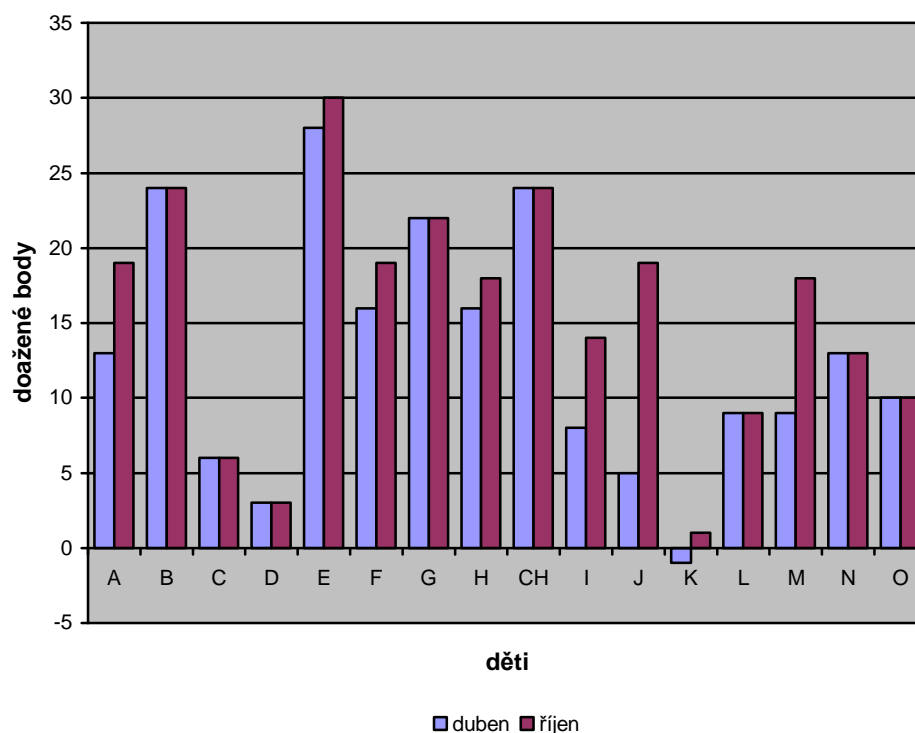
Dívka dosáhla v kontrolním testu **průměrné úrovně**, došlo k mírnému zlepšení z -1 na +1 bod. Dosažené výsledky mohou ukazovat na dítě se sníženými předpoklady pro úspěšné zvládnutí školních dovedností.

Tabulka č. 13e: Přehled výsledků Testu verbálního myšlení v říjnu 2005

výsledky	výrazný nadprůměr 24 b a více		nadprůměr 14 b - 23 b		průměr 0 b - 13 b		podprůměr -1 b - 10 b		výrazný podprům. -11 b a méně	
	ch	d	ch	d	ch	d	ch	d	ch	d
7r6m - 7r8m						1				

d - počet dívek, ch - počet chlapců, b - počet bodů

Srovnávací graf výsledků Testu verbálního myšlení J. Jiráska.



**Předpoklad č. 2:** Lze předpokládat, že nižšího výkonu budou dosahovat děti u kterých byly zaznamenány "rizikové faktory".

**V první etapě testu verbálního myšlení se tento předpoklad potvrdil u 3 dětí z 5 tedy na 60%.**

V případě dívky, která dosáhla podprůměrné úrovně školní zralosti zřejmě vlivem jednak sociálně znevýhodněného rodinného prostředí, nepodnětného rodinného prostředí a vlivem působení chemických faktorů v prenatálním období (fetální alkoholový syndrom).

V odborné literatuře se uvádí, že odklad povinné školní docházky není účelný tehdy, pokud není naděje na zlepšení výchovného prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Myslím si, že právě v tomto případě k výraznému zlepšení celkové mentální úrovně dítěte pravděpodobně z výše uvedených důvodů nedorazí.

Dívka, která prodělala ve 2 letech neuroinfekční onemocnění, dosáhla průměrné úrovně a chlapec, který prodělal vícečetné rizikové těhotenství (nevhodná poloha plodu - přidušení) dosáhl také průměrné úrovně.

Předpoklad se nepotvrdil u sestry výše uvedeného chlapce, která dosáhla výrazného nadprůměru.

Dále se nepotvrdil u chlapce (přidušení během porodu a následné křížení), který dosáhl výrazně nadprůměrné úrovně.

Myslím si, že u tohoto chlapce k dobrému výsledku napomohl odklad školní docházky, individuální pedagogický přístup, dozrání centrálního nervového systému a stimulující rodinné prostředí. Tento chlapec se kromě výše uvedených rizikových faktorů narodil v srpnu a před odkladem povinné školní docházky se projevoval velkou hyperaktivitou, neklidem a nízkou koncentrací pozornosti, sníženou schopností dodržování pravidel chování.

V kontrolním testování došlo v oblasti úrovně verbálního myšlení ke zlepšení u 2 dětí z průměrné úrovně na nadprůměrnou úroveň.

Této pozitivní změny bylo pravděpodobně dosaženo jednak postupným dozráváním psychických funkcí, stimulujícím rodinným prostředím a pedagogickým působením na mateřské škole (individuální plán pro dítě s odkladem povinné školní docházky od září 2005) a na základní škole.

Z těchto výsledku můžeme usuzovat, že u 4 dětí výše uvedené rizikové faktory negativně neovlivnily rozumový vývoj dětí, spíše mohly způsobit dílčí deficity v oblasti motorické či percepční.

**V kontrolním testování se předpoklad č. 2 potvrdil pouze u 1 dítěte, to je na 20%.**

Jak uvádí Švingalová (2003, s.57), odklad povinné školní docházky je účelný zejména v tom případě, jestliže příčinou projevů je nezralost nebo nerovnoměrné dozrávání mozkových struktur, které mohou v kombinaci s adekvátní stimulací dítěte doznat pozitivnějších změn a usnadnit dítěti adaptaci na povinnou školní docházku.

**Předpoklad č. 5:** Lze předpokládat, že přetrvávající nižší výkon v průběhu kontrolního testování budou dosahovat děti narozené v letních měsících (červnu až srpen).

**Tento předpoklad se vyplnil v Testu verbálního myšlení u 5 dětí z 9 - tedy na 56%.** V kontrolním testování u 2 dětí došlo ke zlepšení z

průměrné úrovni na nadprůměrnou, 5 dětí opakovaně dosáhlo průměrné úrovni, 3 děti nadprůměrné úrovni 1 dítě výrazně nadprůměrné.

**Tento předpoklad se vyplnil v Jiráskově testu školní zralosti opět u 7 dětí z 9 tedy na 78%.** V kontrolním testování 4 děti dosáhly opět úrovně slabšího průměru a 3 děti opět průměrné úrovni.

**Výsledky zkoušek z Orientačního logopedického vyšetření** v rozsahu čtyř zkoušek (orientační zkouška výslovnosti, orientační zkouška artikulační obratnosti, orientační zkouška verbální sluchové paměti, orientační zkouška laterality).

V první etapě před nástupem dětí do školy v dubnu 2005, byly zaznamenány následující údaje:

Z celkového počtu 16 dětí byla zjištěna správná výslovnost i velmi dobrá artikulační obratnost u 10 dětí. U zbývajících 6 dětí, které byly vedeny v logopedické péči na mateřské škole, byly zjištěny v 5 případech nevyvozené hlásky (R, Ř) - paralálie. Jednalo se o 2 chlapce ve věku 5 r. 8 m. a 1 chlapce ve věku 6 r. 3 m. a 2 dívky ve věku 5 r. 10 m, 7 r. 2 m.. U 2 chlapců byl zároveň zjištěn další nález. V jednom případě vadná výslovnost hlásky L (lambdacizmus) a v druhém případě směšování ostrých a tupých sykavek v běžné mluvě (sykavkové asimilace).

U mladší z dívek byla zjištěna vadná výslovnost ostrých sykavek (sigmatizmus) a vadná výslovnost hlásky R (rotacizmus), u druhé dívky přetrvávající vadná výslovnost ostrých sykavek (sigmatizmus). U posledního chlapce byla zaznamenána vadná výslovnost hlásek R, Ř (rotacizmus, rotacizmus bohemicus).

Mnohočetná vadná výslovnost se vyskytuje i u otců výše uvedených dětí (dědičné dispozice).

Z vývojového hlediska byla diagnostikována fyziologicky prodloužená dyslálie u 5 dětí (4 chlapci, 1 dívka ve věkovém rozmezí 5 r. 8 m. - 6 r. 3 m.) a pravá dyslálie u 1 dítěte (dívka ve věku 7 r. 2 m.).

Artikulační neobratnost byla zjištěna jednak u 6 dětí s logopedickým nálezem a u 1 dítěte se správnou výslovností.

Oslabení verbální akustické paměti ve všech 4 zkouškách (v přednesu básně z paměti, opakování 6slovné věty, tvorbě prodloužené věty, slovní

hře "Babička jede do Číny.."), bylo zaznamenáno jednak u 6 dětí "klasicky nezralých" (4 chlapci, 2 dívky), u 2 dětí s "rizikovými faktory" (1 chlapec, 1 dívka), 1 dítěte s dílčím oslabením výkonu (chlapec). Z výše uvedených dětí převažuje oslabení verbální akustické paměti u chlapců než dívek. U dvou chlapců byla zaznamenána prodloužená fyziologická nemluvnost.

Tabulka č. 14: Přehled výsledků Orientačního logopedického vyšetření v dubnu 2005.

OLV	správná výslovnost	fyziologicky prodloužená dyslálie	pravá dyslálie	paralálie
hlásky		dyslálie		R, Ř
chlapci	4	4		3
dívky	6	1	1	2

dyslálie			sykavková asimilace	artikulační neobratnost	verbálně akustická paměť
P, Ř	L	S,C,Z			
1	1		1	4	5
1		2		3	3

Již zmiňované děti nemají spontánní zájem v mateřské škole o básně, říkadla, slovní hry, nezapojují se do kolektivního přednesu, pouze pasivně naslouchají. Je zřejmé, že v rodině se neučily říkadla, básně a nebyly stimulovány k práci s knihou.

Jak uvádí Tomická (2004. s. 27), často v této zkoušce selhávají děti s opožděným vývojem řeči, tedy děti s oslabeným výkonem ve verbální složce intelektového výkonu. U dětí z podnětných rodin, kde probíhá

velmi dobrá komunikace a rodiče učí od jednoho roku pracovat dítě s knihou a učí se básničky, bude zkouška vykazovat nadprůměrné hodnoty.

**Předpoklad č. 3:** Lze předpokládat, že nezralost v oblasti řeči (výslovnost, artikulační neobratnost) se bude projevovat ve větší míře u chlapců než u dívek. Tento předpoklad z hlediska výslovnosti se potvrdil u 4 chlapců a 2 dívek a to v poměru 2:1.

Větší či menší artikulační neobratnost se projevovala, jak u dětí s nesprávnou či vadnou výslovností, ale i v 1 případě se správnou výslovností. U těchto dětí je zároveň prokazatelná i nespecifická dědičná zátěž.

Jak uvádí Klenková (1998 s. 10), z hlediska pohlaví se dyslálie častěji vyskytuje u chlapců. Poměr výskytu u chlapců a dívek je asi 60% : 40%.

### **Kontrolní výsledky orientační zkoušky výslovnosti, artikulační obratnosti, verbální sluchové paměti v říjnu 2005:**

Kontrolní výsledky orientační zkoušky výslovnosti ukázaly, že z vývojového hlediska u 5 dětí byla opět zjištěna fyziologicky prodloužená dyslálie (věk dětí od 6 r. 2 m. do 6 r. 9 m.), u dívky ve věku (7 r. 8 m.) pravá dyslálie.

Z hlediska výslovnosti u chlapce ve věku (6 r. 2 m.) se podařila odstranit ještě před nástupem do základní školy vadná výslovnost hlásky L, nadále u něho přetrvává paralálie hlásek R, Ř a artikulační neobratnost (dítě pokračuje v logopedické péči na základní škole). U dalšího chlapce ve věku (6 r. 2 m.) přetrvává paralálie hlásek R, Ř a artikulační neobratnost - komolení slov, obtížná výslovnost čtyřslabičných slov a artikulačně obtížných slov (chlapec má odloženou povinnou školní docházku a pokračuje v logopedické péči na mateřské škole).

U chlapce ve věku (6 r. 4 m.) přetrvává vadná výslovnost hlásek R, Ř (rotacismus, rotacismus bohemicus) - artikulační obratnost je již v normě (chlapec odešel do základní školy a v logopedické péči nepokračuje). U chlapce ve věku (6 r. 9 m.) přetrvávají sykavkové asimilace v běžné mluvě a paralálie hlásek R, Ř dále problematická výslovnost artikulačně

obtížných slov, nedokáže je vyslovit ve správném sledu a shluku hlásek (chlapec odešel do základní školy v logopedické péči nepokračuje).

U dívky ve věku (7 r. 8 m.) se před nástupem do základní školy podařily vyvodit hlásky R, Ř, ale nadále přetrvává vadná výslovnost ostrých sykavek (mezizubní sigmatizmus) a problémy s artikulací artikulačně obtížných slov, nesprávný sled hlásek.

Artikulační neobratnost přetrvává u 6 dětí v 1 případě došlo ke spontánní nápravě.

Oslabení ve verbální sluchové paměti přetrvává u všech 8 dětí.

Tabulka č. 15: Přehled výsledků Orientačního logopedického vyšetření v říjnu 2005.

OLV	fyziologicky prodloužená dyslálie	pravá dyslálie	paralálie	dyslálie		
hlásky			R, Ř	R, Ř	L	S,C,Z
chlapci	4		3	1		
dívky	1	1	1	1		2

sykavková asimilace	artikulační neobratnost	verbálně akustická paměť
1	3	5
	0	3

Jak uvádí Tomická (2004, s. 17), pokud má dítě obtíže s artikulací slov, nedokáže je vyslovit ve správném sledu a shluku hlásek, lze předpokládat obtíže ve čtené a psané řeči.

### **Výsledky orientační zkoušky laterality v dubnu 2005:**

Vyhraněná dominance pravé ruky a dominance pravého oka - 8 dětí.

U těchto dětí se lateralita jeví jako souhlasná.

Nevyhraněná dominance ruky s pravděpodobně vyhraněnou dominancí pravého oka - 4 dětí.

Nevyhraněná dominance ruky s pravděpodobně vyhraněnou dominancí levého oka - 3 dětí.

Nevyhraněná dominance ruky ani oka - 1 dítě.

U těchto dětí se lateralita jeví jako neurčitá.

Tabulka č. 16: Přehled výsledků laterality v dubnu 2005.

<b>lateralita</b>	<b>dominance pravé ruky</b>	<b>dominance levé ruky</b>	<b>nevyhraněná dominance ruky</b>	<b>dominantní pravé oko</b>
<b>chlapci</b>	2		5	6
<b>dívky</b>	6		3	6

<b>dominantní levé oko</b>	<b>nevyhraněná dominance oka</b>	<b>souhlasná</b>	<b>zkřížená</b>	<b>neurčitá</b>
2	1	2		5
1		6		3

Jak uvádí Žlab (1972, s. 3), po celý předškolní věk se zřídka může hovořit o naprosto dokonalém leváctví nebo praváctví u jednotlivých dětí. Příliš vyhraněná převaha jedné končetiny nad druhou u kojence nebo batolete spíše signalizuje neurologické poškození než nadprůměrnou vyspělost.



**Kontrolní výsledky z orientační zkoušky laterality v říjnu 2005:**

Vyhraněná dominance pravé ruky a dominance pravého oka - 8 dětí.

U těchto dětí se lateralita jeví jako souhlasná.

Vyhraněná dominance pravé ruky s pravděpodobně vyhraněnou dominancí levého oka - 2 děti.

U těchto dětí se lateralita jeví jako zkřížená.

Nevyhraněná dominance ruky s pravděpodobně vyhraněnou dominancí pravého oka - 3 děti.

Nevyhraněná dominance ruky s pravděpodobně vyhraněnou dominancí levého oka - 2 děti.

Nevyhraněná dominance ruky s pravděpodobně nevyhraněnou dominancí oka - 1 dítě.

U těchto dětí se lateralita jeví jako neurčitá.

V kontrolním testování přetrvávala lateralita neurčitá u dětí "klasicky nezralých".

Tabulka č. 17: Přehled výsledků laterality v říjnu 2005.

lateralita	dominance pravé ruky	dominance levé ruky	nevyhraněná dominance ruky	dominantní pravé oko
chlapci	3		4	6
dívky	7		2	6

dominantní levé oko	nevyhraněná dominance oka	souhlasná	zkřížená	neurčitá
2	1	2	1	4
1		6	1	2

**Výsledky diagnostických úkolů Sindelárové (2000) na orientační zjištění úrovně zrakové a sluchové percepce:** (zraková diferenciaci na konkrétních obrázcích, zraková diferenciaci na abstraktních obrázcích, optické členění abstraktní obrázky, verbálně akustická diferenciaci na konkrétních slovech, verbálně akustická diferenciaci na nesmyslných slovech, verbálně akustické členění).

**V první etapě zjišťování úrovně zrakové a sluchové percepce v dubnu 2005 před nástupem dětí do školy byly zaznamenány následující údaje:**

**První úkol:** schopnost zrakového rozlišování rozdílů, zjišťovaná na konkrétních obrázcích - zvládlo všech 16 dětí.

**Druhý úkol:** schopnost zrakového rozlišování rozdílů, zjišťovaná na abstraktních obrázcích. zvládlo - 12 dětí, u 4 dětí ve věkovém rozmezí (5 r. 8 m. - 5 r. 10 m.) byly zaznamenány chybné odpovědi.

**Třetí úkol:** optické členění, zjišťované na abstraktních obrázcích - zvládlo 7 dětí. U 7 dětí ve věkovém rozmezí (5 r. 8 m. - 5 r. 10 m.) a 2 dětí ve věku (6 r. 3 m., 7 r. 2 m.) byly zaznamenány chybné odpovědi.

**Čtvrtý úkol:** verbálně akustická diferenciaci, zjišťovaná na konkrétních slovech - 10 dětí zvládlo, u 4 dětí ve věkovém rozmezí (5 r. 8 m. - 5 r. 10 m.) dále u 2 dětí ve věku (6 r. 3 m., 7 r. 2 m.) byly zaznamenány chybné odpovědi.

**Pátý úkol:** verbálně akustická diferenciaci, zjišťovaná na nesmyslných slovech - zvládlo 10 dětí, u 4 dětí ve věkovém rozmezí (5 r. 8 m. - 5 r. 10 m.) dále u 2 dětí ve věku (6 r. 3 m., 7 r. 2 m.) byly zaznamenány chybné odpovědi.

**Šestý úkol:** verbálně akustické členění, sluchová diferenciaci figury a pozadí - zvládlo 7 dětí, u 7 dětí ve věkovém rozmezí (5 r. 8 m. - 5 r. 10 m.) dále 2 dětí ve věku (6 r. 3 m., 7 r. 2 m.) byly zaznamenány chybné odpovědi.

Oslabení ve zrakové a sluchové percepci se projevovalo jednak u 7 dětí "klasicky nezralých", 1 dítěte s "rizikovými faktory" a 1 dítěte které nebylo zařazeno do výše uvedených skupin.

Tabulka č. 18: Přehled výsledů diagnostických úkolů v dubnu 2005

	zraková diferenciac konkrétní obrázky		zraková diferenciac abstraktní obrázky		optické členění	
	S	CH	S	CH	S	CH
<b>věk dětí</b>						
5r8m-5r10m	9		6	3	2	7
5r11m-6r2m	1		1		1	
6r3m-6r5m	3		2	1	2	1
6r6m-6r8m	2		2		2	
6r9m-7r2m	1		1			1
<b>celkem</b>	<b>16</b>		<b>12</b>	<b>4</b>	<b>7</b>	<b>9</b>

sluchová diferenciac konkrétní slova		sluchová diferenciac nesmyslná slova		členění verbální, akustické	
S	CH	S	CH	S	CH
4	5	4	5	2	7
1		1		1	
2	1	2		2	1
2		2	1	2	
1			1		1
<b>10</b>	<b>6</b>	<b>9</b>	<b>7</b>	<b>7</b>	<b>9</b>

S - počet dětí, které splnily všechny úkoly

CH - počet dětí, které chybovaly

**Kontrolní výsledky diagnostických úkolů B. Sindelárové (2000) v říjnu 2005.**

Oslabení v oblasti zrakové a sluchové percepce přetrvávalo jednak u 7 dětí narozených v červnu až srpnu a nadále u 1 dítěte ve věku 6 r. 9 m. a 1 dítěte ve věku 7 r. 8 měsíců.

Těmto dětem nejvíce činily obtíže v úkolu č. 3 - optické členění zjišťované na abstraktních obrázcích, v úkolu č. 4 - verbálně akustická diferenciaci, zjišťovaná na konkrétních slovech, úkol č. 5 - verbálně akustická diferenciaci, zjišťovaná na nesmyslných slovech a úkol č. 6 - verbálně akustické členění, sluchová diferenciaci figury a pozadí.

Tabulka č. 19: Přehled výsledků diagnostických úkolů v říjnu 2005.

	zraková diferenciaci konkrétní obrázky		zraková diferenciaci abstraktní obrázky		optické členění	
	S	CH	S	CH	S	CH
6r2m-6r4m	9		6	3	2	7
6r9m-6r11m	3		2	1	2	1
7r3m-7r8m	1		1			1
<b>celkem</b>	<b>13</b>		<b>9</b>	<b>4</b>	<b>4</b>	<b>9</b>

sluchová diferenciaci konkrétní slova		sluchová diferenciaci nesmyslná slova		členění verbální, akustické	
S	CH	S	CH	S	CH
4	5	4		2	7
2	1	2		2	1
1			1		1
<b>8</b>	<b>6</b>	<b>6</b>	<b>1</b>	<b>4</b>	<b>9</b>

S - počet dětí, které splnily všechny úkoly,

CH - počet dětí, které chybovaly

**Předpoklad č. 4:** Lze předpokládat, že nižšího výkonu v oblasti zrakové, sluchové percepce, výslovnosti, artikulační obratnosti, verbální akustické paměti budou dosahovat děti "klasicky nezralé", děti s "rizikovými faktory", s nerovnoměrně rozvinutými psychickými funkcemi.

Tento předpoklad se z podstatné části potvrdil v prvním i v kontrolním testování u dětí "klasicky nezralých" (narozených v červnu až srpnu), u kterých byly zjištěny nedostatky ve výslovnosti (4 děti), oslabení v artikulační obratnosti (5 dětí), oslabení ve verbální akustické paměti (6 dětí), nevyhraněná lateralita (6 dětí), oslabení ve zrakové a sluchové percepci (7 dětí). **Předpoklad se potvrdil na 78%.**

**U dětí s "rizikovými faktory" se předpoklad č. 4 potvrdil u 3 dětí z 5, tedy na 60%.**

Přetrvávající vadná výslovnost (2 děti), artikulační neobratnost (3 děti), oslabená verbálně akustická paměť (1 dítě), oslabení ve zrakové a sluchové percepci (3 děti).

Dále se potvrdil u 1 chlapce pravděpodobně s nerovnoměrně rozvinutými psychickými funkcemi (oslabení ve zrakové a sluchové percepci, artikulační neobratnost a sykavkové asimilace, přetrvávající paralálie hlásek R, Ř, oslabení ve verbální akustické paměti).

V odborné literatuře se uvádí, že pokud je u dětí patrné oslabení ve zrakové či sluchové percepci před nástupem do školy, nejsou tyto děti ještě dostatečně vyzrálé pro výuku čtení a psaní, protože k dozrávání koordinace očních pohybů dochází kolem 6 roku a schopnost sluchové diferenciaci v průměru v 6,5 letech. Pokud se stane, že jsou některé schopnosti u dítěte v šesti letech ještě nerovnoměrně rozvinuté (nesprávná výslovnost, nevyhraněná lateralita, nesamostatnost, nesoustředěnost apod.) jedná se o nedostatečnou vyzrálou dítěte a bylo

by více či méně ve školní úspěšnosti znevýhodněné, proto se těmto dětem doporučuje odklad povinné školní docházky.

Ve většině případů během několika měsíců dojde k vyrovnání a jeho nástup do školy může být pak úspěšný, pokud obtíže přetrvávají a komplikují osvojování školních dovedností může jít o specifickou vývojovou poruchu učení (čtení, psaní, počítání). Speciální pedagogové doporučují u těchto dětí pečlivě sledovat rozvoj jejich dovedností (čtení, psaní).

### **3.6 Shrnutí výsledků praktické části**

Orientačním průzkumem úrovně školní zralosti a připravenosti, který probíhal na soukromé dvoutřídní mateřské škole v Řepově u Mladé Boleslavi v počtu 16 dětí, byly zjištěny následující výsledky:

Orientační zjišťování úrovně školní zralosti a připravenosti bylo zaměřeno jednak na skupinu dětí "klasicky nezralých" - v důsledku nižšího fyzického věku v rámci roční populace, narozených v měsících červen-srpen (převážně chlapci). Jednalo se o 9 dětí (5 chlapců, 4 dívky).

Ve výsledcích Jiráskova testu školní zralosti tyto děti opakovaně v průběhu prvního testování v dubnu 2005 a v průběhu kontrolního testování v říjnu 2005 dosáhly následujících výsledků:

**slabší průměr - 4 děti**

**průměrná úroveň - 3 děti**

**nadprůměrná úroveň - 1 dítě**

**výrazně nadprůměrná úroveň -1 dítě**

V Jiráskově testu verbálního myšlení dosáhly v dubnu 2005 děti následujících výsledků:

**průměrná úroveň - 7 dětí**

**nadprůměrná úroveň - 1 dítě**

**výrazně nadprůměrná úroveň -1 dítě**

V kontrolním testování v říjnu 2005 došlo ke zlepšení předchozích výsledků:

**průměrná úroveň - 5 dětí**

**nadprůměrná úroveň - 3 děti**

**výrazně nadprůměrná úroveň -1 dítě**

Většina dětí (7 z 9) se projevovala kolísavou koncentrací pozornosti, slabším volným úsilím v plnění méně přitažlivého úkolu, hravostí, nesamostatností a nejistotou.

Kresba postavy "nějakého pána" zcela neodpovídala vývojové úrovni (v 1 případě byly v kresbě patrné obecné anomální znaky - neurčité pohlaví, nadměrný tlak na tužku). Dále byla zaznamenána oslabená jemná motorika, nesprávný úchop tužky, senzomotorická koordinace, nebyl dosažen přiměřený stupeň představivosti a schopnosti zrakové analýzy a syntézy.

Orientačním logopedickým vyšetřením dle Tomické (2004) byly v orientační zkoušce výslovnosti zjištěny následující výsledky:

**fyzilogicky opožděná řeč** - 2 děti (chlapci)

**fyzilogicky prodloužená dyslálie** - 4 děti

**paralálie hlásek R,Ř** - 2 děti

**vadná výslovnost hlásek R,Ř** - 1 dítě

**vadná výslovnost hlásek R,Ř, S,Z,C** - 1 dítě

V orientační zkoušce artikulační obratnosti byla zjištěna **oslabená artikulační obratnost** u 7 dětí.

V orientační zkoušce verbální akustické paměti bylo opakovaně zjištěno **oslabení verbálně akustické paměti** u 6 dětí.

Již zmiňované děti ani v mateřské škole nejeví zájem o básně, říkadla práci s knihou, z tohoto chování lze usoudit, že dětem se nedostávala v rodině stimulace k práci s knihou, osvojování říkadel, písni, básní apod.

V orientační zkoušce laterality byly zjištěny následující výsledky:

**vyhraněná dominance pravé ruky a pravého oka** - 3 děti

**nevyhraněná domin. ruky s vyhraněnou domin. pravého oka** - 4 děti

**nevyhraněná domin. ruky s vyhraněnou domin. levého oka** - 1 dítě

**nevyhraněná dominance ruky a oka** - 1 dítě

**lateralita souhlasná** - 3 děti

**lateralita neurčitá** - 6 dětí

V diagnostických úkolech na zjištění úrovně zrakové a sluchové percepce z metodiky dle Sindelárové (2000) bylo zjištěno **dílčí oslabení funkcí** u 7 dětí. Oslabení projevovalo ve zrakové diferenciaci na abstraktních

obrázcích, optickém členění, ve sluchové diferenciaci na konkrétních slovech i slovech nemajících smysl a dále ve verbálním akustickém členění a projevovalo se opakovaně.

Druhá skupina 5 dětí s "rizikovými faktory" (rizikové těhotenství, fetální alkoholový syndrom, komplikovaný porod, závažné infekční onemocnění do dvou let věku dítěte, apod.).

V Jiráskově testu školní zralosti bylo v prvním i kontrolním testu dosaženo následujících výsledků:

**Slabšího průměru** dosáhl 1 chlapec (5r.9m. - 6r.3m.) a 1 dívka (7r.2m. - 7r.8m.).

Kresby postavy pána neodpovídaly vývojové úrovni a byly u nich patrné některé obecné anomální znaky např.(neurčité pohlaví, nepřiměřený tlak na tužku "rytí", primitivní postava bez trupu s detailním znázorněním očí a bot, postava umístěná v pravém dolním rohu).

**Nadprůměrné úrovni** dosáhl chlapec ve věkovém rozmezí (6 r. 8 m. - 7 r. 2 m.).

V kresbě postavy byly patrné některé obecné anomální znaky např. (postava větší než 180 mm, velká hlava, vyčerněná v oblasti trupu, nepřiměřeně silný tlak na tužku, nos ve tvaru trojúhelníku), v průběhu druhého testování došlo k pozitivním změnám jednak postava měla již znázorněny vlasy a tvar nosu již odpovídal normě.

Jednalo se o chlapce s odkladem povinné školní docházky, který byl navržen v důsledku hyperaktivity, neklidu, nízké koncentrace pozornosti. U chlapce došlo v průběhu roku v důsledku individuálního pedagogického přístupu, stimulačním rodinným prostředím a celkovým dozráním ve všech oblastech k výraznému zlepšení.

**Průměrné úrovni** dosáhla dívka ve věkovém rozmezí (6 r. 4 m. - 6 r. 10 m.).

**Výrazně nadprůměrné úrovni** dosáhla dívka ve věkovém rozmezí (5 r. 9 m. - 6 r. 3 m.). Holčička měla příznivější podmínky v průběhu prenatálního vývoje než bratr - dvojče.

V Jiráskově testu verbálního myšlení v dubnu 2005 bylo dosaženo



následujících výsledků:

**podprůměrná úroveň - 1 dítě**

**průměrná úroveň - 2 děti**

**nadprůměrná úroveň - 1 dítě**

**výrazně nadprůměrná úroveň - 1 dítě**

V kontrolním testu v říjnu 2005 došlo k mírnému zlepšení:

**průměrná úroveň - 1 dítě**

**nadprůměrná úroveň - 3 děti**

**výrazně nadprůměrná úroveň - 1 dítě**

Orientačním logopedickým vyšetřením dle Tomické (2004) byly

v orientační zkoušce výslovnosti zjištěny následující výsledky:

**pravá dyslalie ostrých sykavek, artikulační neobratnost - 1 dítě**

V orientační zkoušce laterality byly zjištěny následující výsledky:

**vyhraněná dominance pravé ruky a dominance pravého oka - 2 děti**

**nevyhraněná domin. ruky a vyhraněná domin. levého oka - 1 dítě**

**vyhraněná domin. pravé ruky a vyhraněná domin. levého oka - 2 děti**

**lateralita souhlasná - 2 děti**

**lateralita neurčitá - 1 dítě**

**lateralita zkřížená - 2 děti**

V diagnostických úkolech dle Sindelárové (2000) bylo opakovaně dosaženo následujících výsledků:

**oslabení v oblasti zrakové a sluchové percepce - 3 děti**

Poslední skupinu tvořily 4 děti, které svým věkem odpovídaly zahájení školní docházky a v anamnéze nebyly uvedeny žádné "rizikové faktory".

V Jiráskově testu školní zralosti v dubnu i v říjnu 2005 byly dosaženy následující výsledky:

**nadprůměrná úroveň - 3 děti**

**výrazně nadprůměrná úroveň - 1 dítě**

V Jiráskově testu verbálního myšlení v dubnu 2005 děti dosáhly následujících výsledků:

**nadprůměrná úroveň - 3 děti**

### **průměrná úroveň -1 dítě**

V kontrolním testování v říjnu 2005 děti dosáhly následujících výsledků:

### **nadprůměrná úroveň - 3 děti**

### **výrazně nadprůměrná úroveň -1 dítě**

Tyto děti se na plnění úkolů soustředily, projevovaly zájem, byly samostatné, volní úsilí bylo přiměřené.

V Orientačním logopedickém vyšetření dle Tomické (2004) v orientační zkoušce výslovnosti byla v 1 případě (chlapec) zjištěna přetrvávající paralálie hlásek R, Ř, sykavkové asimilace v běžné mluvě, artikulační neobratnost, oslabená verbální sluchová paměť.

U ostatních dětí se jeví správná výslovnost, artikulační obratnost i sluchová verbální paměť v normě.

V orientační zkoušce laterality se u všech 4 dětí pravděpodobně jedná o dominanci pravé ruky a pravého oka. Z hlediska používání ruky a oka by se jednalo o laterální souhlasnou.

Výsledky diagnostických úkolů dle Sindelárové (2000) se u 3 dětí jeví v normě, pouze již u zmiňovaného chlapce ve věkovém rozmezí (6 r. 3 m. - 6 r. 9 m.) se opakovaně projevovalo oslabení ve zrakové a sluchové percepci v úkolech (optické členění na abstraktních obrázcích, verbálně akustická diferenciaci na nesmyslných slovech, verbálně akustické členění - figura a pozadí).

## **4 ZÁVĚR**

Orientační posouzení školní zralosti a připravenosti probíhalo ve dvou etapách a to v měsících dubnu a říjnu. Průzkum se uskutečnil na venkovské mateřské škole v Řepově u Mladé Boleslavi a účastnilo se ho 16 dětí. Z hlediska pohlaví těchto dětí se jednalo o 7 chlapců a 9 dívek.

K orientačnímu posouzení školní zralosti a připravenosti byla použita metoda anamnestického rozhovoru s rodiči, s cílem získat údaje jednak o vývoji dětí v období perinatálním, prenatálním a časně postnatálním se zaměřením na případné vnější a vnitřní teratogenní faktory (v práci bylo použito pojmu "rizikové faktory") a jejich možný případný negativní vliv na nižší výkon. Dále údaje o jejich raném tělesném a psychickém

vývoji, sociabilitě a rodinném prostředí. Na základě získaných informací z anamnestického rozhovoru, byly děti rozděleny do tří skupin:

**Z hlediska nižšího fyziologického věku** v rámci roční populace - děti narozené v měsících červen - srpen (zvláště chlapci). V odborné literatuře se hovoří o dětech "klasicky nezralých", u kterých ještě neproběhla kvalitativní změna psychických funkcí.

**Z hlediska "rizikových faktorů"** působících jednak v období prenatálním, perinatálním a časně postnatálním (dětí nedonošené, hypotroické, fetální alkoholový syndrom, asfyxické), ale i působení sociálních vlivů (nepodnětné rodinné prostředí, sociálně slabší rodinné prostředí, konfliktní rodina apod.).

**Z hlediska optimálního věku pro vstup do školy** (6 r. 6 m.).

U všech výše uvedených skupin k orientačnímu posouzení školní zralosti a připravenosti byl zadán Jiráskův test školní zralosti. Test slouží k orientačnímu posouzení obecné inteligence, přiměřeného stupně pozornosti a představivosti, schopnosti volního úsilí při plnění méně přitažlivého úkolu, úrovně jemné motoriky, senzomotorické koordinace, schopnosti zrakové analýzy a syntézy.

K orientačnímu posouzení úrovně verbálního myšlení byl zadán dále Jiráskův test verbálního myšlení.

K orientačnímu posouzení zralosti v oblasti řeči (výslovnost, artikulační obratnost), verbální sluchové paměti a laterality byly použity zkoušky z Orientačního logopedického vyšetření dle Tomické (2004).

K orientačnímu posouzení úrovně zrakové a sluchové percepce bylo použito 6 diagnostických úkolů z metodiky dle Sindelárové (2000).

Úroveň školní zralosti a připravenosti byla u výše uvedených skupin dětí orientačně posouzena v plné míře:

**Ve složce kognitivní** - (vnímání, představivost, pozornost, paměť, myšlení, řeč, jemná motorika, laterality).

**Ve složce emocionálně-sociální** se jednalo o posouzení citové stability dětí, přijetí nové role školáka, jednak na základě anamnestického rozhovoru s rodiči dětí a při plnění zadaných úkolů během testování (vliv rozvodu a případné přijetí nového partnera, schopnost odloučit se od rodičů i na delší dobu, schopnost zapojit se v zájmových kroužcích v

mateřské škole i mimo ní, respektování autority rodičů a učitelky v mateřské škole nebo v zájmových kroužcích, zvládání zátěžových situací)

**Ve složce pracovní** bylo orientačně posouzeno volní úsilí pro plnění méně přitažlivých úkolů, schopnost pracovat samostatně, schopnost zadaný úkol dokončit.

**Složku somatickou** posuzuje pediatr dětí.

**Skupina "klasicky nezralých" dětí se ve většině případů (7 dětí z 9 dětí) projevovala nezralostí.**

**Ve složce kognitivní** - nízká koncentrace pozornosti, nezralost v oblasti představivosti, oslabenou krátkodobou paměť, oslabením v oblasti řeči - vadná výslovnost hlásek, fyziologicky prodloužená dyslálie, artikulační neobratnost, dosud neurčitou lateralitou, nezralostí v jemné motorice - nesprávný úchop tužky, nepřiměřený tlak na tužku, křečovitost dále ve zrakovém či sluchovém vnímání.

**Ve složce emocionálně-sociální** se projevovaly citovou labilitou (strach z neúspěchu při plnění úkolů, nejistota, hravost, stydlivost).

V anamnestickém rozhovoru rodiče těchto dětí uváděli nesamostatnost, přílišnou citovou závislost na jednoho z rodičů, neochota odloučit se na delší dobu, neklidný spánek, u 2 dětí z rozvedených rodin děsivé sny, afektivní stavy, u 2 dětí nerespektování autority rodičů (rozmazlující výchova)

**Ve složce pracovní** u těchto dětí bylo patrné slabé volní úsilí pro plnění méně přitažlivého úkolu, nezájem o danou činnost, nechť k dokončení započatého úkolu.

**V Jiráskově testu školní zralosti** dosáhl jejich výkon úrovně slabšího průměru (4 dětí), průměru (3 dětí), nadprůměru (1 dítě) a výrazného nadprůměru (1 dítě).

**V Jiráskově testu verbálního myšlení** jejich výkon dosáhl úrovně průměru (7 dětí, u 2 dětí se zlepšením na nadprůměrnou úroveň), nadprůměru (1 dítě), výrazného nadprůměru (1 dítě).

Na základě orientačních výsledků byl dětem s projevy školní nezralosti doporučen odklad povinné školní docházky s odkazem na odborné

vyšetření školní zralosti v pedagogicko-psychologické poradně v Mladé Boleslavi.

V pěti případech rodiče odmítli navrhované vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně a děti zahájily povinnou školní docházku s tím, že pokud budou neúspěšné ve výuce mohou se vrátit do mateřské školy.

S odkladem povinné školní docházky v mateřské škole zůstaly čtyři děti, u dvou z nich byl odklad povinné školní docházky doporučen i pedagogicko-psychologickou poradnou, u dvou dalších dětí se rodiče rozhodly na základě doporučení z mateřské školy.

**Skupina dětí s "rizikovými faktory" se projevovala u 4 z 5 dětí  
dílčím oslabením psychických funkcí.**

**Ve složce kognitivní** - kolísání pozornosti, oslabení v jemné motorice - nesprávný úchop tužky, nadměrný tlak na tužku - "rytí", v kresbě postavy byly nápadné některé obecné anomální znaky (3 děti), oslabení v akustické verbální paměti, artikulační neobratností - u 2 dětí, pravá dyslálie - 1 dítě, oslabení ve zrakovém a sluchovém vnímání - u 3 dětí, zkřížená lateralita - u 2 dětí, neurčitá lateralita - 1 dítě).

**Ve složce emocionálně - sociální** na základě anamnestického rozhovoru byly uvedeny ve dvou případech (sourozenci - dvojčata) nesamostatnost, přílišná fixace na rodiče, obtížné zvládání odloučení od rodičů např. v zájmovém kroužku, nerespektování autority rodičů (rozmazlující, nejednotná výchova). Tyto děti se jeví jako sociálně a emocionálně nezralé. U ostatních dětí rodiče uváděli samostatnost v plnění jednoduchých domácích povinností, zvládání zátěže odloučení od rodičů, bezproblémová návštěva zájmových kroužků.

**Ve složce pracovní** se tato skupina dětí ve 4 případech projevovala optimální vyzrálostí. Zadané úkoly plnily s přiměřeným volným úsilím, úkoly dokončily, pracovaly samostatně, nevyžadovaly pomoc učitelky.

**V Jiráskově testu školní zralosti** bylo dosaženo opakovaně v 1 případě výrazně nadprůměrné úrovně, v 1 případě nadprůměrné úrovně, v 1 případě průměrné úrovně ve 2 případech podprůměrné úrovně.

**V Jiráskově testu verbálního myšlení** bylo dosaženo ve dvou případech opakovaně výrazně nadprůměrné úrovně, ve 2 případech došlo ke

zlepšení z průměrné úrovně na nadprůměrnou úroveň a v 1 případě došlo k mírnému zlepšení z podprůměrné úrovně na spodní hranici průměru.

Na základě orientačních výsledků školní zralosti a připravenosti byl dvěma dětem doporučen odklad povinné školní docházky, jednalo se o sourozence - dvojčata (narozená v měsíci červenec, s rizikovými faktory). Chlapec se projevoval celkovou nezralostí ve všech složkách, dívka naopak dosahovala velice dobrých výsledků, pouze v oblasti emocionálně-sociální se jevila výrazná nezralost.

Odklad povinné školní docházky potvrdilo i vyšetření školní zralosti v pedagogicko-psychologické poradně. Ostatní 3 děti zahájily povinnou školní docházku.

Vzhledem k dílčím oslabením by se u těchto dětí mělo sledovat, zda došlo k vyrovnání nebo zda dílčí oslabení přetrvávají a zda negativně nepůsobí na osvojování školních dovedností (čtení a psaní) ve směru ke specifickým poruchám učení. Pokud by nedošlo k vyrovnání je možné doporučit speciálně- pedagogické vyšetření.

### **Skupina dětí "optimálního věku" pro zahájení povinné školní docházky**

**Ve složce kognitivní** se 3 děti projevovaly celkovou zralostí, pouze u 1 dítěte bylo patrné dílčí oslabení psychických funkcí v oblastech (výslovnosti, artikulační obratnosti, verbální akustické paměti, zrakového a sluchového vnímání).

**Ve složce emocionálně-sociální** úroveň odpovídala věku dětí. V plnění úkolů děti byly přiměřeně sebevědomé. Pouze u 1 dítěte (dívka s léčenou sekundární enurézou v 5 letech, v důsledku příchodu nového partnera matky a následné narození sourozence) se projevovala citová labilita - závislost na matce, nejistota v plnění úkolů a strach z neúspěchu.

**Ve složce pracovní** se tato skupina dětí projevovala optimálním volným úsilím pro plnění méně přitažlivého úkolu, samostatností, úkoly dokončily.

**V Jiráskově testu školní zralosti** bylo dosaženo v 1 případě nadprůměrné úrovně se zlepšením na výrazně nadprůměrnou úroveň, ve 3 případech opakovaně nadprůměrné úrovně.

**V Jiráskově testu verbálního myšlení** bylo dosaženo v 1 případě nadprůměrné úrovně se zlepšením na výrazně nadprůměrnou úroveň, ve 2 případech opakovaně nadprůměrné úrovně v 1 případě průměrné úrovně s výrazným zlepšením na nadprůměrnou úroveň.

U všech čtyřech dětí byla zahájena povinná školní docházka. U dívky s projevy emocionální nezralosti došlo v důsledku úspěšného plnění školních povinností a individuálního přístupu třídní učitelky k výraznému zlepšení. U chlapce s dílčími oslabeními by bylo vhodné pokračovat v logopedické péči a sledovat u něho zda došlo k vyrovnání oslabení (provést retest v průběhu druhého pololetí školní docházky) a také sledovat osvojování školních dovedností ve směru ke specifickým poruchám učení.

Z výše uvedených výsledků by bylo vhodné si znovu kontrolně otestovat děti s odloženou povinnou školní docházkou, zda došlo na základě realizace individuálních plánů a reedukačních programů ke zlepšení v oblastech, kde děti vykazovaly školní nezralost za použití již zmiňovaných testů a diagnostických metod.

U dětí, které vykazovaly "klasickou nezralost" a zahájily povinnou školní docházku si kontrolními testy ověřit, zda došlo ke spontánnímu vyrovnání, nebo zda se děti nadále projevují nezralostí.

Opětovné vyšetření by bylo vhodné provést i u dětí s dílčími oslabeními a ověřit si, zda došlo k vyrovnání, nebo zda dílčí oslabení přetrvávají. Pokud přetrvávají upozornit třídní učitelku a doporučit za vhodné sledovat, zda dětem nečiní problémy osvojování školních dovedností (psaní, čtení) s perspektivou vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně.

V oblasti praxe je práce přínosem pro ověření orientačního posouzení školní zralosti a připravenosti průběžného pozorování dětí při každodenní práci učitelky, za pomoci výše zmiňovaných testů a diagnostických úkolů (Jiráskův test školní zralosti, Jiráskův test verbálního myšlení, Orientační logopedické vyšetření dle Tomické (2004), v rozsahu 4 zkoušek se zaměřením na oblast výslovnosti, artikulační obratnosti, verbální

akustické paměti, laterality, diagnostické úkoly dle Sindelárové (2000), se zaměřením na oblast zrakové a sluchové diferenciaci).

Výsledky práce poslouží jednak pro vypracování individuálních plánů pro děti s odkladem povinné školní docházky, s cílem napomoci vývojovému dozrání a vyrovnání dílčích oslabení a dále pro výchovná doporučení v rodinách dětí.

**Předpoklad č. 1:** V Jiráskově testu školní zralosti se potvrdil opakovaně na 78%.

V Jiráskově testu verbálního myšlení se potvrdil v prvním testování na 78%, v druhém testování na 56%, kdy došlo ke zlepšení výsledků.

**Předpoklad č. 2:** V Jiráskově testu školní zralosti se potvrdil opakovaně na 80%.

V Jiráskově testu verbálního myšlení se potvrdil v prvním testování na 60%, v druhém testování na 20%, kdy došlo k výraznému zlepšení výsledků.

**Předpoklad č. 3:** se splnil v poměru 66% : 33%. Nesprávná výslovnost se častěji vyskytuje u chlapců než u dívek

**Předpoklad č. 4:** se splnil na 60% - 78%. Dílčí oslabení funkcí u dětí „klasicky nezralých“ se opakovaně potvrdilo na 78% a u dětí s „rizikovými faktory“ na 60%

**Předpoklad č. 5:** se splnil na 56% - 78%. V Jiráskově testu školní zralosti se u dětí „klasicky nezralých“ předpoklad potvrdil na 78%. V Jiráskově testu verbálního myšlení došlo u dětí „klasicky nezralých“ ke zlepšení ze 78% na 56%.



## **5. Návrh opatření**

Na základě získaných výsledků orientačního posouzení školní zralosti a připravenosti jsou navržena následující dílčí opatření, která jsou směřována jednak k pedagogickým pracovnícům na mateřské škole v Řepově, kde průzkum probíhal a k rodičům dětí, které se průzkumu účastnily.

### **Pedagogická opatření:**

1. Pro děti s odloženou povinnou školní docházkou vypracovat a následně realizovat individuální plán s cílem napomoci vývojovému dozrání dětí. Příloha č. 15: Individuální plány pro děti s odloženou povinnou školní docházkou.
2. U dětí s odloženou povinnou školní docházkou provést retest z důvodů posouzení aktuálního stavu, zda přetrvávají prvky nezralosti nebo zda došlo ke kompenzaci pedagogickým působením na mateřské škole.
3. U dětí, jejichž rodiče nesouhlasili s odkladem povinné školní docházky, provést retest z důvodů posouzení aktuálního stavu, zda přetrvávají prvky nezralosti nebo zda došlo vlivem pedagogického působení na základních školách ke kompenzaci projevů nezralosti.
4. Pokračovat ve spolupráci s rodiči a poskytovat jim informace o problematice školní zralosti a připravenosti formou nástěnek, individuálních pohovorů.
5. Zlepšit spolupráci s pedagogicko-psychologickou poradnou ve smyslu zorganizování odborných přednášek pro rodiče na téma školní zralost a připravenost a další aktuální témata.
6. Perspektivně uvažovat o školním psychologovi, který by mohl v mateřské škole působit externě, se záměrem pomáhat pedagogickým pracovnícům a rodičům řešit aktuální problémy.

### **Pedagogicko- psychologická opatření:**

1. Rodičům dětí narozených v měsících červen - srpen, pokud se projevují školní nezralostí doporučit vyšetření školní zralosti odborným psychologem v pedagogicko-psychologické poradně.
2. Rodičům dětí citově labilních v důsledku rozvodu doporučit hledat pomoc u odborného psychologa.

### **Logopedická opatření:**

1. U dětí s odloženou školní docházkou s přetrvávajícími nedostatky ve výslovnosti, artikulační neobratnosti pokračovat v logopedické péči na mateřské škole.
2. Děti s oslabenou verbální akustickou pamětí motivovat k práci s knihou, k přednesu básní a ke slovním hrám.

### **Speciálně pedagogická opatření:**

1. U dětí s odloženou školní docházkou s dílčími oslabeními zařadit vhodný reedukační program. Příloha č.15: Individuální plány pro děti s odloženou školní docházkou.
2. U dětí s odloženou školní docházkou provést retest z důvodů posouzení aktuálního stavu, zda přetrvávají dílčí oslabení nebo zda došlo k částečné či celkové kompenzaci.
3. Provést kontrolní retest u dětí, které zahájily povinnou školní docházku s dílčími oslabeními psychických funkcí z důvodu posouzení aktuálního stavu, zda přetrvávají daná oslabení nebo zda došlo k jejich kompenzaci
4. Pokud u těchto dětí nedojde ke kompenzaci doporučit učitelce základní školy sledovat, zda osvojování školních dovedností (čtení, psaní) probíhá v normě či nikoliv s návrhem na odborné vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně.

### **Výchovná opatření:**

1. Doporučit rodičům dětí s odloženou školní docházkou spolupracovat s učitelkou při reedukaci dlíčích oslabení (věnovat se dítěti také doma), aby došlo k jejich zlepšení či úplné kompenzaci.
2. Rodičům s nejednotnou a rozmazlující výchovou taktně doporučit upravit výchovný přístup v rodině. Vymezit výchovné požadavky, sjednotit se na nich a důsledně požadovat jejich plnění.
3. Rodičům dětí s nižším sebevědomím, nejistotou v plnění úkolů a citovou labilitou, nesamostatností doporučit časté povzbuzování dětí, postupně zvyšovat nároky, samostatně plnit nejprve jednodušší úkoly pak náročnější, postupně prodlužovat odloučení od rodičů (zájmový kroužek, pobyt u prarodičů apod.)
4. U dětí s logopedickým nálezem doporučit rodičům pravidelnou docházku do logopedické poradny v mateřské škole a pečlivou domácí přípravu.
5. U dětí s oslabenou verbální akustickou pamětí rodičům doporučit více pracovat s knihou, hrát slovní hry.
6. U dětí s přetrvávajícími poruchami spánku a citovou labilitou v důsledku rozvodu rodičů doporučit i konzultaci s psychologem.

## 6. Seznam použitých zdrojů

- Dittrich, P. *Pedagogicko-psychologická diagnostika*. 1. vyd. Praha: H+H Jinočany, 1992. 21 s. ISBN 80-85467-69-0
- Edfeldt, A., W. Reverzní test.
- Guziová, K. Kompetencie dieťaťa na záver predškolského obdobia. *Predškolská výchova*, 2002-2003, roč. LVII, č. 4, s. 1.
- Klenková, J. *Kapitoly z logopedie I*. 2. vyd. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-88-5
- Klenková, J. *Kapitoly z logopedie II. a III*. 1. vyd. Brno: Paido, 1998. 10 s. ISBN 80-85931-62-1
- Kropáčková, J. Školní zralost a připravenost. *Informatorium 3-8*, 2004, roč. XI, č. 2, s. 6-8.
- Langmeier, J. *Vývojová psychologie pro dětské lékaře*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1983. 63 s., 66 s., 78 s., 83-87 s., 79 s. ISBN 80-081-83
- Matějček, Z., Dytrych, Z. *Děti, rodina a stres*. 1. vyd. Praha: Galén, 1994. 94 s., 99 s., 119s. ISBN 80-85824-06-X
- Matějček, Z., Žlab, Z. Zkouška laterality. 1972. 3 s.
- Matějček, Z., Strnadová, M. Test obkreslování.
- Míka, J. Orientační test dynamické praxe. Bratislava, 1982.
- Sbírka zákonů č. 561/2004 s.10275, § 37, odst. 2.
- Sindelárová, B. *Předcházíme poruchám učení*. 2. vyd. Praha: Portál, 2000. 29 s. ISBN 80-7178-431-1
- Švancarová, D., Kuchárská, A. Test rizika.
- Švingalová, D. *Kapitoly z vývojové psychologie pro učitelství mateřských škol*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2003. 37 s., 41 s., 44 s., 53 s., 57 s. ISBN 80-7083-697-0
- Švingalová, D. *Teorie a praxe případové práce ve speciální pedagogice*. 1. vyd. Liberec. Technická univerzita v Liberci, 2004. 18-27 s., 31 s., 48 s. ISBN 80-7083-819-1
- Švingalová, D. *Kapitoly z vývojové psychologie*. 1. vyd. Liberec Technická univerzita v Liberci, 2003. ISBN 80-7083-697-0
- Švingalová, D. *Úvod do psychopedie*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2003. 56 s., 60 s. ISBN 80-7083-696-2

- Tomická, V. *Orientační logopedické vyšetření*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. 4 s., 17 s., 30-31 s., 8-9 s., 27 s. ISBN 80-7083-808-6
- Trpišovská, D. a kol. *Psychologická diagnostika pro učitele*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Pedagogická fakulta UJEP, 1997. 99 s., 40 s., 38 s. ISBN 80-7044-159-3
- Vágnerová, M. *Vývojová psychologie I*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. 133 s., 134 s., 142 s., 155 s. ISBN 80-7184-317-2
- Vágnerová, M. *Psychologie problémového dítěte předškolního věku*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2000. 89 s., 92-93 s. ISBN 80-7083-369-6
- Valentová, L. Vstup dítěte do školy z hlediska školní připravenosti. In. Kolláriková, Z., Púpala, B. *Předškolská a elementární pedagogika*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 220 s., 221- 222 s. ISBN 80-7178-585-7
- Wechsler, D. Wechslerova inteligenční škála pro děti. Praha: Testcentrum, 2002.
- Zelinková, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 114 s., 112 s. ISBN 80-7178-544-X

## **7. Seznam příloh**

- Příloha č. 1: Přehled stimulačních programů - s. 36
- Příloha č. 2: Záznamový arch k anamnestickému rozhovoru - s. 39
- Příloha č. 3: Hodnocení výkonu Jiráskova testu školní zralosti - s. 39
- Příloha č. 4: Test verbálního myšlení J. Jiráska - s. 39
- Příloha č. 5: Seznam slov na výslovnost dle Tomické (2004) - s. 39
- Příloha č. 6: Seznam slov na artikulační obratnost dle Tomické (2004)  
- s. 39
- Příloha č. 7: Logopedický záznamový arch - s. 40
- Příloha č. 8: Zkouška verbální sluchové paměti dle Tomické (2004)  
- s. 40
- Příloha č. 9: Zkouška laterality Štěpána, Petráše (1995) dle Tomické  
(2004) - s. 40
- Příloha č. 10: Záznamový arch zkoušky laterality - s. 40
- Příloha č. 11: Soubor diagnostických úkolů 1- 6 dle Sindelárové (2000)  
- s. 40
- Příloha č. 12: Kresba postavy č. 1 duben-říjen - s. 57
- Příloha č. 13: Kresba postavy č. 2 duben-říjen - s. 61
- Příloha č. 14: Kresba postavy č. 3: duben- říjen - s. 63
- Příloha č. 15: Individuální plány pro děti s odloženou povinnou školní  
docházkou - s. 95

### **Přehled stimulačních programů:**

Andersonová, J., Fischgrundová, S., Lobascherová M. *Dobry start do školy*. 1. vyd. Praha: Portál, 1993. ISBN 80-85282-66-6

Linc, V. *Psaní jako hraní I*. 2. vyd. Praha: Blug, 1994. ISBN 80-856535-18-6

Janečková, D. *Hry pro pravo-levou orientaci*. 1. vyd. Havlíčkův Brod. Tobiáš, 2004. ISBN 80-7311-024-5

Michalová Z. *Čáry máry*. 2. vyd. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 2002. ISBN 80-7311-013-X

Michalová, Z. *Rozvoj početních představ II*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 2002. ISBN 80-7311-004-0

Michalová, Z. *Shody a rozdíly - pracovní listy pro rozvoj zrakového vnímání*. 1. vyd. Havlíčkův Brod. Tobiáš, 1998. ISBN 80-85808-60-9

Oprailová, E. *Než půjdeš do školy 1*. 1. vyd. Praha: Blug, 1995. ISBN 80-85635-37-2

Oprailová, E. *Než půjdeš do školy 2*. 1. vyd. Praha: Blug, 1996. ISBN 80-85635-73-9

Sindelarová, B. *Předcházíme poruchám učení*. 2. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-431-1

## **Záznamový arch anamnestického rozhovoru**

### **Osobní anamnéza:**

1. Zvláštnosti průběhu těhotenství (rizikové těhotenství, nemoci v průběhu těhotenství, medikace apod.).....
2. Zvláštnosti průběhu porodu (překotný, dlouho trvající, císařským řezem apod.).....
3. Porodní váha a míra dítěte.....
4. Období těsně po porodu (novorozenecká žloutenka, umístění dítěte v inkubátoru apod.).....
5. Kdy začalo dítě sedět bez opory.....
6. Zda proběhla fáze lezení.....
7. Kdy začalo dítě samo chodit.....
8. Hygienické návyky (kdy přestalo mít plenky).....
9. Spánek (zda je klidný, budí se v noci, děsivé sny apod.).....
10. Hrubá motorika (celková obratnost - jízda na kole, bruslení apod.).....
- .....
11. Jemná motorika (zda má zájem o kreslení, stavebnice apod.).....
- .....
12. Prodělané úrazy, nemoce, operace.....
13. Trpí strachem, úzkostí, pomočováním, nočními děsy, poruchami trávení apod....
- .....

### **Vývoj řeči:**

1. První křik (spontánní, křičení apod.).....
2. První slova ( který měsíc, opožděná řeč).....
3. Zájem o komunikaci (rychlé osvojování slov, odmítalo mluvit).....
- .....

### **Rodinná anamnéza:**

1. Věk a vzdělání rodičů.....
2. Počet dětí v rodině.....
3. Rodina úplná, neúplná.....
4. Otec, matka (vlastní, nevlastní).....
5. Vady řeči v blízké rodině ( nesprávná výslovnost hlásky apod.).....
- .....
6. Zátěžové nemoci v rodině (astma, alergie apod.).....
- .....

### **Sociabilita:**

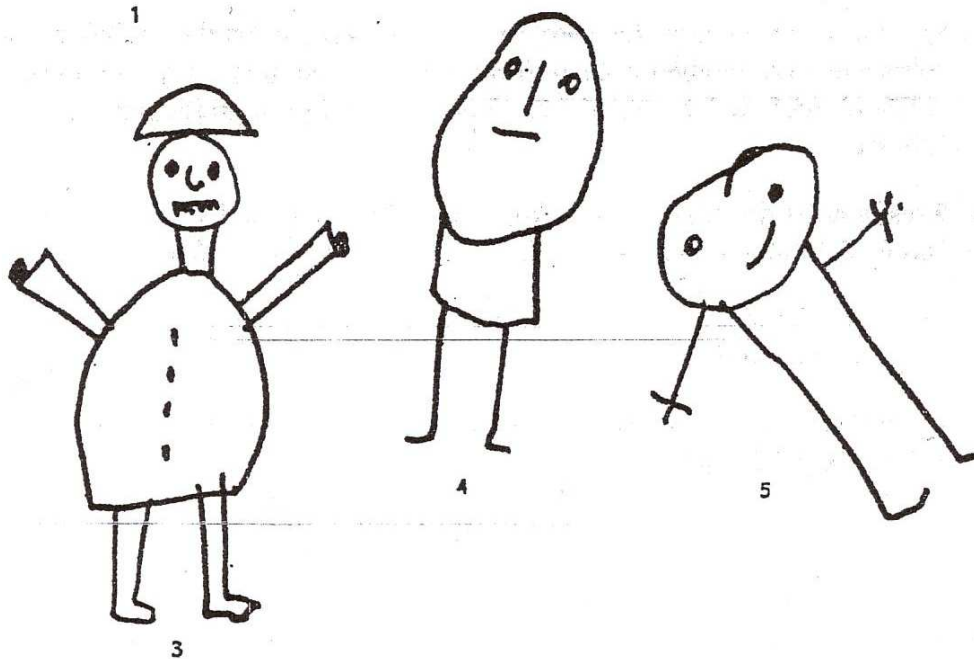
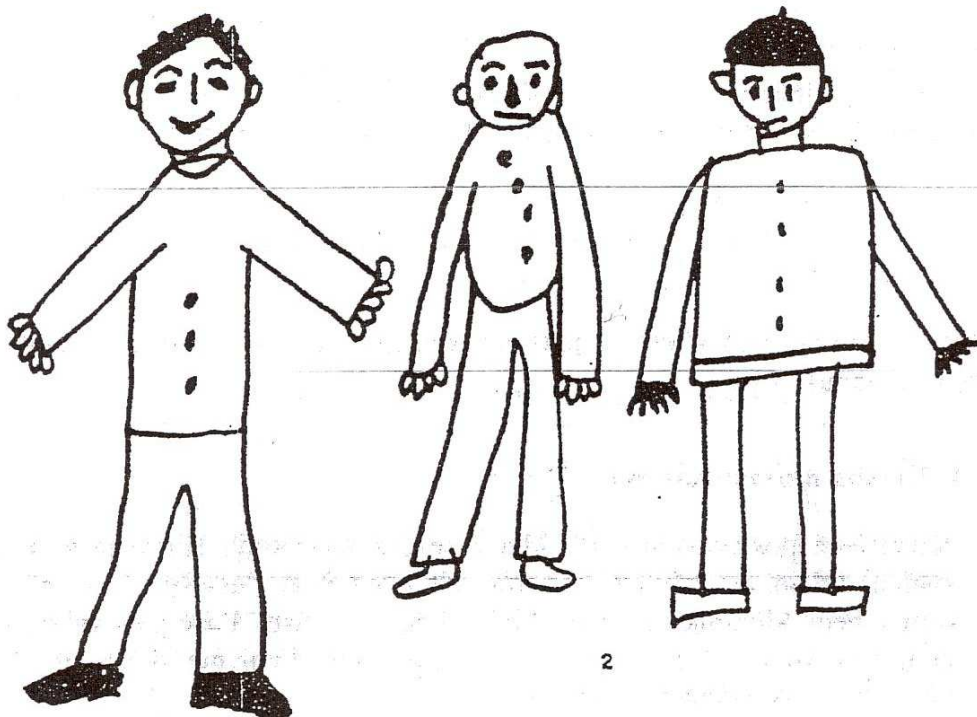
1. Dítě je samostatné, nesamostatné.....
2. Závislost na rodičích (matce, otci, jiné osobě).....
3. Respektování autority (matku, otce, jiná osoba, uč. v MŠ).....
4. Zda je schopné odloučit se od rodičů (zájmový kroužek, přes noc, více dnů).....
- .....



### Úkol č. 1: Kresba mužské postavy

- 1 bod:** Nakreslená postava musí mít hlavu, trup a končetiny. Hlava je s trupem spojena krkem a není větší než trup. Na hlavě jsou vlasy (popř. je zakrývá čepice nebo klobouk) a uši, v obličeji oči, nos a ústa. Paže jsou zakončeny pětiprstou rukou. Nohy jsou dole zahnuté. Vyjádření mužského oblečení. Postava je nakreslena tzv. syntetickým způsobem.
- 2 body:** Splnění všech požadavků jako na jedničku kromě syntetického způsobu zobrazení. Tři chybějící části (krk, vlasy, jeden prst ruky, ne však část obličeje) mohou být prominuty, jsou-li vyváženy syntetickým způsobem zobrazení.
- 3 body:** Kresba musí mít hlavu, trup a končetiny. Paže nebo nohy kresleny dvojitou čarou. Tolerujeme vynechání krku, uší, vlasů, oděvu, prstů a chodidel.
- 4 body:** Primitivní kresba s trupem. Končetiny (stačí jen jeden pár) jsou vyjádřeny jen jednoduchými čarami.
- 5 bodů:** Chybí jasné zobrazení trupu („hlavonožec“ nebo „překonávání hlavonožce“) nebo obou párů končetin.

Ukázka hodnocení úkolu č. 1



## Úkol č. 2 : Nápodoba psacího písma

- 1 bod:** Zcela dobře čitelné napodobení napsané předlohy. Písmena nejsou dvakrát větší než v předloze. Začáteční písmeno má výrazně patrnou výšku velkého písmene. Písmena jsou dokonale spojena ve tři slova. Nesmí chybět tečka nad písmenem j (nebo i). Opsaná věta se neodchyluje od vodorovné linie o více než o 30°.
- 2 body:** Ještě čitelné napodobení napsané věty. Na velikosti písmen ani na dodržení vodorovné linie nezáleží.
- 3 body:** Je patrné členění alespoň na dvě části. Lze rozpoznat alespoň čtyři písmena předlohy.
- 4 body:** S předlohou jsou si podobná alespoň dvě písmena. Celek ještě tvoří řádku „písma“.
- 5 bodů:** Čmárání.

### Ukázka hodnocení úkolu č. 2

Vís kupa.

Vís kupa.

Vís kupa

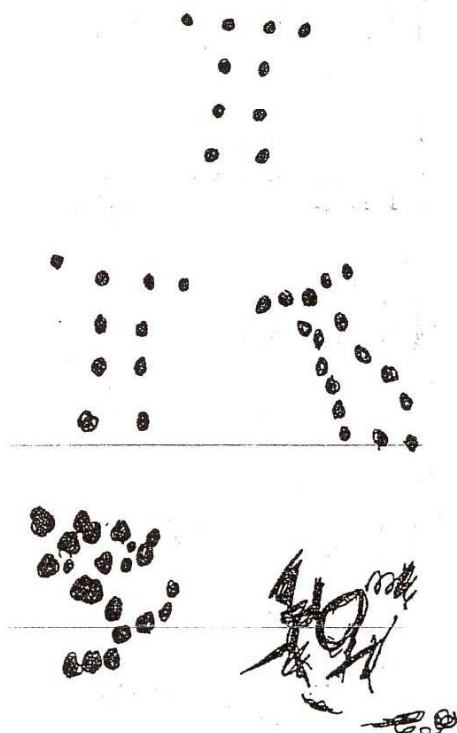
Vís kupa.

m m m m m m m m

### Úkol č. 3: Obkreslení skupiny teček

- 1 bod:** Téměř dokonalé napodobení předlohy. Tolerujeme jen velmi malé vychýlení jednoho bodu z řádky nebo sloupce. Zmenšení obrazce je přípustné, zvětšení nesmí být o více než o polovinu. Obrazec musí být rovnoběžný s předlohou.
- 2 body:** Počet i sestavení bodů musí odpovídat předloze. Lze prominout vychýlení až tří teček o půl šířky mezery mezi řádky nebo sloupci.
- 3 body:** Celek se svým obrysem podobá předloze. Výškou a šířkou ji nepřevyšuje více než dvakrát. Teček nemusí být správný počet, ale nesmí jich být víc než dvacet a méně než sedm. Toleruje se jakékoli pootočení – i o  $180^\circ$ .
- 4 body:** Obrazec se svým obrysem již nepodobá předloze, skládá se ale ještě z teček. Na velikosti obrazce a na počtu teček nezáleží. Jiné tvary (čáry) nejsou přípustné.
- 5 bodů:** Čmárání.

#### Ukázka hodnocení úkolu č. 3





### 1.3.9.2 Test verbálního myšlení

Jde o orientační verbální test školní zralosti. Autorem testu je také **J. Jirásek**.

Skórování

<b>1. Které zvíře je větší – kůň nebo pes?</b>	
kůň .....	0
špatná odpověď .....	-5
<b>2. Ráno snídáme a v poledne ... ?</b>	
obědváme, jíme polévku, knedlíky, maso .....	0
svačíme, večeříme, spíme aj. chybné odpovědi .....	-3
<b>3. Ve dne je světlo, v noci je ... ?</b>	
tma .....	0
špatná odpověď .....	-4
<b>4. Obloha je modrá, tráva je ... ?</b>	
zelená .....	0
špatná odpověď .....	-4
<b>5. Proč se před příjezdem vlaku zavírají podle trati závozy?</b>	
Aby se vlak nesrazil s autem. Aby pod vlak nikdo nevběhl. ....	0
špatná odpověď .....	-1
<b>6. Třešně, švestky, hrušky, jablka ... to je?</b>	
ovoce .....	1
špatná odpověď .....	-1
<b>7. Co je to Praha, Beroun, Plzeň?</b>	
města .....	1
nádraží .....	0
špatná odpověď .....	-1
<b>8. Kolik je hodin? Ukázat na papírových hodinách: čtvrt na sedm, za pět minut osm, čtvrt na dvanáct a pět minut</b>	
dobře určeno .....	4
určeno jen čtvrt, celá .....	3
nezná hodiny .....	0
<b>9. Malá kráva je telátko, malý pes je ..., malá ovce je ...?</b>	
štěňátko (štěně), jehňátko (jehně) .....	4
jen jeden ze dvou údajů .....	0
špatná odpověď .....	-1
<b>10. Podobá se pes více kočce nebo slepici? Čím, co mají stejného?</b>	
Kočky, mají čtyři nohy, chlupy, ocas, drápy (stačí jedna podobnost) .....	0
kočky (bez udání znaku podobnosti) .....	-1
slepici .....	-3
<b>11. Proč má vozidlo brzdu?</b>	
dva důvody (Aby mohlo brzdit s kopce, zpomalit v zatáčce, zastavit v případě nebezpečí srážky, vůbec zastavit při ukončení jízdy) .....	1
jeden důvod .....	0
špatná odpověď (např. to by nejelo bez brzdy) .....	-1



<b>12. Čím se podobají kladivo s sekera?</b>	
dva společné znaky (Jsou ze dřeva a ze železa. Mají topůrko. Dají se jimi zatloukat hřebíky. Je to nářadí. Na zadní straně jsou placaté.) .....	3
jedna podobnost .....	2
špatná odpověď .....	0
<b>13. Čím se sobě podobají veverka a kočka?</b>	
savci nebo uvedení dvou společných znaků (Mají čtyři nohy, ocas, srst, chlupy, kožich. Jsou to zvířata. Dovedou lézt po stromech.) .....	3
jedna podobnost .....	2
špatná odpověď .....	0
<b>14. Čím se liší hřebík a šroub? Podle čeho bys je rozeznal, kdyby tu ležely vedle sebe na stole?</b>	
Šroub má závit (vinty, takovou kroucenou čáru okolo, vroubky) .....	3
Šroub se šroubuje a hřebík se zatlouká – nebo: Šroub má matku .....	2
špatná odpověď .....	0
<b>15. Kopaná, skok vysoký, tenis, plavání ... to jsou ...?</b>	
sporty (tělovýchova) .....	3
hry (cvičení, cviky, tělocvik, závody) .....	2
špatná odpověď .....	0
<b>16. Které znáš dopravní prostředky?</b>	
tři pozemní dopravní prostředky a letadlo nebo loď .....	4
jen tři pozemní dopravní prostředky nebo úplný výčet (i s letadlem nebo lodí), ale teprve po vysvětlení „Dopravní prostředek je to, čím se někam dopravujeme“ .....	2
špatná odpověď .....	0
<b>17. Čím se liší starý člověk od mladého? Jaký je mezi nimi rozdíl?</b>	
tři znaky (Starý člověk má šedivé nebo žádné vlasy, vrásky. Nemůže už tak pracovat. Špatně vidí. Špatně slyší. Je častěji nemocný. Dříve umře než mladý) .....	4
jeden nebo dva rozdíly .....	2
špatná odpověď (Má hůl. Kouří.) .....	0
<b>18. Proč lidé pěstují (provozují) sporty?</b>	
Dva důvody (Aby byli zdraví – otužilí, silní. Aby byli pohyblivější. Aby měli rovné tělo. Aby nebyli tlustí. Dělají to pro zábavu. Chtějí dosáhnout rekordu – zvítězit, aj.) .....	4
jeden důvod .....	2
špatná odpověď (Aby něco uměli. To se vsadí o peníze a vyhrajou) .....	0
<b>19. Proč je nemravné (nesprávné, špatné), když se někdo vyhýbá práci?</b>	
Ostatní se na něho musí díít (nebo jiné vyjádření toho, že je tím poškozen i někdo jiný) .....	5
Je líný nebo Málo vydělá a nemůže si nic koupit .....	2
špatná odpověď .....	0

**20. Proč se musí na dopis nalepit známka?**

Platí se tím za doručení (dopravu) toho dopisu .....	5
Ten druhý by musel zaplatit pokutu .....	2
špatná odpověď .....	0

**Výsledek v testu je součet bodů (+ a -) dosažených v jednotlivých otázkách.**

**Celkové hodnocení:**

- +24 bodů a výše: výrazně nadprůměrná úroveň
- +14 až +23 bodů: nadprůměrná úroveň
- 0 až +13: průměrný výsledek
- 1 až -10 bodů: podprůměrná úroveň
- 11 bodů a méně: velmi podprůměrná úroveň

**Celkový výsledek testu (úroveň školní zralosti) je dán součtem bodů v jednotlivých úlohách.**

Součet bodů	Úroveň školní zralosti
3 – 5	výrazný nadprůměr
6	nadprůměr
7 – 9	průměr
10 – 11	slabší průměr
12	podprůměr
13 – 15	velmi slabá úroveň



## 1.8 ORIENTAČNÍ VYŠETŘENÍ VÝSLOVNOSTI

### ➤ SAMOHLÁSKY

- A - Adam, ano, máma, Dana, bác
- O - Ota, on, boty, Ola
- U - ucho, bum, bubák, bu-bu,
- E - Eva, mele, dáme, mete, led
- I - indián, Ital, jí, jíme, holí, mísa.

### ➤ DVOJHLÁSKY

- AU - auto, au, fauly
- OU - ouvej, moucha, jedou, houpou, budou.

### ➤ SOUHLÁSKY

#### 1. ARTIKULAČNÍ OKRSEK

- P - Pepa, pá-pá, houpá, hopká, houpačka, hop
- B - bába, boty, buben, oba, obojek, dub
- M - máma, med, doma, domov, domluví, dům
- F - fotí, Fanda, hafá, houfy, puf, píf
- V - vana; volá, vlasy, mává, povalí, polívka, loví, pohov

#### 2. ARTIKULAČNÍ OKRSEK

- T - ty, táta, teta, mete, motá, matka, let, jet
- D - den, dám, hody, tudy, ledový, lednice, med, led
- N - na, noc, Dana, Lenka, lednový, len, den
- L - la-la, lak, léto, lino, lupen, loket, kolo, málo, holka, polka, vlak, půl, hůl, kůl
- C - cccc, cena, cape, Macek, ulice, kytice, leckdo, pec, moc
- S - ssss, sám, seno, maso, mísa, miska, louská, poslouchá, ves, les
- Z - bzzz, zima, zelí, zebe, koza, kozička, kůzle, mazel, mazlí, mez
- Č - čičí, čelo, čepka, peče, lečo, myčka, váleček, kopeček, heč, peč, počítač
- Š - šššš, šála, šije, šnek, Máša, hoši, koště, myška, mašle; myš, piš
- Ž - žžžž, žák, žena, žabák, žízala, může, kůže, možná, lež, věž
- R - rak, ruka, ryba, ráno, tráva, drak, mrak, kroupy, hrad, Jirka, sirka, vítr, Petr
- Ř - řeka, říká, věří, moře, tř, třída, dříví, hřeben, křičí, Jiřka, Mařka, věř, miř

#### 3. ARTIKULAČNÍ OKRSEK

- J - já, Jana, ježek, koleje, myje, moje, můj, tvůj
- Ť - ťuk, tik, ticho, tiká, chytí, letí, tělo, na plotě, gatě, leť, chyt', ťape
- Ď - dík, díky, hodí, hladit, děda, dělá, děkuji, mládě, kotě
- Ň - nikdo, Nina, nic, ničí, honí, něco, někdo, něčí, koně

#### 4. ARTIKULAČNÍ OKRSEK

- K - kolo, Kája, oko, mouka, holka, mák, koník
- G - ga-ga, guma, gól, vagón, Olga, buggy-buggy
- CH - ha-cha, chodí, chová, chleba, bacha, bouchá, buchy, buch

#### 5. ARTIKULAČNÍ OKRSEK

- H - ham, Hana, houká, váha, tahá, táhne, tah



## 1.6 ORIENTAČNÍ ZKOUŠKA ARTIKULAČNÍ OBRATNOSTI

### Průběh zkoušky:

- **dítě opakuje slabiky:**
  - ma ma ma ma, vu vu vu vu...
  - ba-da, ba-da, be-de, be-de...
  - kla-klu, ple-klu...
- **dítě opakuje jednoslabičná slova:**
  - frk, brk, trk, vlej, plej, mlok, drak, frac, tank, bank...
- **dítě opakuje slova dvojslabičná, trojslabičná a čtyřslabičná z otevřených slabik:**
  - máma, doba, koieno, poleno, limonáda, čokoláda...
- **dítě opakuje slova trojslabičná se souhláskovým shlukem:**
  - polívka, pohledy, zádrhel...
- **dítě opakuje slova artikulačně obtížná:**
  - čtvrtek, cvrček, paroplavba, podplukovník...
- **dítě opakuje slova, ve kterých se vyskytují párové hlásky ostré a tupé řady sykavek:**
  - sešít, šustí, Saša, osuška, švestka, sušenka –pokud dítě nedokáže po nás slova správně opakovat, ve zkoušce nepokračujeme
  - slovní spojení: směšné štěně, šustí listí, Saša má žízeň, sušené švestky
  - u dětí mladšího školního věku pak lze použít tato spojení: Suší šusták. Pan Šusta suší šusták. Suším v sušárně švestky a sušenky.

Individuální logopedický záznam

Jméno:

Věk:

Poruchy výslovnosti

1. P B M FV	4. K G CH	Dyslalie hlásková	
2. T D N C Č Z Ž S Š R Ř L	5. H	Dyslalie slabiková Dyslalie slovní Dyslalie univerzální	
3. Ě ě Ň Ě	6. A E I O U AU OU EU	Dyslalie konstantní Dyslalie nekonstantní Dyslalie konsekventní Dyslalie nekonsekventní	

Mogilálie	
Paralálie	
Dyslalie	obouřetní (bilabiální)
	řetozubní (labiodentální)
	boková (laterální)
	řyká (stridens)
	přízubní (addentální)
	jazyková (lingvální)
	řvřdopatřová (palatální)
	měkopatřová (velární)
	čípřková (uvulární)
	řosová (nazální)
	hřtanová (layngeální)
	hřtanová (faryngeální)
	vřdechová (aspirační)

## Mutizmus

Elektivní mutizmus Projevy: hlas, řeč	Totální mutizmus Projevy: hlas, řeč, komunikace	Surdomutizmus Projevy: hlas, řeč, sluch
Doba přetrvávání příznaků:	Doba přetrvávání příznaků:	Doba přetrvávání příznaků:
Situace (příčina):	Situace (příčina):	Situace (příčina):
	Dg. lékaře:	Dg. lékaře:

## Poruchy řeči při poruchách CNS

Typ dysartrie: kortikální, pyramidová, extrapyramidová, cerebellární, bulbární, kombinovaná

Výslovnost: U O A E I T D N J L C S Z H C H P B M V P Ě Ď Ň K G Č Š Ž R Ř	Dýchání: Fonace: Rezonance: Sluch: Dysfagie:	Stupeň dysartrie: 1. lehká 2. středně těžká 3. těžká 4. variabilní
---	--	--

## OVŘ a dysfázie

Dosažené stadium vývoje řeči

1. křik reflexní	6. porozumění obsahu řeči včetně mimičky
2. křik emocionální	7. stadium emocionální
3. broukání	8. stadium asociační
4. žvatlání pudové	9. stadium logických pojmů
5. žvatlání napodobivé	10. stadium intelektualizace řeči

Impresivní složka řeči:	Expresivní složka řeči:	Fonematický sluch:	Dysgramatizmus:
1. věku přiměřená	1. věku přiměřená	1.	1. lehký stupeň
2. částečně narušená	2. částečně narušená	2.	2. střední stupeň
3. nerozumí řeči	3. nonverbální	3.	3. těžký stupeň



## 1.11 ORIENTAČNÍ ZKOUŠKA VERBÁLNÍ SLUCHOVÉ PAMĚTI

### Průběh zkoušky:

- **Zkouška básniček a rýmováček** typických pro daný věk (od Paci-paci po Polámal se mraveneček).
- **Zkouška věty:**  
Hra na ozvěnu: 3 - 4leté dítě – 3slovná věta, 5leté dítě – 5slovná věta, 6leté dítě – 6slovná věta.
- **Prodlužovaná věta.** Tvoříme společně s dítětem větu – logoped říká první slovo a dítě pokračuje – věta roste.
- **Hra: Babička jede do Číny a do kufru jí dáme...** Logoped dává první věc, dítě vždy zopakuje úvodní větu – Babička jede do Číny a dáme jí do kufru – zopakuje první slovo dané logopedem a přidá svoje. Slova musejí být zachována v daném sledu. 4leté dítě by si bez nápovědy mělo zapamatovat 4 slova, 5leté 5 slov...

*Pozn.: Úvodní věta se může měnit – Maminka jede na výlet a do batohu jí dáme, veze s sebou...*

### 1.13 ORIENTAČNÍ ZKOUŠKA LATERALITY

#### Průběh:

##### ➤ Zkouška stavění kostek.

Před dítě umístíme kostky tak, aby byly stejně vzdáleny od pravé i levé ruky a dítě má postavit věž.

Sledujeme používání rukou. Používá-li stále stejnou rukou (*např. levou*) usuzujeme na dominanci této ruky, střídá-li ruce, musíme zachytit, kterou rukou dal poslední kostku na věž, kdy už hrozí zborcení věže. Kostek musí být dostatečné množství.

**Hodnocení:** pokud používá pravou ruku při stavbě a levou až v závěrečné fázi, kdy se snaží zachránit věž – usuzujeme na dominanci levé ruky.

##### ➤ Zkouška zasouvání kolíčků.

Doprostřed před dítě rozprostřeme stojan s otvory na kolíčky a před ně do stejné vzdálenosti od levé i pravé ruky kolíčky (5). Vybídeme dítě, aby co nejrychleji zasunulo kolíčky do otvorů. Sledujeme, která ruka bude dominantní při zasouvání.

Pokud dítě ruce střídá – např. 2x pravou a 3x levou není dominance vyhraněna. O vyhraněnosti můžeme mluvit jen když zasune všech pět kolíčků levou nebo pravou rukou.

##### ➤ Zkouška stříháním:

Doprostřed před dítě položíme nůžky a papír. Chceme, aby dítě papír přestříhlo. Dominantní je ta ruka, která bere nůžky a stříhá.

##### ➤ Zkouška kreslením.

Před dítě doprostřed položíme papír a tužku a vyzveme jej, aby nakreslilo dům, květinu... Tento úkol pak opakujeme a záměrně vyzveme dítě, aby obrázek nakreslilo druhou rukou. První obrázek mu neukazujeme. Obě kresby porovnáme. Hodnotíme tlak na tužku, pevnost linie, hlavně detailnost a bohatost kresby.

Na dominanci lze usuzovat u kresby, která vykazuje větší bohatost, lepší strukturu kresby.

Tyto zkoušky, které uvádí Štěpán – Petráš (1995), je potřebné doplnit o zkoušky dominance oka.

➤ **Krasohled:**

Před dítě položíme krasohled a vyzveme ho, aby se do něho podíval. Sledujeme, zda dítě přímo přiblíží krasohled k oku, či zda se ani nemůže trefit a krasohled má v prostoru kořene nosu, tehdy vezmeme krasohled a na sobě ukážeme provedení instrukce. Zkoušku opakujeme 3x.

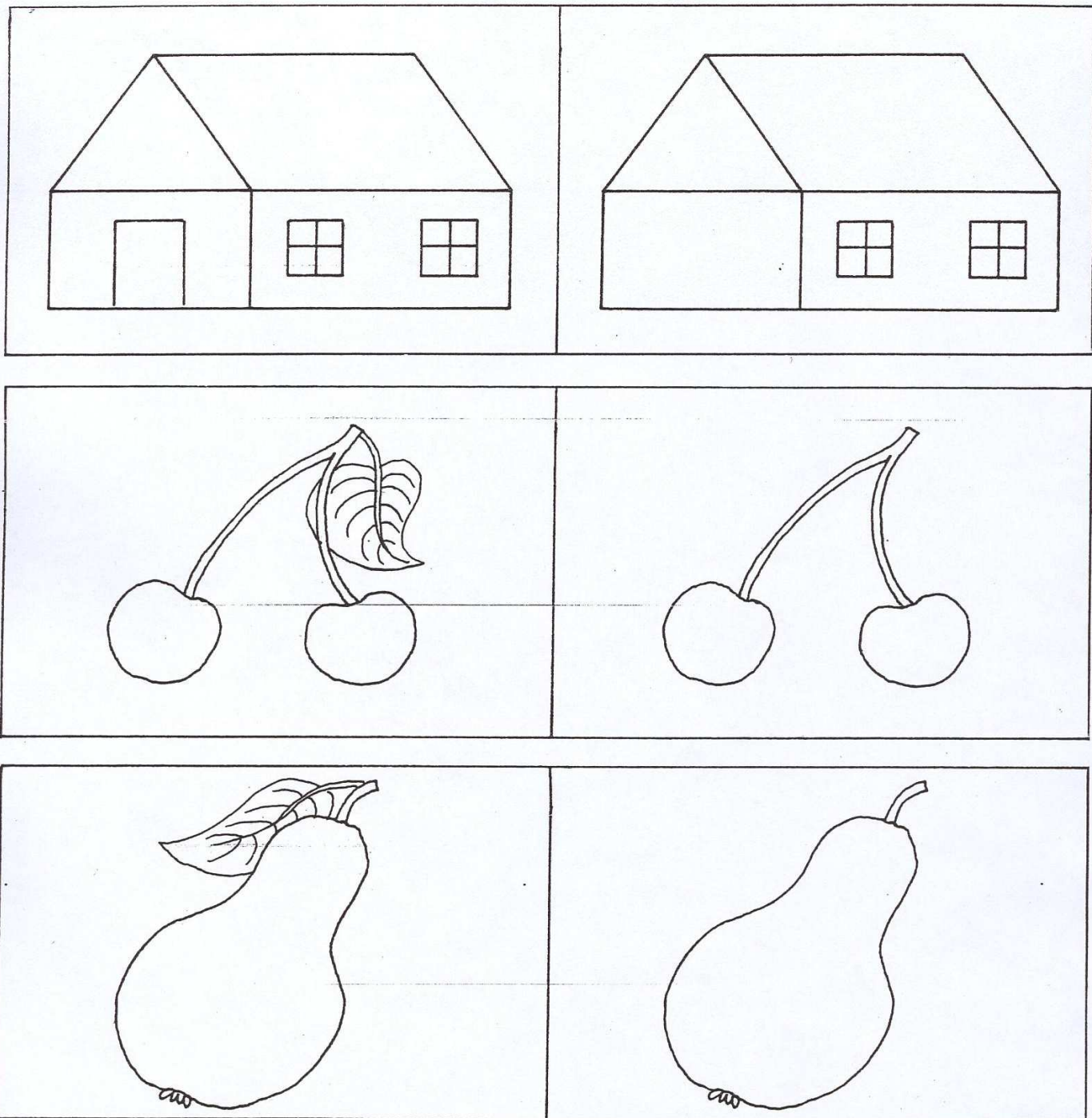
Pokud dítě vždy použije stejné oko, lze předpokládat jeho dominanci. Pokud použije 1x např. pravé a 2x levé nebo opačně je dominance oka nevyhraněná. Totéž lze provést s dalekohledem pro jedno oko.

Pokud dítě používá ve zkouškách ruky pravou ruku a ve zkoušce oko levé, můžeme usuzovat na zkříženou lateralitu a pro zdárný školní výkon je nutné nasadit intervenci vzhledem k pravolevé orientaci. Příznivější výsledek je, když vychází stejný párový orgán ruky a oka.

## Záznamový arch na zkoušku laterality

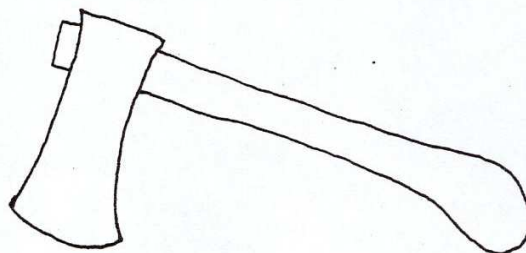
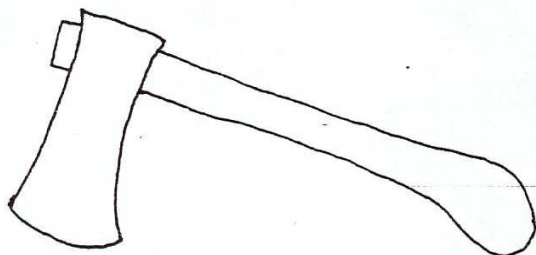
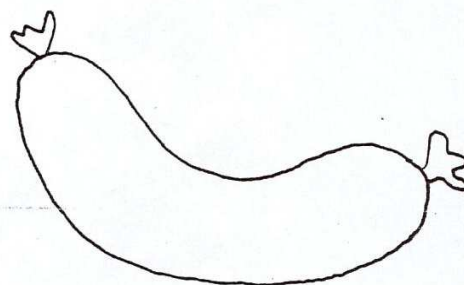
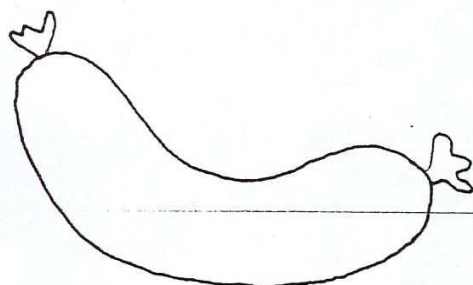
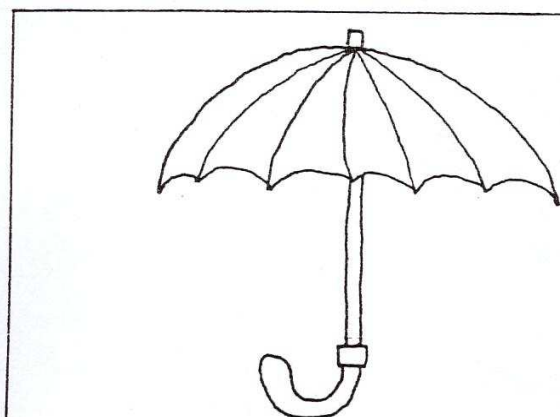
	P	L	A	Poznámka
<b>Horní končetiny</b>				
1. Zkouška stavění kostek				
2. Zkouška zasouvání kolíčků				
3. Zkouška stříháním				
4. Zkouška kreslením				
<b>Oči</b>				
1. Krasohled				



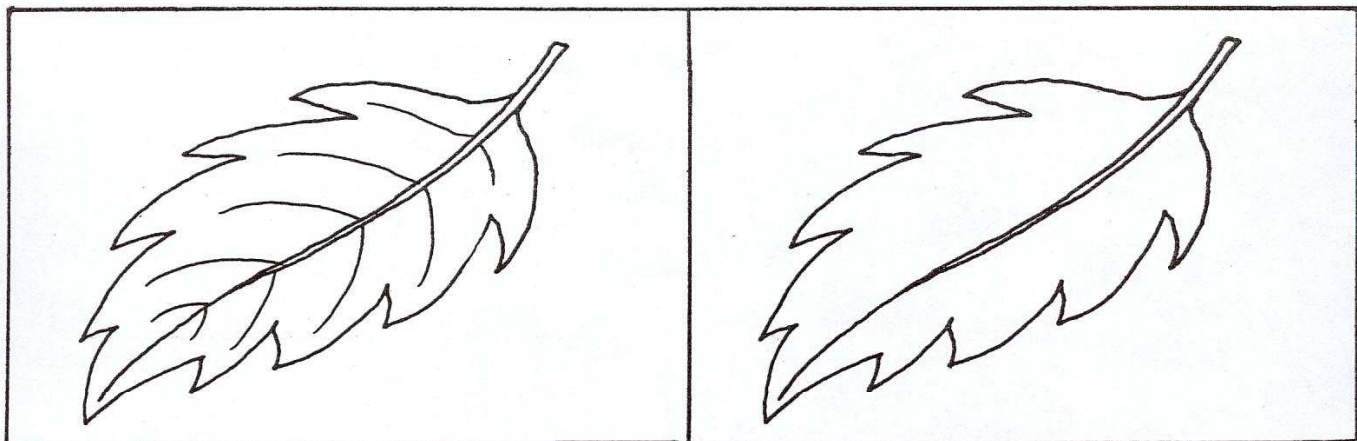


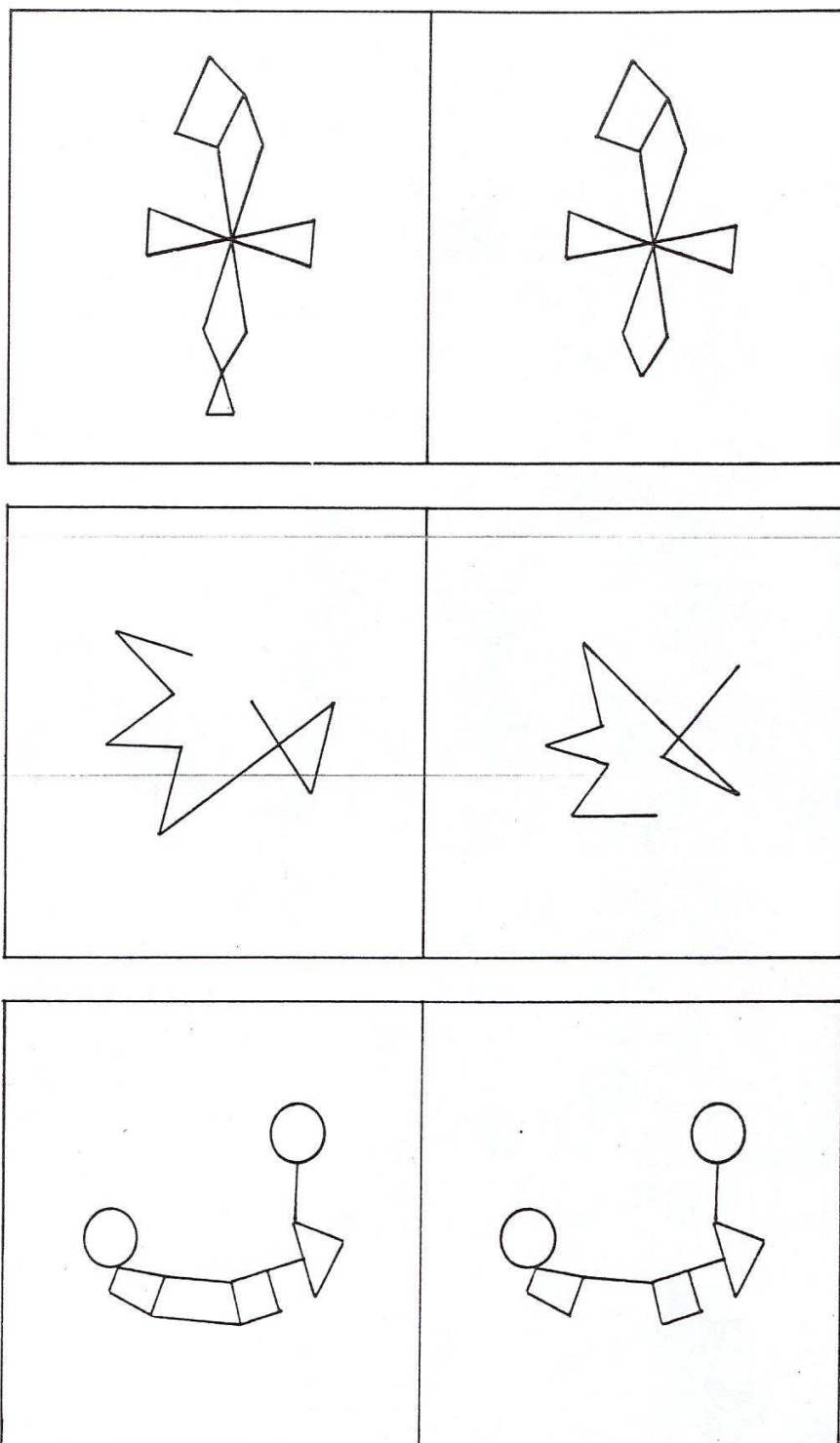
Soubor úkolů 1 - rozdíl v párových obrázcích



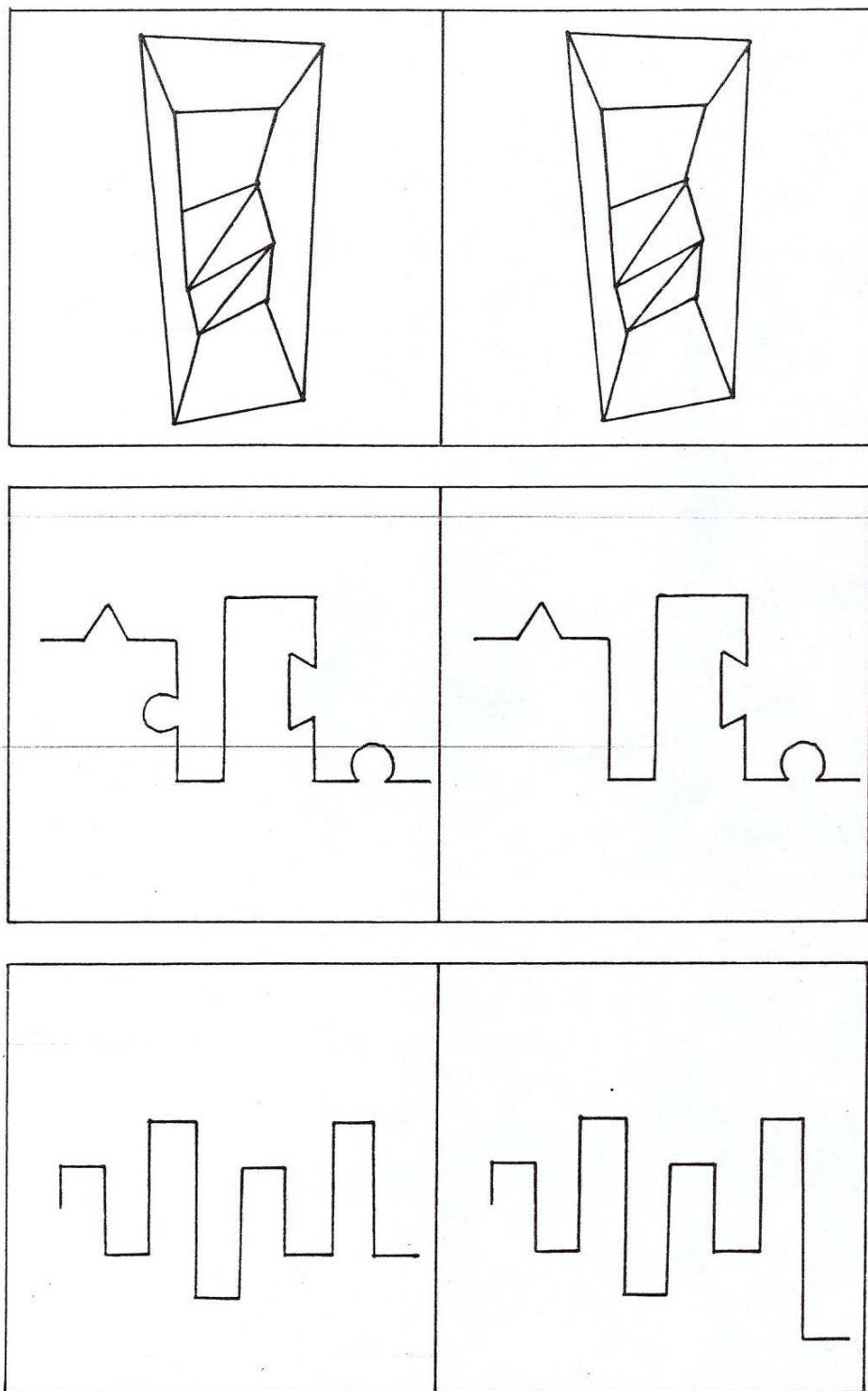


Soubor úkolů 1 - rozdíly v párových obrázcích



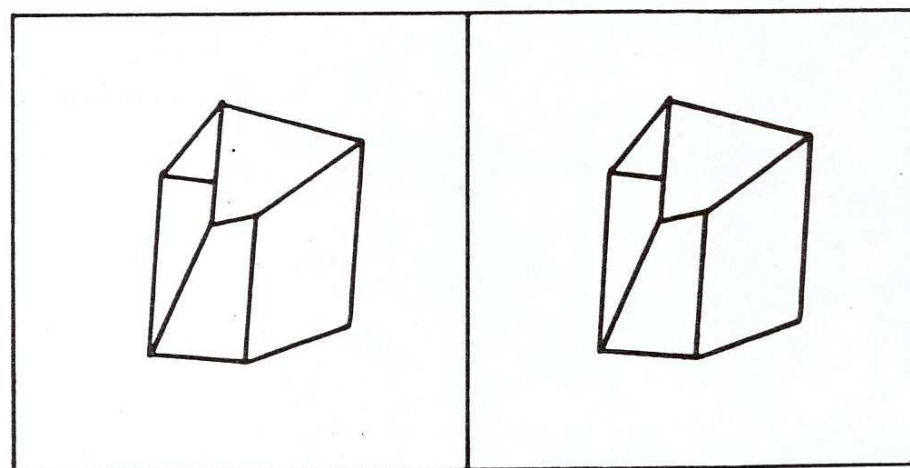
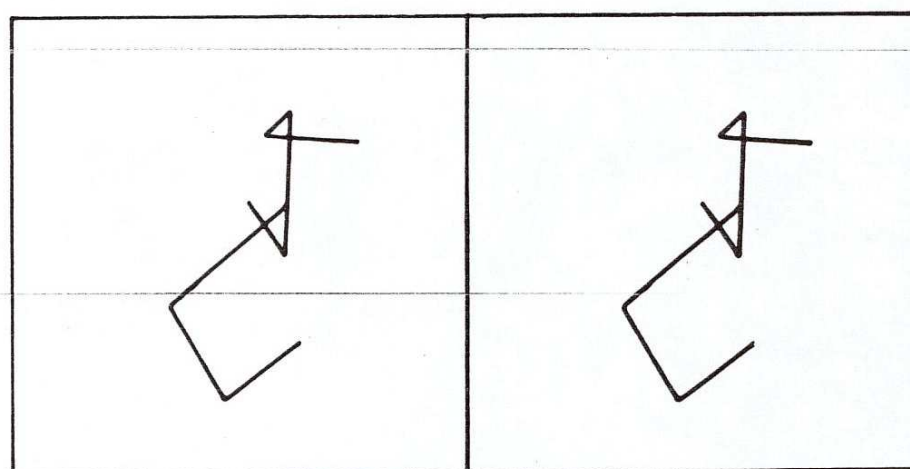
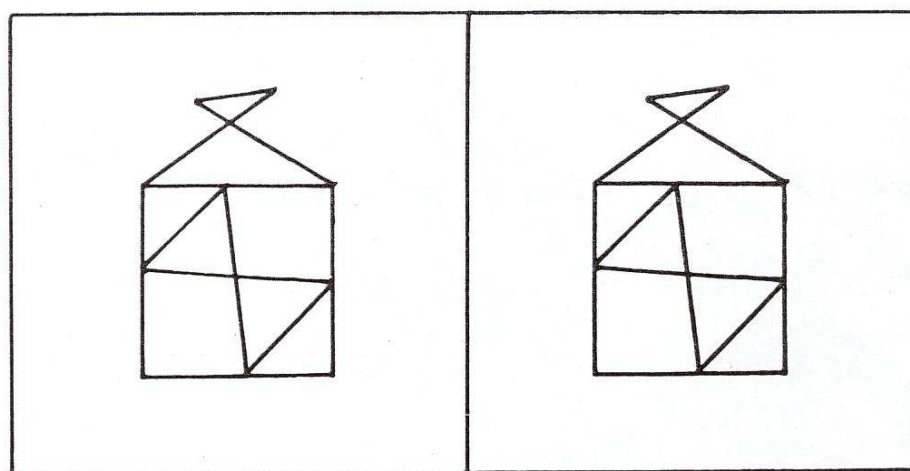


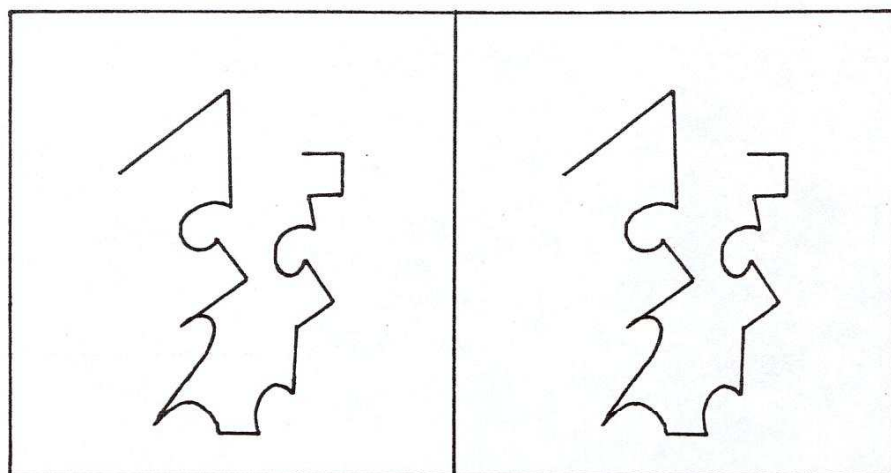
Soubor úkolů 2 - rozdíl v párových tvarech

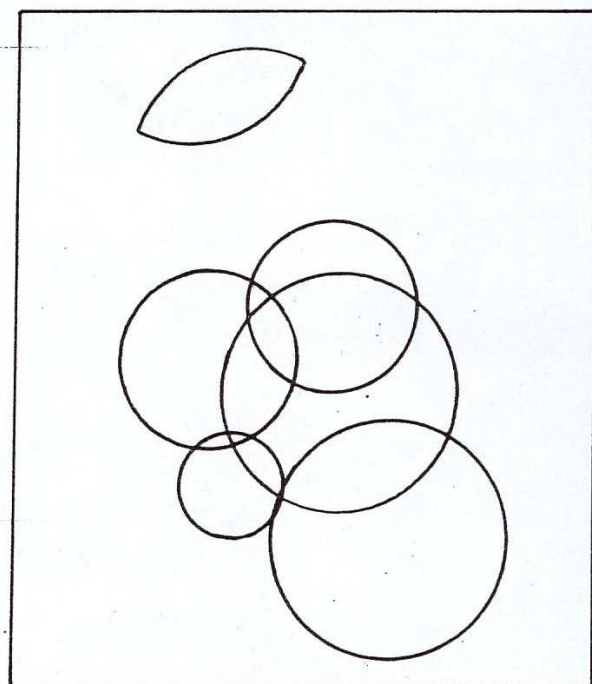
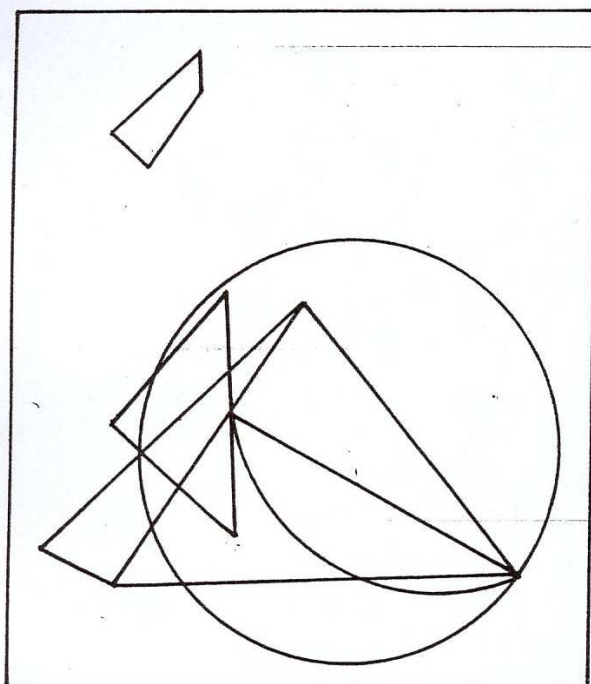
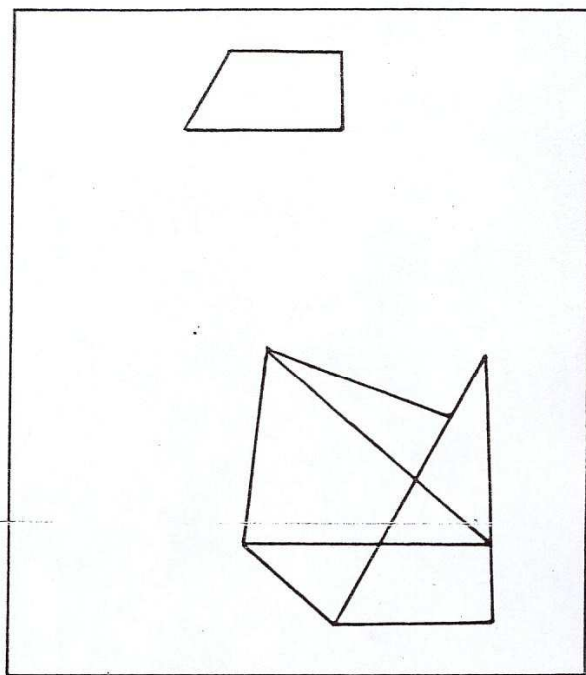
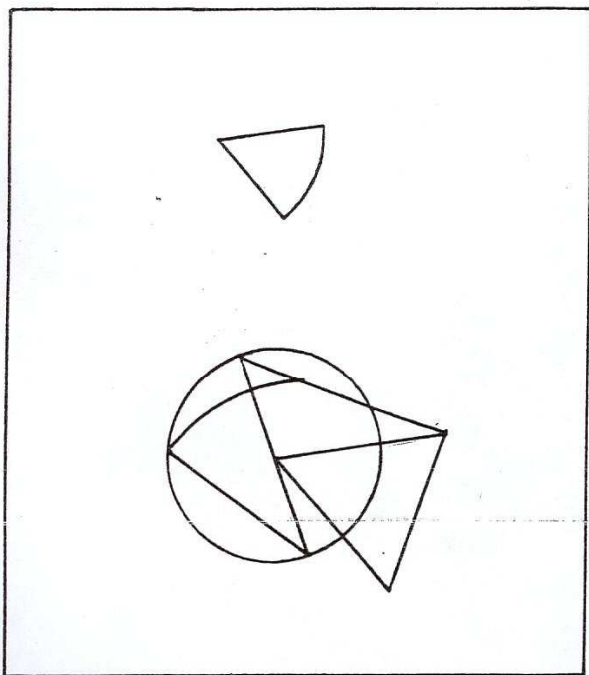


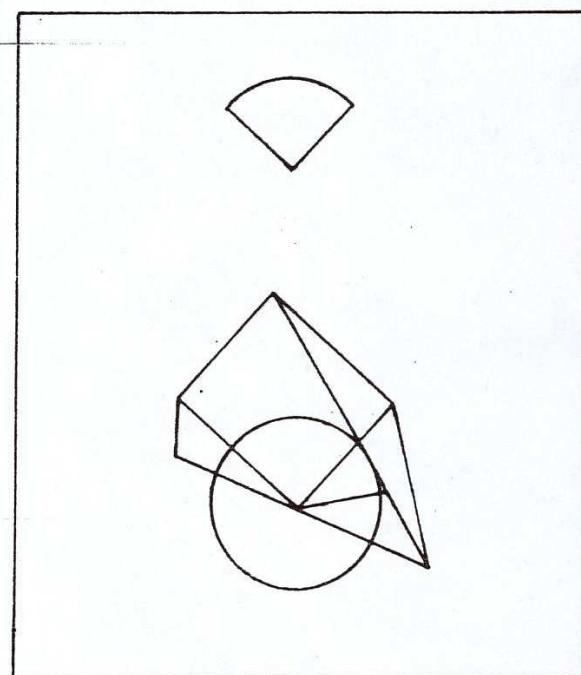
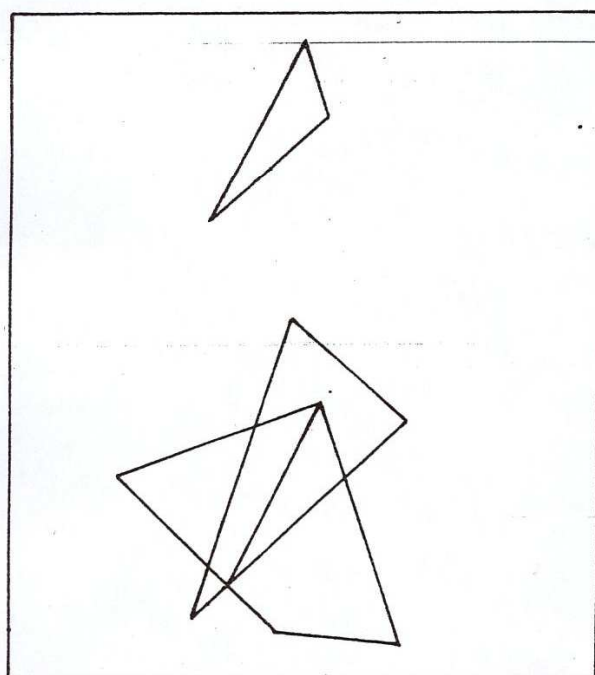
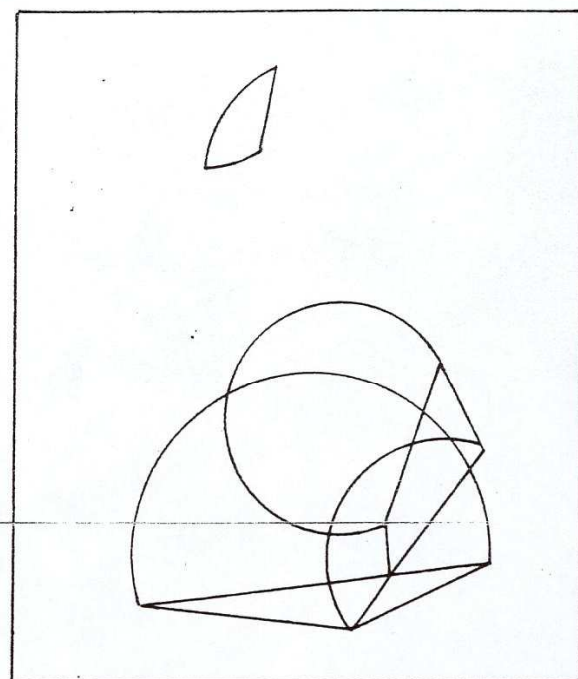
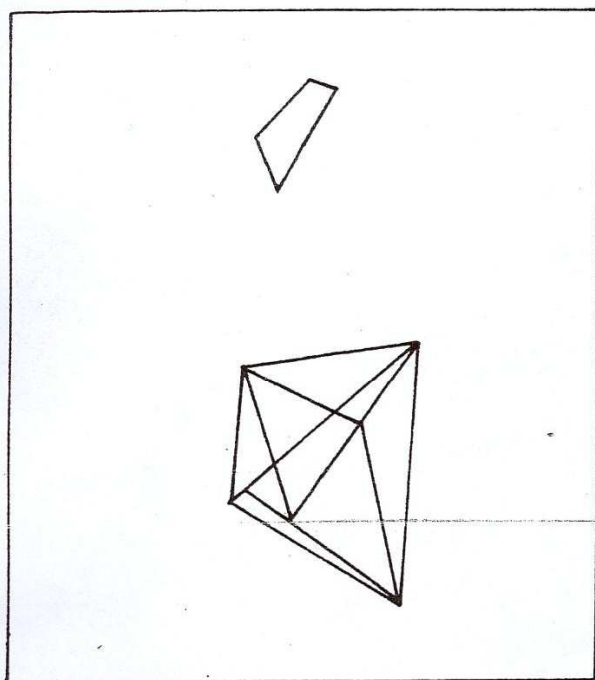
Soubor úkolů 2 - rozdíl v párových tvarech





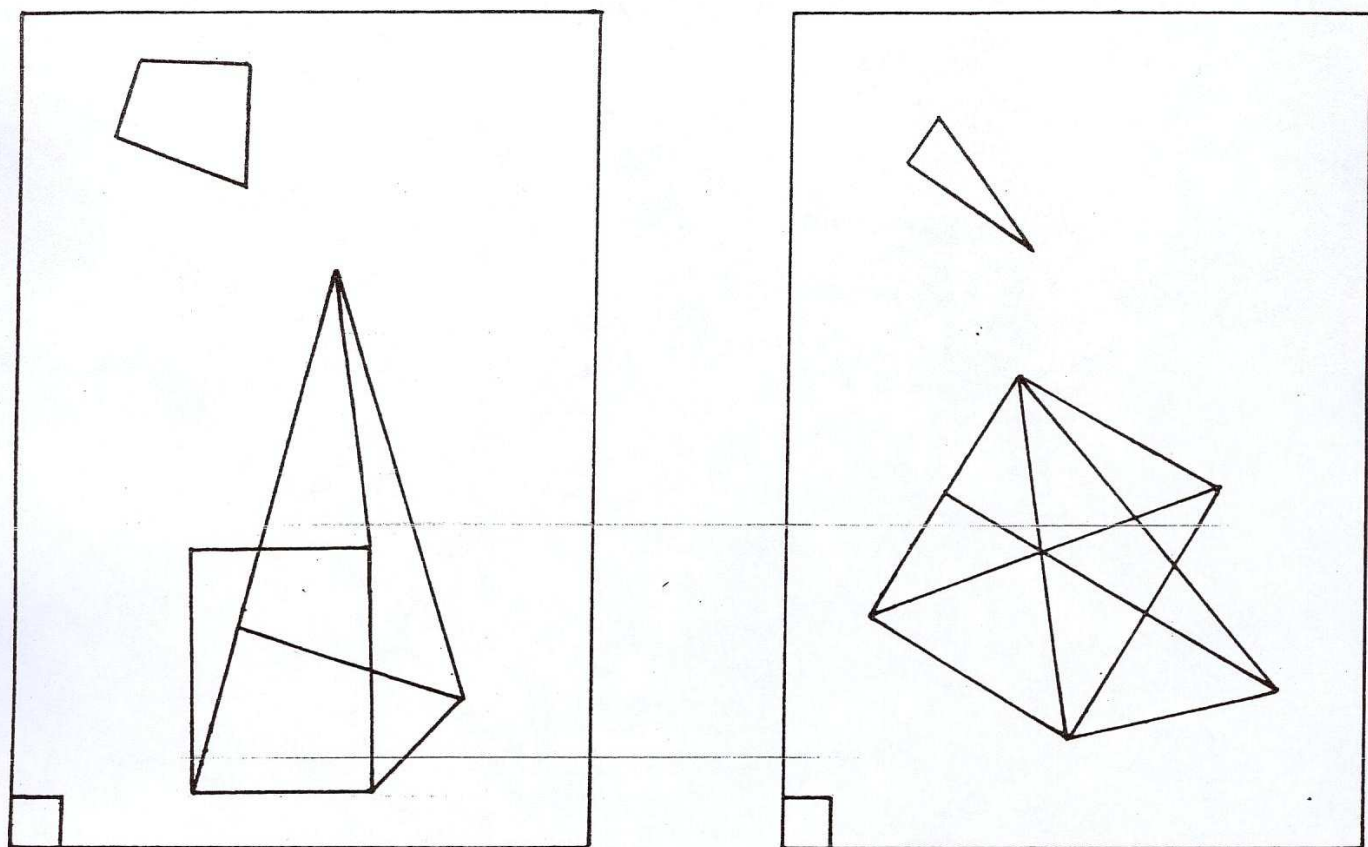


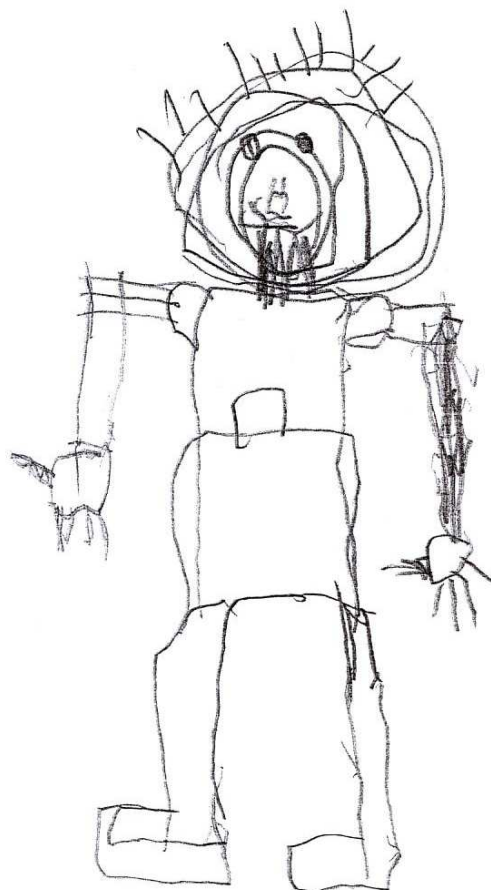


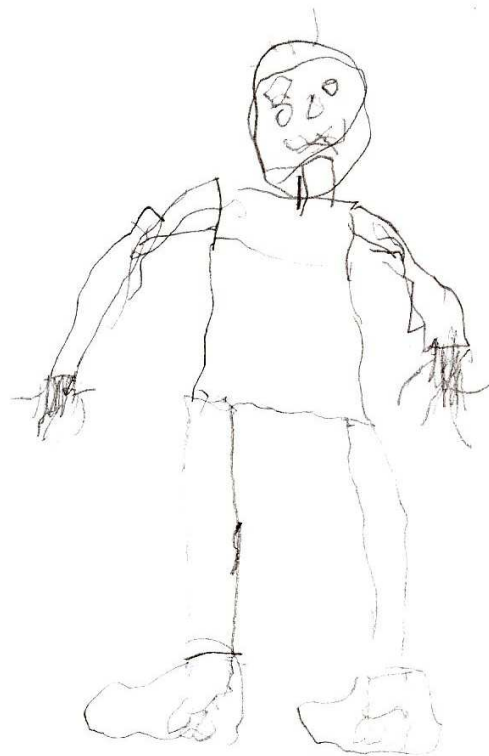


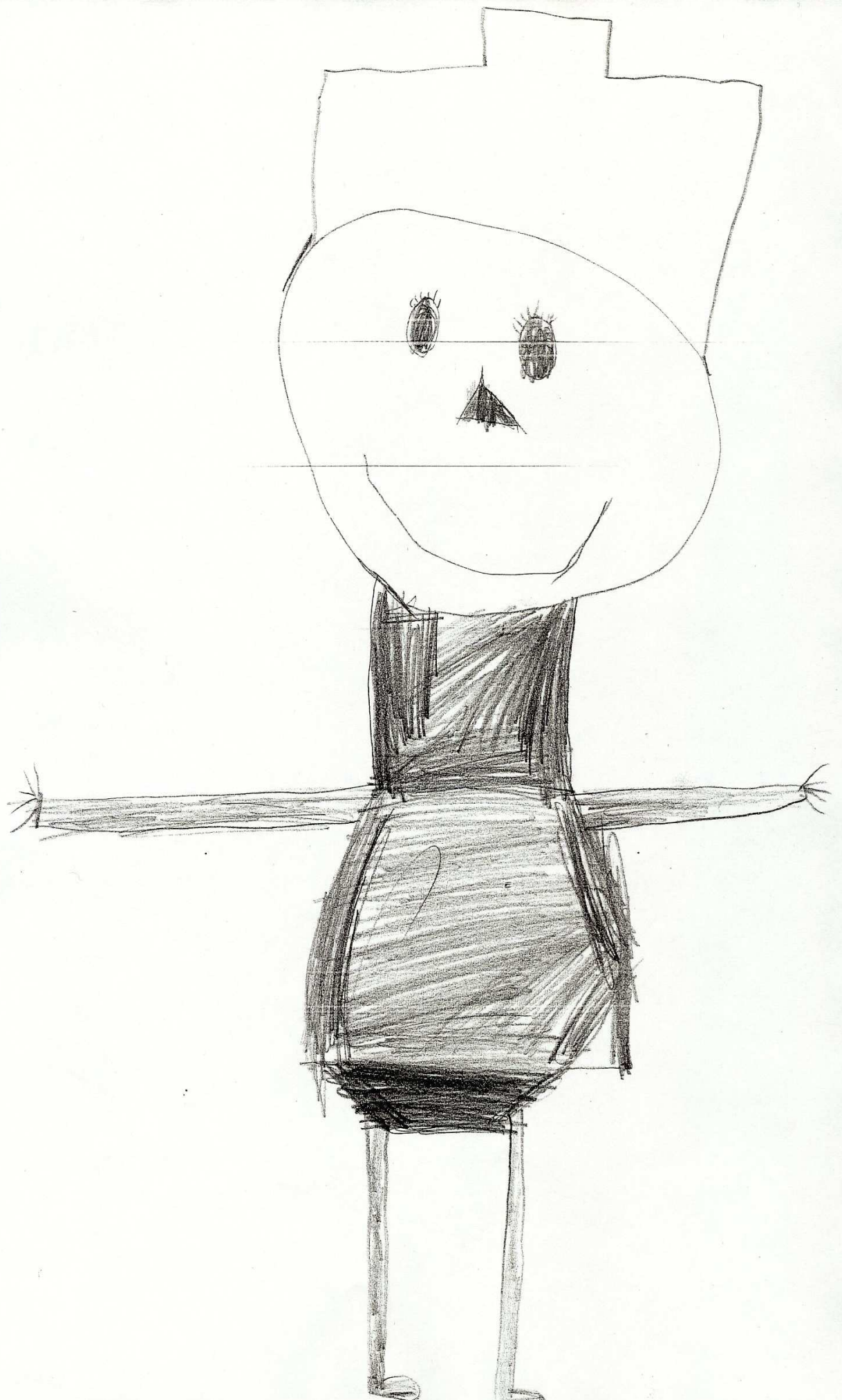
Soubor úkolů 3 - ukryté tvary

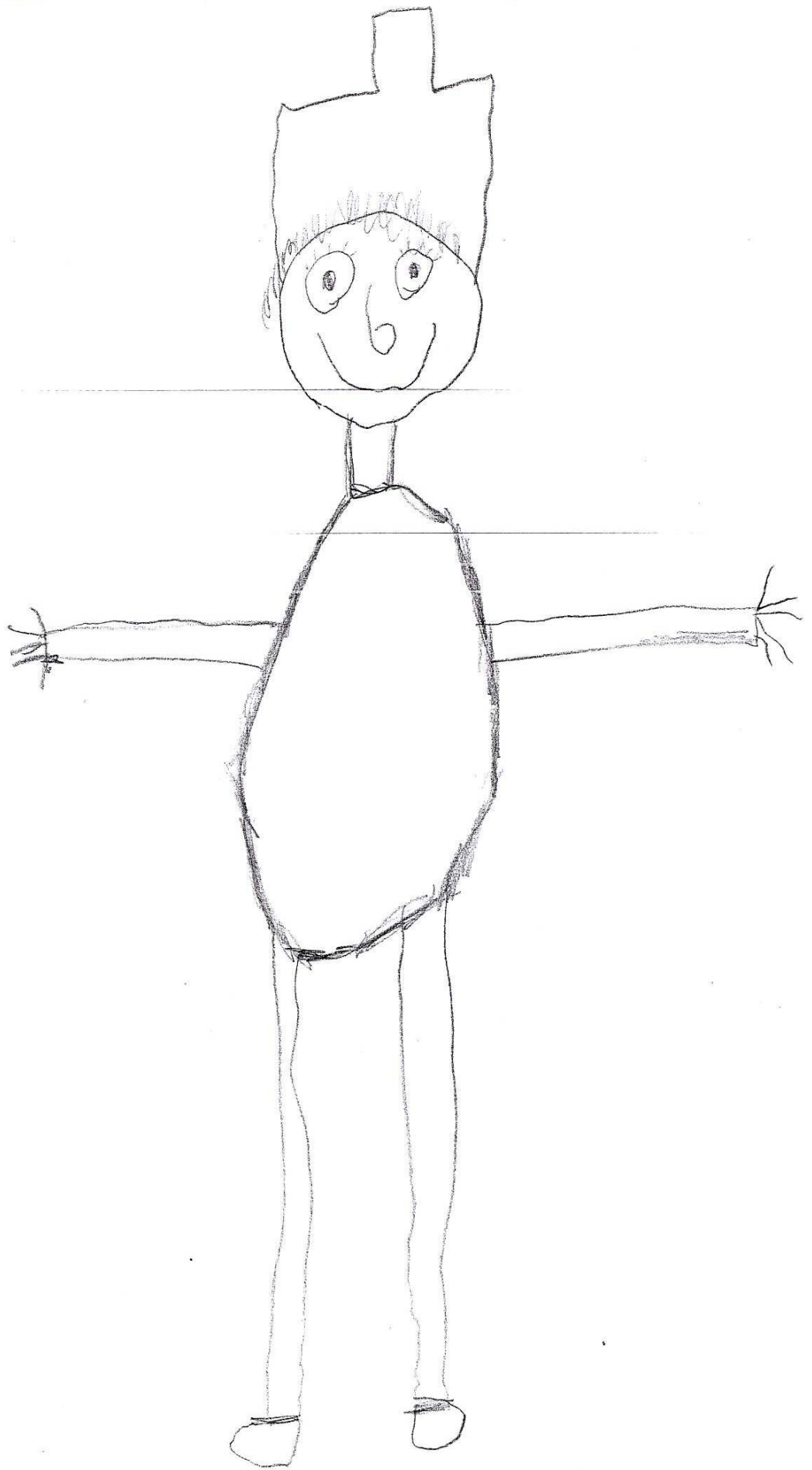


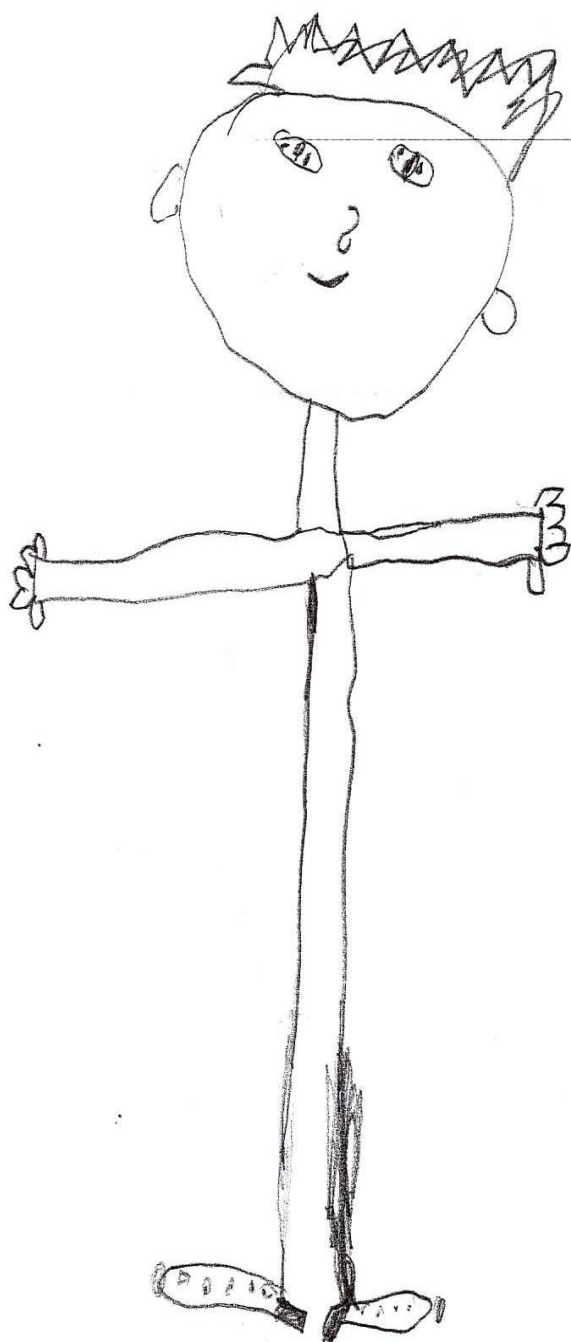


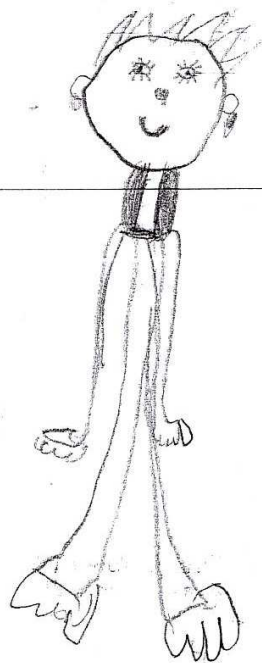












#### **4. Rozdíly mezi dvěma slovy**

##### **Seznam slov:**

1 dříve - dříve	6 níž - než
2 bez - bez	7 až - už
3 pak - pak	8 pro - pro
4 boudy - body	9 ještě - jistě
5 teď - teď	10 sít - snít

#### **5. Rozdíly mezi slovy nemajícími smysl**

##### **Seznam slov:**

1 sul - sol	6 ket - kot
2 jek - jek	7 toř - toř
3 pit - pit	8 mes mek
4 zaf - zaf	9 lan - lon
5 sip - sit	10 tus - tus

#### **6. Ukrytá slova**

##### **Seznam slov:**

1 přízeň	6 neklidný
2 vyhledat	7 nepříjemný
3 napříč	8 znejistět
4 nevinný	9 například
5 křehký	10 přímka



Jméno: J. B.

Datum narození:

Nástup do MŠ: 1. 9. 2003

Bydliště: Mladá Boleslav

Doporučení: Odklad povinné školní docházky v důsledku celkové nezralosti. Stimulace v oblasti nerovnoměrně rozvinutých rozumových schopností, jemné motoriky, senzomotorické koordinace, verbální akustické paměti, pozornosti, zrakové a sluchové percepce, sociální "otužování".

Aktuální stav: Opožděný vývoj kresby vzhledem k ostatním schopnostem, nerovnoměrně rozvinuté rozumové schopnosti, oslabení v oblasti jemné motoriky ( silný tlak na tužku, "křečovitost", nesprávný úchop tužky), senzomotorické koordinaci, verbální akustické paměti, zrakové a sluchové percepce, nevyhraněná dominance ruky (v kresbě používá levou ruku, v ostatních činnostech ruce střídá)

Řeč: Stimulace verbální akustické paměti nácvikem tématických básní, říkadel, písní, které se vztahují k okruhům "Školního vzdělávacího programu". Motivovat ke slovním hrám.

Rozumové schopnosti: Rozvíjet rozumové schopnosti při spontánní hře, při práci s knihou (dětské encyklopedie, dětské časopisy), zapojováním do řízených činností ( didaktické hry, frontální práce, pokusy apod.). Individuální přístup s použitím didaktického materiálu "Adam půjde do školy" autorky - M. Motlové.

Jemná motorika: Stimulace k výtvarným činnostem ( kreslení, malování, modelování, plošné a prostorové vytváření, tvoření z přírodnin), zařadit "trojhranný program" k nácviku správného úchopu tužky, uvolňovací cviky ruky. Na rozvoj jemné motoriky rukou využít didaktický materiál grafomotorických cvičení "Psaní jako hraní" autora - V. Lince (zpočátku volit velký formát papíru, postupně formát zmenšovat - postupovat od kresby ve stoje na svislou plochu, ke kresbě v sedu na vodorovnou plochu). Pro zlepšení senzomotorické koordinace zvolit vybarvování omalovánek, cesty a labyrinty –

didaktický materiál "Hrajeme si od jara do zimy" autorky - G. a M. Přikrylových,  
hra s drobným materiálem ( stavebnice, korálky, mozaiky, přírodniny apod.)

Hrubá motorika: v normě

Zraková a sluchová percepce: Stimulace pomocí programu metodiky  
"Předcházíme poruchám učení" autorky B. Sindelárové.

Volní úsilí: Stimulovat k dokončení činností a úkolů, vést k samostatnosti při  
jejich plnění povzbuzováním, pochvalou.

Sebeobsluha: v normě

Sociální oblast: Dbát na respektování autority učitelky - důsledný přístup k plnění  
požadavků, dodržování dohodnutých pravidel v dětském kolektivu, pokračovat v  
hudebním kroužku ve hře na flétnu, aktivní zapojení do veřejných vystoupení pro  
rodiče a pro obec.

Podporovat kamarádské vztahy i s ostatními dětmi, zmírňovat přílišnou závislost  
na sourozenci (dvojčata).

Školní rok: 2005-2006

## INDIVIDUÁLNÍ PLÁN

Jméno: N. B.

Datum narození: Nástup do MŠ: 1. 9. 2003

Bydliště: Mladá Boleslav

Doporučení: Odklad povinné školní docházky o jeden rok v důsledku sociální nezralosti.

Aktuální stav: Výrazně nadprůměrná úroveň ve všech oblastech, pohybové a hudební nadání. Nadměrná závislost na matce a sourozenci (dvojče).

Řeč: Pro velmi dobré řečové schopnosti dítě pokračuje v zájmovém kroužku angličtiny na MŠ.

Rozumové schopnosti: V řízených činnostech uspokojovat zájem dítěte o náročnější úkoly.

Jemná motorika: Podporovat zájem dítěte o výtvarné činnosti zařazováním netradičních technik (keramika, vyšívání, dekorativní vystřihování apod.)

Hrubá motorika: v normě

Zraková a sluchová percepce: Pokračovat v hudebním kroužku ve hře na flétnu.

Volní úsilí: v normě

Sobeobsluha: v normě

Sociální oblast: Dbát na dodržování dohodnutých pravidel, na respektování autority učitelky v zátěžových situacích důsledným přístupem (neakceptovat vynucování požadavků pláčem a vztekáním). Spolupracovat s rodinou.

Podporovat kamarádské vztahy.

Školní rok: 2005-2006 **INDIVIDUÁLNÍ PLÁN**

Jméno: J. H.

Datum narození:

Nástup do MŠ. 1.9 2004

Bydliště: Dolní Bousov

Doporučení: Odklad povinné školní docházky o jeden rok v důsledku celkové školní nezralosti. Stimulace v oblasti nerovnoměrně rozvinutých rozumových schopností, zrakové a sluchové percepce, jemné motorice, verbální sluchové paměti, senzomotorické koordinace, artikulační obratnosti, reedukace logopedického nálezu - paralálie hlásek R, Ř, "sociální otužování", posilování sebevědomí.

Aktuální stav: Nerovnoměrně rozvinuté rozumové schopnosti, oslabení ve zrakové a sluchové percepci, jemné motorice (nesprávný úchop tužky, křečovitost), nevyhraněná dominance ruky a oka, oslabení verbální sluchové paměti, senzomotorické koordinace, artikulační obratnosti, paralálie hlásek R, Ř, kolísání pozornosti, nesamostatnost a hravost při plnění méně přitažlivého úkolu, nejistota a velmi nízké sebevědomí (citová labilita - pláče při neúspěchu).

Řeč: Stimulace motoriky mluvních orgánů a zařazování artikulačních cvičení v rámci kolektivních logopedických chvil. Pokračování v docházce do logopedické poradny na mateřské škole - vyvození hlásek R, Ř. Posilování verbální akustické paměti nácvikem logopedických říkadel a básní.

Rozumové schopnosti: Rozvíjet rozumové schopnosti při spontánní hře, při práci s knihou (dětské encyklopedie, časopisy), během řízených činností (didaktické hry, frontální práce, jednoduché pokusy. Individuální přístup s použitím didaktického materiálu "Adam půjde do školy" autorky M. Motlové.

Jemná motorika: Stimulace k výtvarným činnostem (kreslení, malování, modelování, lepení, vystřihování apod.), zařadit "trojhranný program" k nácviku správného úchopu tužky, uvolňovací cviky. Na rozvoj jemné motoriky použít

didaktický materiál grafomotorických cvičení "psaní jako hraní" autora - V. Lince.

Zpočátku volit velký formát papíru a postupně ho zmenšovat, postupovat od kresby ve stoje na svislou plochu, ke kresbě v sedu na vodorovnou plochu. Pro zlepšení senzomotorické koordinace zařazovat vybarvování omalovánek, cesty a labyrinty - didaktický materiál "Hrajeme si od jara do zimy" autorky G. a M. Příkrylových. Dále hra s drobným materiálem (stavebnice, puzzle, korálky, mozaiky apod.)

Hrubá motorika: v normě

Zraková a sluchová percepce: Stimulace za pomoci programu metodiky "Předcházíme poruchám učení" autorky B. Sindelárové.

Volní úsilí: Stimulovat k dokončení započaté činnosti, setrvat přiměřenou dobu u zvolené hry, činnosti. Vést k samostatnosti při plnění méně přitažlivého úkolu povzbuzováním a pochvalami. Postupovat od jednodušších úkolů ke složitějším, posilovat sebevědomí při všech činnostech.

Sebeobsluha: v normě

Sociální oblast: "Sociální otužování" - pověřovat vyřizováním vzkazů, překonávat strach z neúspěchu zadáváním jednodušších úkolů, postupně nároky zvyšovat. Zapojovat do veřejných vystoupení na mateřské škole nejprve před vrstevníky (přednes básně s kamarádem posléze samostatně, vyprávění zážitků v "ranním kroužku" apod.), aktivní účast na besídkách pro rodiče.